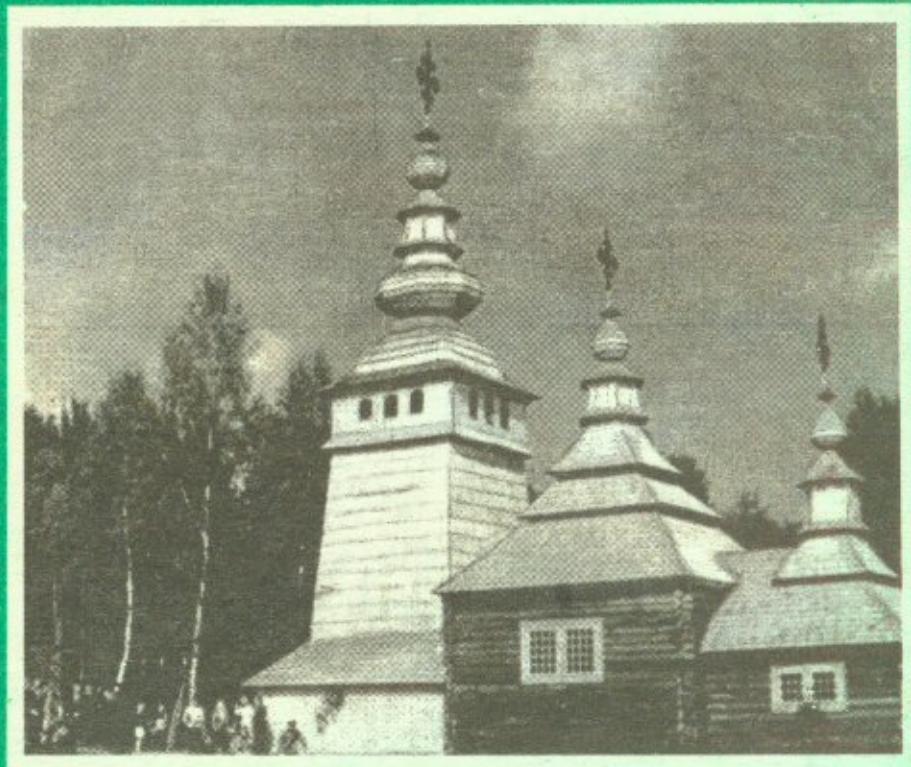

ЛЕМКІВСЬКИЙ

календар 1995

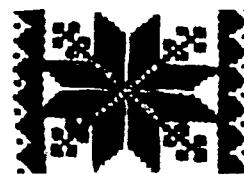

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ
У ЛЬВОВІ

Бібліотека Лемківщини, 11

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР

1995

Львів
Видавництво "Край"
1994

Редколегія:
о. А.Дуда, П.Когут, Д.Солинко
Упорядник видання
Іван Красовський
Упорядник
церковного календаря
о. А.Дуда

Художник Р.Гимон

Л 4905000000
94 Без оголошення

© І.Красовський, А.Дуда,
упорядкування, 1994

СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ

Віддаємо на руки шановних Читачів другий номер "Лемківського календаря". Ми дуже раді, що перший "Лемківський народний календар на 1994 р." читачам сподобався і вони підтримали ідею видавати "Календар" щорічно.

"Лемківський календар -95" більший за обсягом, за кількістю авторів і матеріалів. Ми щиро вдячні тим людям, які тою, чи іншою мірою спричинилися до створення цього календаря.

Просимо шановних Читачів присилати нам свої зауваження, пропозиції, щоб ми могли врахувати їх у наступних випусках.

Бажаємо усім Читачам і Симпатикам щасливого 1995 року.

Редколегія
Фундація дослідження Лемківщини

Проект пам'ятника Т. Шевченку у Львові

Автори Андрій і Богдан Сухорські —
сини відомого лемківського різьбяра А. Сухорського

Василь Хомик

ПРОРОК У ЛЬВОВІ

Отут збиралися не раз
Свідомі Львова українці
В надії: з'явиться Тарас
Серед народу на бруківці.

І кине клич: Ану ж, брати,
Вже досить вам мітингувати,
Ходім до спільної мети:
Свою державу будувати!

І він прийшов, і руки звів,
Щоб свій народ благословити,
І сколихнувся гордий Львів
У морі радості і квітів.

Сміється сонечко до нас
І дні летять такі чудові...
Стойть замріяний Тарас,
Пророк народу в ріднім Львові.

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ,
БРАТЬЯ ЛЕМКИ!

За роком рік, як хмари сині...
Піввіку зме на Україні
Зростали, вчилися, співали
І землю рідну споминали.

І гнеска перший раз на свята
Громада зійшла ся багата,
Жеби коляду послухати,
Дітинство в горах пригадати.

То ж, сестри й братя, вас витаме,
Здоровля, щестя вам бажаме,
Діточкам, внукам і родині,
І рідній нашій Лемківщині!

Дай, Боже, в щестю проживати,
Вкраїну-матір шанувати,
О землю дбати, о родину
І рідну нашу Лемківщину!

І жеби наші любі діти
Понесли гет по щілім світі
Окрасу й велич свого краю,
Най Бог нам в тім допомагає!

З Різдвом Христовим, з Новим Роком!
Най життя іде славним кроком
Во честь і славу України
І рідної нашої Лемківщини!

*Відвідуйте лемківську церкву
святих Володимира і Ольги
в Шевченківському гаю.
Відправи відбуваються
у першу неділю кожного місяця
з участю хорової капели "Лемковина".
Початок об 11 годині.
Можливі зміни,
а тому стежьте за оголошеннями в газеті
"За вільну Україну".*

Церковний комітет.

МІСЯЦІ РОКУ

Давньоруська (або ж і давньослов'янська) назва дванадцяти місяців з деякою зміною збереглася в українців (у тому числі у лемків). Подібна назва місяців існує також у інших слов'ян, зокрема у поляків, чехів, словаків, сербохорватів.

СІЧЕНЬ. У давньоруській мові цей місяць називався "просынец" (від "просинатися" після довгої ночі) або "січень". Остання назва збереглася без змін в українській мові і походить від слова "січе" (січе снігом). У лемків назва першого місяця трохи змінилася і звучить як "стичен" (польська назва "стичень").

ЛЮТИЙ. В давньоруській мові цей місяць називали "бокогрій" і "сніженсь". Українська назва "лютий". Така ж у лемків і білорусів (польська назва "люти"). Пов'язана з особливістю погоди: люті снігом зими, люті морози.

БЕРЕЗЕНЬ. У давньоруській мові цей місяць називали "березоль", що означає попіл (зола) з берези. Українська назва зберегла давньоруський корінь слова, походить від слова "берез". Лемки цей місяць називають "марец", що є зміненою, під впливом польського "мажец".

КВІТЕНЬ. Давньоруська, сербська, болгарська назва "цветень", польська "квеценсь". Українська назва "квітень" (у лемків "квітен") зберегла давньоруську форму і означає цвітіння рослин, настання весни. В хорватській мові цей місяць має назву "травень".

ТРАВЕНЬ. У давньоруській мові називався "травінь", "травень". Назва "травень" збереглася в українській мові і означає буйний ріст трав. У лемків і поляків назва звучить "май" (з латинської). Серби і хорвати називають цей місяць "цвєтенъ", чехи "квєтен".

ЧЕРВЕНЬ. У давньоруській мові мав назву "ізок" (від назви польового конника). Українська назва "червень" походить від слів "черв", "черв'як" (народна назва гусені, яка у той час дуже шкодить садам, городам, полям). Така назва і у білорусів. У поляків "червец", а в лемків "чирвец".

ЛИПЕНЬ. У давньоруській мові цей місяць називали "червень", "червец", "сінозорник". В українській мові "липень" (у білорусів

“ліпень”, поляків “ліпець”), походить від слова “липа”, цвітіння липи. Подібна назва у лемків — “липець”.

СЕРПЕНЬ. У давньоруській мові теж “серпень”. Ця назва означає польові роботи — жнива з серпом. Назва ця збереглася в українській мові, а також у поляків, чехів, сербів. Лемки називають цей місяць також “серпен”.

ВЕРЕСЕНЬ. У давньоруській мові мав назву “зарев” (від гону і ревіння олёнів). Українська назва “вересень”, білоруська “верасень”, польська “вжесень” походить від назви рослини “верес”, яка цвіте восени. Лемківська назва “вересен”.

ЖОВТЕНЬ. Давньослов'янські назви “листопадъ”, “паздерник” (у поляків “пазьдзэрнік”). Українська назва “жовтень” (така ж у лемків “жовтен”) пов’язана з осіннім жовтінням листя дерев.

ЛИСТОПАД. Давньоруська назва “грудень”. Українська назва “листопад” (така ж у лемків, білорусів, болгар, чехів, сербів, поляків). Означає осіннє явище природи (опадає листя з дерев).

ГРУДЕНЬ. У давньоруській мові називався “студань”. Українська назва “грудень” (польська “грудзень”), означає появу замерзлих грудок на полі і на дорогах. Лемківська назва така ж — “груден”.

ЦЕРКОВНИЙ ТА ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

СІЧЕНЬ

- 1 Нд Неділя перед Різдвом отців Боніфатія мч. Дарія гл.3 Єв.6.
- 2 Пн Ігнатія Богоносця Свящмч.
- 3 Вт Юліан МЧ.УЛЯНИ.
- 4 Ср Анастасії ВЛКМц.
- 5 Чт 10 мч. у Криті.
- 6 Пт Навечеря Різдва Євгеній
- 7 Сб Різдво Христове
- 8 Нд Неділя по Різдві Хр.Собор Богородиці і Йосипа обручника гл.4 Єв.7.
- 9 Пн Стефана Первомученика
- 10 Вт Мч. у Нікомидії
- 11 Ср Дітей убитих Іродом у Вифлеемі
- 12 Чт Аннії мч.
- 13 Пт Меланії прп.
- 14 Сб Новий рік, Обрізання ГНІХ, Василя Вел.
- 15 Нд Неділя перед просвіченням. Сильвестра, Папи Рим, свят. гл.5 Єв.8.
- 16 Пн Малахія пророка Гордія мч.
- 17 Вт Собор 70-ти апостолів.
- 18 Ср Навечеря Богоявлення. Міхея прор.
- 19 Чт Богоявлення Господнє
- 20 Пт + Собор Івана Хрестителя
- 21 Сб Георгія і Еміліяна прпн.
- 22 Нд Неділя по просвіченню. Поліевкта мч. гл.6 Єв.9.
- 23 Пн Григорія Нис.свят.
- 24 Вт + Теодозія В. прп.
- 25 Ср Татіані мч.
- 26 Чт Єрмила і Стратоніка мч.
- 27 Пт Отців побитих у Синаї.
- 28 Сб Павла Тив. Івана Кущ. прпн.
- 29 Нд Неділя 32-га по Зісл.Св.Духа поклін оковам св.Петра гл.7 Єв.10.
- 30 Пн Антонія В. прп.
- 31 Вт Анастасія і Кирила Олександра. свят.

1. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 2.1903 Народився в с.Ростайне Грибівського повіту **Юліан Тарнович** громадський діяч, історик, публіцист, автор "Ілюстрованої історії Лемківщини" (1936) та ін. творів. Редактор і маляр (28.09.1977, Торонто).
- 3.1919 Українська Національна Рада ухвалила постанову про з'єднання Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) з Українською Народною Республікою (УНР).
- 5.1585 У Львові засноване Ставропігійське Братство.
- 10.1960 Помер у с.Королівка на Тернопільщині **Іван Русенко** - поет і маляр (1980 с.Красна Кроснянського повіту).
- 18.1850 Народився у с.Спаська Сулина, Словаччина **Юлій Ставровський** - письменник (27.03.1899).
- 20.1990 Створено Союз Русинів-українців Чехо-Словаччини.
- 21.1803 Помер останній обраний гетьман України **Кирило Розумовський**.
- 21.1919 Всенародні Збори у Хусті ухвалили приєднати Закарпаття до УНР.
- 22.1918 Центральна Рада проголосила IV Універсалом на Софіївській площі в Києві самостійність УНР.
- 23.1923 Народився у с.Фльоринка **Григорій Пецух** - скульптор і різьбар.
- 29.1871 Народився в с.Лішня Сяніцького повіту **Іван Филипчак** - письменник, автор праць про Лемківщину (21.10.1945, Сибір).
- 30.1894 Помер **Анатолій Кралицький** - письменник, дослідник історії, етнографії, фольклору українців (у т.ч. лемків) Закарпаття.

ЛЮТИЙ

- 1 Ср Макарія Єгипетського прп.
- 2 Чт + Євтимія В. прп.
- 3 Пт Максима ісп. Неофіта мч.
- 4 Сб Тимотея ап. Анастасія мч.
- 5 Нд Неділя 33-та по зісл. Св. Духа Климентія свящмч. гл.8 Єв.11.
- 6 Пн Ксенії прп.
- 7 Вт + Григорія Богослова свят.
- 8 Ср Ксенофонта, Марії, Аркадія мч.
- 9 Чт + Перенес. мощів св. Івана Золотоустого.
- 10 Пт Єфрема прп.
- 11 Сб Перенес. мощів Ігнатія Богоносця.
- 12 Нд Неділя Митаря і Фарисея, Трьох свят. гл.1 Єв.1.
- 13 Пн Кирила Івана мч.
- 14 Вт Трифона мч.
- 15 Ср Стрітення Господнє.
- 16 Чт Симеона і Анни прор.
- 17 Пт Ісидора прп.
- 18 Сб Агафії мч.
- 19 Нд Неділя блудного сина гл.2 Єв.2.
- 20 Пн Парентія Луки прп.
- 21 Вт Теодора Стратилата мч.
- 22 Ср Никифора мч.
- 23 Чт Харлампія мч.
- 24 Пт Власія свящмч.
- 25 Сб Мелетія свят.
- 26 Нд Неділя м'ясопусна Мартиніана прп. гл.3 Єв.3
- 27 Пн + Кирила ап. слов'ян.
- 28 Вт Онисима ап.

ІІ. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 2.1935 Народився у с. Райське Сяніцького повіту, **Іван Мердак** - український скульптор і різьляр.
- 9.1918 Берестейський мир. Німеччина, Австрія, Туреччина та Болгарія визнали Україну самостійною державою.
- 12.1939 Відбулися перші вибори до сейму Карпатської України.
- 14.1894 Народився в с. Вапенне **Симеон Пиж** - редактор, громадський діяч, один з керівників "Лемко-Союзу" в США (10.06.1957).
- 18.1921 Народився в с. Вілька Сяніцького повіту **Василь Одрехівський** - скульптор, заслужений діяч мистецтв України.
- 20.1054 Помер київський князь **Ярослав Мудрий**.
- 24.1574 Вийшла в Україні перша друкована книжка "Апостол".
- 25.1871 Народилася видатна українська письменниця **Леся Українка** (01.08.1913).
- 25.1968 Засновано Союз русинів і українців Хорватії.
- 27.1910 Народився в с. Осій на Закарпатті **Федір Потушняк** - письменник (12.02.1960).

БЕРЕЗЕНЬ

- 1 Ср Панфіла і Валентія мч.
- 2 Чт Теодора Тирона Влкмч.
- 3 Пт Льва, Папи Рим. свят.
- 4 Сб Архіпа ап.
- 5 Нд Неділя сиропусна Льва єп. Катанського іпр. гл.4 Єв.4.
- 6 Пн Тимотея Євстахія прп. Початок Великого посту.
- 7 Вт Всеволода кн.
- 8 Ср Полікарпа єп. Смирни свшмч.
- 9 Чт + 1 і 2 віднайдення голови Івана Хрестителя.
- 10 Пн Тарасія свят.
- 11 Сб Порфирія свят.
- 12 Нд 1-ша Неділя В.посту гл.5 Єв.5.
- 13 Пн Василія ісп.
- 14 Вт Євдокії прп. мч.
- 15 Ср Теодота свшмч. Богдана.
- 16 Чт Євтропія мч.
- 17 Пт Герасима прп.
- 18 Сб Конона м.Богослова.
- 19 Нд 2-га Неділя В.посту 42-х мч. Аморійських гл.6 Єв.6.
- 20 Пн Павла Препростого прп.
- 21 Вт Теофілакта ісп.
- 22 Ср + 40 мч. Севастійських.
- 23 Чт Кіндрата мч. Галини.
- 24 Пт Софонія патр. Єрусалим. свят.
- 25 Сб Теофана ісп. Григорія, Папи Рим.
- 26 Нд 3-тя Неділя В.посту Никифора свят. гл.7 Єв.7 Хрестопоклінна
- 27 Пн Венедикта прп. Ростислава кн.
- 28 Вт Агатія мч.
- 29 Ср Савина Олександра мч.
- 30 Чт Олексія чоловіка Божого
- 31 Пт Кирила єп. Єрусалимського

ІІІ. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.1883 Народився в с. Синява Сяніцького повіту Григорій Гануляк - письменник (29.08.1945, Сянік).
- 3.1903 Народилася в с. Розділля Анна Драган - народна лемківська співачка (08.12.1986, Борислав).
- 5.1911 Народився в с. Стежниця Ліського повіту Михайло Черешньовський - видатний скульптор і різьбар у США.
- 8.1946 Початок ліквідації Української Католицької Церкви. Недійсний собор у Львові.
- 15.1939 Проголошення самостійності Карпатської України.
- 15.1940 Народився в с. Синява Сяніцького повіту Богдан Корват - поет (04.03.1984, Калуш).
- 17.1874 Народився Августин Волошин - президент Карпатської України.
- 21.1922 Народився в с. Балутянка Сяніцького повіту Василь Шалайда - талановитий лемківський різьбар (21.06.1978, Одеса).
- 24.1973 Створено Об'єднання Лемків Канади.
- 25.1871 Народився в Будапешті Ігор Грабар - мистецтвознавець, живописець, походив з лемків Закарпаття (16.05.1960).
- 30.1873 Народився в с. Нова Весь Василь Масюх - перший апостольський адміністратор Лемківщини (12.03.1936, Риманів-Здрій).
- 30.1880 Народився у Львові Ярослав Ярославенко - композитор і популяризатор лемківських пісень (26.06.1958).

КВІТЕНЬ

- 1 Сб Хризанта і Дарії мч.
- 2 Нд 4-та Неділя В.посту Світлани мч., отців при.убитих в монастирі гл.8 Єв.8.
- 3 Пн Якова ісп.Любомира
- 4 Вт Василія свящмч.
- 5 Ср Никона прп.мч.Лідії
- 6 Чт Захарії і Якова прп.
- 7 Пт Благовіщення Пр.Діви Марії
- 8 Сб Собор Архангела Гавриїла Акафістова субота
- 9 Нд 5-та Неділя В.посту Матрони Солунської мч.Мотрі гл.1 Єв.9
- 10 Пн Іларіона, Стефана прп.
- 11 Вт Марка і Кирила мч.
- 12 Ср Івана Ліств. прп.
- 13 Чт Іпатія Чудотворця свят.
- 14 Пт Марії Єгипетянки прп.
- 15 Сб Тита прп.
- 16 Нд Квітна Неділя Микити прп. гл.2 Єв.10
- 17 Пн Йосипа і Георгія прп.
- 18 Вт Теодула Агатопада мч.
- 19 Ср + Методія уч.словян свят.
- 20 Чт Великий четвер Серапіона прп.
- 21 Пт Велика п'ятниця
- 22 Сб Велика субота Євпсихія прп.
- 23 Нд Воскресення Христове
- 24 Пн Світлий понеділок Антипи свящмч.
- 25 Вт Світлий вівторок Василія ісп.
- 26 Ср Артемона свящмч.
- 27 Чт Мартина Папи Рим.ісп.
- 28 Пт Аристарха
- 29 Сб Агатії Ірини мч.
- 30 Нд Неділя Томіна (провідна) Самсона Перм.прп. Гл.1

IV. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 3.1925 Народився у с.Вапенне Іван Желем - письменник (06.09.1988, Львів).
- 5.1959 Заснований у с.Лошнів Тернопільської області О.Крицаком перший в Україні лемківський хор.
- 7.1991 Його Блаженство Мирослав Іван кардинал Любачівський та архієпископ Володимир Стернюк освятили місце під будівництво лемківської церкви у Шевченківському гаю, Львів.
- 9.1922 Народився у Межилабірцях (Словаччина) Іван Мацинський - відомий укр.поет, автор творів про Лемківщину (04.03.1987, Пряшів).
- 11.1923 Народився у с.Мисцова Короснянського повіту Василь Кітик - геолог, чл.-кор. АН України (24.07.1984, Львів).
- 11.1929 Народилася у Межилабірцях Анна Галчак - письменниця (04.01.1990).
- 12.1923 Народився в с.Красна Короснянського повіту Орест Зілинський - вчений-філолог, дослідник Лемківщини (14.07.1976).
- 18.1896 Народився у с.Вороблик Королівський Орест Турковський - композитор, професор у США (28.12.1973).
- 19.1775 Цариця Катерина узаконила кріпацтво в Україні.
- 23.1885 Народився у с.Вілька Сяніцького повіту Михайло Орисик - найвизначніший лемківський різьляр першої половини ХХ ст. (17.03.1946, Гутисько, Тернопільської області).
- 24.1803 Народився в с.Тополі на Закарпатті Олександр Духнович - письменник "будітель" (30.03.1865).
- 26.1846 Народився у Белзі Іван Верхратський, дослідник фольклору лемків (29.11.1919).
- 29.1648 Богдана Хмельницького обрано гетьманом України.
- 29.1994 Вийшло у світ перше число часопису т-ва "Лемківщина" "Дзвони Лемківщини". (Тернопіль).

ТРАВЕНЬ

- 1 Пн Івана і Космії прп.
- 2 Вт Івана Верхопечерн.
- 3 Ср Теодора Трих. прп.
- 4 Чт Януарія та інш.муч.
- 5 Пт Віталія монаха
- 6 Сб + Юрія Побідоносця
- 7 Нд Неділя Мироносиць Сави Страт. гл.2 Єв.3
- 8 Пн + Марка ап. і Єванг.
- 9 Вт Глафіри мч.
- 10 Ср Симеона ап. Стефана
- 11 Чт Ясона і Сосипатра ап.
- 12 Пт Кирила еп. Турівського
- 13 Сб + Якова Заведея ап.
- 14 Нд Неділя Розслабленого Єремії прор. гл.3 Єв.4
- 15 Пн Атанасія В.патр. Олекс.
- 16 Вт + Теодосія Печерського прп.
- 17 Ср Пелагії прп.мч. Моніки
- 18 Чт Ірини мч. Ярини
- 19 Пт Йова Многострадника, Юдити
- 20 Сб Поява Чесного Хреста в Єрусалимі Акакія мч.
- 21 Нд Неділя Самарянки + Івана Богослова гл.4 Єв.5
- 22 Пн + Перенес.мощів св.о. Миколая
- 23 Вт + Симона Зилота ап.
- 24 Ср + Кирила і Методія ап. слов'ян.
- 25 Чт Епіфанія і Германа свят.
- 26 Пт Гликерій мч.
- 27 Сб Ісидора мч.
- 28 Нд Неділя Пахомія прп. гл.5 Єв.6
- 29 Пн Теодора, Віта, Модеста
- 30 Вт Андроніка ап. Юлії
- 31 Ср Теодора мч. Клавдії мч.

У. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 2.1848 Створено в Галичині Головну Руську Раду.
- 6.1947 Договір СРСР, Польщі та Чехословаччини про спільну боротьбу з УПА.
- 9.1871 Народився у с. Велеснів Тернопільської області **Володимир Гнатюк** - учений, етнограф, фольклорист, дослідник життя закарпатських лемків (06.10.1926).
- 12.1990 Засновано Союз русинів і українців Югославії.
- 15.1848 Скасування панщини в Галичині.
- 15.1945 Трагічно загинув на Тернопільщині **Іван Орисик** - талановитий різьбяр-лемко (1910, с. Вілька).
- 16.1970 Помер у Львові **Йосип Звірник** - педагог, громадський діяч (1896; с. Костарівці Сяніцького повіту).
- 16.1991 Засновано у Львові при ФДЛ громадське об'єднання "Бібліотека Лемківщини".
- 19.1914 Народився в с. Кам'яна Новосанчівського повіту **Нестор Жилич** - поет (06.02.1989, Львів).
- 21.1895 Народився в с. Поворозник Новосанчівського повіту **Никифор Дровняк** - відомий маляр-примітивіст (10.10.1968, Криниця, РП).
- 22.1889 Народився в с. Красна **Іван Зілинський** - дослідник лемківських говірок (21.04.1952).
- 22.1926 Помер **Василь Яворський** - відомий громадський діяч на Лемківщині (1854, с. Явора Турківського повіту).
- 22-24 1990 Проведено у Львові Перший міжнародний "Круглий стіл" лемківських учених та культурних діячів.
- 24.1654 Страчений у Мушині **Андрій Савка** - популярний ватажок лемківських збійників (1619).
- 27.1910 Народився в Пжеворську РП, **Роман Рейнфусс** - професор етнограф, автор численних праць про Лемківщину.

ЧЕРВЕНЬ

- 1 Чт Вознесіння Господнє Патрикія свящмч.
2 Пт Талалея мч.
3 Сб + Константина і Олени
4 Нд Неділя отців І Нік. собору Ісаакія пр. гл.6 Єв.7
5 Пн Єфросинії Полоцької
6 Вт Самсона Дивногородця, Сусанни
7 Ср + Трете віднайдення голови Івана Хрестителя
8 Чт Карпа ап.
9 Пт Терапонта свящмч.
10 Сб Заупокійна субота Никити прп.
11 Нд Зіслання Св.Духа Теодозій прп.мч. гл.7 Єв.8
12 Пн Пресвятої Тройці Ісаакія прп.
13 Вт Єрмія ап. Єрмей мч.
14 Ср Юстина філос. мч. Агапита печ.
15 Чт Никифора ісп.
16 Пт Лукіліяна Павліни мч.
17 Сб Митрофана свят.
18 Нд Неділя I-ша по зісланню Св.Духа, всіх святих, Акилини, Мч. гл.8
19 Пн Віссаріона і Іларіона прп. (Петрівка)
20 Вт Теодота свящ чч. Богдана
21 Ср Теодора Стратилата
22 Чт Кирила асп.Олекс.Пресвятої Євхаристії (на неділю)
23 Пт Тимотея свящмч. Олександра
24 Сб + Вартоломея і Варнави ап.
25 Нд Неділя 2-га по зісл.Св.Духа Онуфрія прп. гл.1 Єв.2 (Пресвят. Євх.)
26 Пн Акилини мч.
27 Вт Єлісея прор.
28 Ср Амоса прор. Єроніма прп.
29 Чт Тихона еп. свят.
30 Пт Мануїла і інш.мч. Ісавра.

VI. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 3.1863 Народився Євген Петрушевич, Президент ЗУНР.
6.1919 Народився у Свиднику, Словаччина, Юрій Цимбора - диригент, драматург, композитор, автор збірок лемківських пісень (02.10.1989).
6.1936 Відбувся Перший з'їзд Організації Оборони Лемківщини, Філадельфія, США.
6-7 Відбувся Перший Всеукраїнський конгрес лемків у 1992 Тернополі.
7.1903 Народився у Шакові, РП, Здіслав Штібер - польський славіст, професор, дослідник діалекту лемків (17.10.1969).
10.1884 Народився у с.Бохрож, Чехія, Флоріан Заплетал - чеський дослідник культури лемків (17.10.1969).
11.1933 У Пряшеві, Словаччина, відкрито пам'ятник О.Духновичу
13.1988 У Львові створено Товариство української мови імені Тараса Шевченка.
15.1956 У Варшаві почав виходити український тижневик "Наше Слово".
21.1932 Початок повстання селян Ліського і Сяніцького повітів на Лемківщині проти польських панів.
25.1886 Народився у Львові Іван Крип'якевич, історик академік, автор праць також про Лемківщину (21.04.1967).

ЛИПЕНЬ

- 1 Сб Співстраждання Богородиці
- 2 Нд Неділя 3-тя по зісл.Св.Духа + Юди ап. брата Господнього
гл.2 Єв.3
- 3 Пн Методія Світлч.
- 4 Вт Юліана мч.
- 5 Ср Євсевія світлч.
- 6 Чт Агріппини мч. Горпини
- 7 Пт Різдво Івана Хрестителя
- 8 Сб Февронії мч.
- 9 Нд Неділя 4-та по зісл.Св.Духа Давида прп. гл.3 Єв.4
- 10 Пн Самсона прп.
- 11 Вт Кира і Івана мч.
- 12 Ср Св.Верховних ап.Петра і Павла
- 13 Чт Собор 12-ти апостолів
- 14 Пт Косми і Дем'яна безсріб.
- 15 Сб + Положення ризи Богородиці
- 16 Нд Неділя 5-та по зісл.Св.Духа Якінта і Анатолія мч. гл.4 Єв.5
- 17 Пн Андрія Крит., Марти прп.
- 18 Вт + Атанасія Атонського прп.
- 19 Ср Сисоя схим.Печер.
- 20 Чт Томи і Акакія прм.
- 21 Пт Прокопія Влкмч.
- 22 Сб Панкратія свящнч.
- 23 Нд Неділя 6-та по зісл.Св.Духа + Антонія Печерського прп. Гл.5
Єв.6
- 24 Пн Ольги княгині Київської
- 25 Вт Федора і Івана Укр.мч.
- 26 Ср Стефана Сави прп.
- 27 Чт Акили і Прискили ап.
- 28 Пт + Володимира Великого
- 29 Сб Атеногена свящнч.
- 30 Нд Неділя 7-ма по зісл.Св.Духа Марини Влк.мч. гл.6 Єв.7
- 31 Пн Івана Многострадника

VII. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 8.1988 Створено у Львові суспільно-культурне товариство "Лемківщина".
- 11.1056 Народився (дата не уточнена) **Нестор** - літописець Київської Русі, автор "Повісті временних літ".
- 12.1883 Помер **Іван Бірецький** - перший фольклорист Лемківщини (нар.1814, с.Кальниця).
- 15.1015 Помер **Володимир Великий** - Київський князь, який у 992-993 рр. об'єднав землі теперішньої Лемківщини з Київською Руссю.
- 16.1990 Верховна Рада прийняла Декларацію про суверенітет України.
- 17.1871 Народився в с.Ходоричі Стрийського повіту **Філарет Колесса** - композитор, музикознавець, фольклорист, академік, автор збірки "Пісні галицьких лемків", 1929 (03.03.1947).
- 18.1863 Валуєвський указ російського уряду про заборону української мови.
- 19.1846 Народився в с.Лінинці Малі Старосамбірського повіту **Петро Лінинський** - громадський діяч на Західній Лемківщині (18.08.1914).
- 19.1925 Народився в с.Красна Михайло Дзіндзьо - фольклорист, дослідник культури лемків (08.08.1993, Борислав).
- 22.1963 Відкрито пам'ятник лемкам-борцям проти фашизму - в Устю Руському (автор проекту Г.Пецух).
- 27.1843 Народився у Верхомлі Великий **Володимир Хиляк** (Єронім Анонім) - популярний письменник (25.06.1893, с.Літиня).
- 27.1913 Народився в Сяноці **Адам Фастнахт** - польський науковець, історик Сяніцької землі (16.02.1987, м.Вроцлав).

СЕРПЕНЬ

- 1 Вт Макрини прип.
2 Ср + Іллі прор.
3 Чт Езекіїла прор.
4 Пт Марії Магдалини Мироносиці
5 Сб Трофима і Теофіла мч.
6 Нд Неділя 8-ма по зісл.Св.Духа + Бернса і Гліба мч. Гл.7 Єв.8
7 Пн + Успіння св.Анни
8 Вт Єрмолая свящмч.
9 Ср + Пантелеймона лікаря мч.
10 Чт Прохора ап.Інокентія
11 Пт Калиніка, Серафими мч.
12 Сб Сили і Сильвана ап.
13 Нд Неділя 9-та по зісл.Св.Духа, Євдокима правед. гл.8 Єв.9
14 Пн Проходження Чесного Хреста Хрещення Укр.
15 Вт Стефана Папи Римського
16 Ср Ісаакія Долмата Фавста мч.
17 Чт Євдокій прип.
18 Пт Євсигнія мч.
19 Сб Преображення Господнє
20 Нд Неділя 10-та по зісл.Св.Духа Домськія Пулькерій припмч. гл.1 Єв.10
21 Пн Єміліяна ісп. Омеляна
22 Вт + Матея ап.
23 Ср Лаврентія мч.
24 Чт Євпіла мч.
25 Пт Фотія і Аникити мч.
26 Сб Максима ісп.
27 Нд Неділя 11-та по зісл.Св.Духа перенес.мощів Теодозія Печер. гл.2 Єв.11
28 Пн Успіння Пресвятої Богородиці
29 Вт Нерукотвор.образа Спаса
30 Ср Мирона мч. Алипія Печер.
31 Чт Флора і Лавра мч.

УПЛІЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.1914 У Львові утворено Головну Українську Раду. Початок Першої світової війни.
5.1912 Народився в с.Ждиня Горлицького повіту Трохим Шевчик - географ, автор карти "Лемківщина" (01.07.1979, Львів).
7.1906 Народився в с.Кийов, Словаччина, Дезидерій Мілій - видатний укр.художник (01.09.1971).
12.1983 В с.Устя Руське (Горлицьке) відбулася Перша лемківська "Ватра".
14. 988 Хрещення Русі-України.
14.1886 Народився в с.Костарівці Сяніцького повіту Михайло Соболевський - збирач фольклору лемків, автор збірки "Лемківські співанки", 1967 (12.02.1969, Львів).
14.1926 Народився у с.Фльоринка Олександр Дубець - єпископ Перемишльсько-Санчівський Адам.
20.1968 Розпочато будівництво музею культури лемків у с.Зиндранова, РП.
21.1921 Народився в с.Вілька Іван Красівський - талановитий лемківський різьбар (13.04.1989, Трускавець).
24.1991 Український парламент прийняв Акт про державну незалежність України.
24.1992 У Львові відкрито пам'ятник Тарасові Шевченку. Його автори - сини відомого лемківського різьбяра Андрія Сухорського.
26.1921 Народився у с.Богуша Любомир Олесневич - вчений, громадський діяч (17.06.1983, Львів).
27.1856 Народився в с.Нагуєвичі Іван Франко - великий укр.письменник, автор матеріалів про Лемківщину.

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 Пт Андрія Стратилата мч.
2 Сб Самуїла прор.
3 Нд Неділя 12-та по зісл.Св.Духа Тадея ап. гл.3 Єв.1
4 Пн Агатоніка Боголіпа мч.
5 Вт Лупа, Іринея, мч.
6 Ср Євтиха свящмч.
7 Чт Тита ап.
8 Пт Андріана і Наталії мч.
9 Сб Пімена прип. Кукші мч.
10 Нд Неділя 13-та по зісл.Св.Духа Августина єп.свят. гл.4 Єв.2
11 Пн + Усікновення голови Івана Хрестителя
12 Вт Олександра свят.
13 Ср + Полож.пояса Богородиці
14 Чт + Новий церковний рік Симеона стовпника прип.
15 Пт Маманта, Леоніда мч.
16 Сб Антима, Теоктиста свящмч. проп.
17 Нд Неділя 14-та по зісл.Св.Духа Мойсея Боговидця прор. Гл.5 Єв.3
18 Пн Захарій прор.
19 Вт Чудо Архистр.Михаїла, Євдоксія мч.
20 Ср Созонта мч.
21 Чт Різдво Пр.Діви Марії
22 Пт Йоокима і Анни
23 Сб Минодори та ін.мч.
24 Нд Неділя 15-та по зісл.Св.Духа Теодори Олександри прип. гл.6 Єв.4
25 Пн Автонома свящмч.
26 Вт Корілія сотника свящмч.
27 Ср Воздвиження Чесного Хреста
28 Чт Микити влмч.
29 Пт Євтимії влмч.
30 Сб Софії, Віри, Надії, Любові мч.

ІХ. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.1851 Народився в с.Кам'яна Новосанчівського повіту **Микола Малиняк** - письменник (1915).
2.1811 Народився у с.Ясенів на Львівщині **Іван Вагилевич** - член "Руської Трійці", автор нарису "Лемки", 1841 (10.06.1866).
2.1865 Народився в Устю Руськім **Андрій Андрейчин** - літограф, гравер, видавець (04.01.1914, Львів).
2.1900 Народився у Снятині **Роман Турин** - живописець, перший відкривач маляра Никифора, Париж, 1932. (29.08.1979, Львів).
3.1836 Народився в с.Дошиця Ясельського повіту **Сильвестер Сембратович** - кардинал (04.08.1898).
13.1992 Єпископ **Филимон Курчаба** освятив новозбудовану лемківську церкву святих Володимира і Ольги у Львові. Відкрито Музей історії і культури лемків у Львівському скансені.
15.1817 Помер **Йосиф Ярина** - видатний вчений, літературознавець, поет (н.1789, с.Радоцина Горлицького повіту).
17.1885 Народився в Бережанах **Франц Коковський** - письменник, автор літературних і публіцистичних праць про Лемківщину (09.09.1940, м.Тернопіль).
19.1819 Народився в с.Чорне, Закарпаття, **Олександр Павлович** - письменник "будітель" (25.12.1900).
20.1902 Народилася в с.Дюлафагас, Румунія, **Олена Мандич** - скульптор лемківського походження, автор пам'ятника О.Духновичу в Пряшеві (12.03.1975).
23.1900 Народився в с.Нова Весь повіт Новий Санч **Володимир Кубійович** - учений, історик, географ, дослідник Лемківщини (01.11.1985, Париж).
26.1769 Народився в с.Вишня, Словаччина, **Михайло Балудянський** - перший ректор Петербурзького університету (1817).
29.1866 Народився в Холмі **Михайло Грушевський** - видатний укр.історик, академік. Велику увагу приділив аналізові історичних подій на Лемківщині (25.11.1934).

ЖОВТЕНЬ

- 1 Нд Неділя 16-та по зісл.Св.Духа Євменія прп. гл.7 Єв.5
- 2 Пн Трофима і інш.мч.
- 3 Вт Євстахія Влмч.
- 4 Ср Кіндрата ап.
- 5 Чт Йоанн прор. Фоки свщмч.
- 6 Пт Зачаття Івана Хрестителя
- 7 Сб Теклі перв.мч.
- 8 Нд Неділя 17-та по зісл.Св.Духа Єфросинії прп. гл.8 Єв.6
- 9 Пн + Івана Богослова
- 10 Вт Калістрата мч. Ніла прп. інш.мч.
- 11 Ср + Харитона прп.
- 12 Чт Кирияка прп.
- 13 Пт Григорія Вірмен.свщмч.
- 14 Сб Покров.Пр.Богородиці (на неділю).
- 15 Нд Неділя 18-та по зісл.Св.Духа Кипріяна Юстини мч. гл.1 Єв.7
- 16 Пн Діонісія Ареоп. свщмч.
- 17 Вт Єротея свщмч.
- 18 Ср Харитини мч.Яреми
- 19 Чт + Томи Близнюка ап.
- 20 Пт Сергія і Вакха мч.
- 21 Сб Пелегії і Таїсії прп.
- 22 Нд Неділя 19-та по зісл.Св.Духа + Якова Алф. ап. гл.2 Єв.8
- 23 Пн Євлампія і Євлампії мч.
- 24 Вт Филипа Диякона Теофана прп..
- 25 Ср Косми святоградця прп.
- 26 Чт Карма і Веніаміна інш.мч.
- 27 Пт Параскевії Терновської прп. Назарія мч.
- 28 Сб Євтимія прп. Лукіяна мч.
- 29 Нд Неділя 20-та по зісл.Св.Духа Лонгина сотника гл.3 Єв.9
- 30 Пн Осії прор. Лазаря друга Господнього
- 31 Вт + Луки ап. і євангелиста.

Х. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 4.1861 Народився у с.Перегримці Ясельського повіту Тит Мишковський - професор, церковний діяч (1936, Львів).
- 5.1909 Народився в с.Новиця Горлицького повіту Богдан-Ігор Антонич - талановитий поет і публіцист (06.07.1937, Львів).
- 8-10 У Львові відбувся всесвітній конгрес Світової Федерації
1993 Лемків (США).
- 13.1933 В Нью-Йорку відбулися перші збори "Комітету Допомоги Лемківщині" (1934-39, від 1935-00Л).
- 15.1913 Народився у с.Висова Орест Гиж - лікар, фольклорист, автор збірки "Українські пісні Лемківщини", 1972 (19.02.1990, Бережани).
- 16.1837 Народився у с.Плоске, Закарпаття, Олександр Митрак - письменник, етнограф (17.03.1913).
- 17.1814 Народився в с.Чепелі Золочівського повіту Яків Головацький - етнограф, фольклорист, член "Руської Трійці" (13.05.1888).
- 18.1900 Народилася в с.Підберізці б.Львова Марія Остромира (Маковська) - письменниця, автор повісті "Лемківщина в огні" (28.10.1969, США).
- 18.1918 Проголошено ЗУНР і утворення Української Національної Ради у Львові.
- 19.1914 Помер Никифор Лещицак - фольклорист-лемко (нар.1856, с.Волосате).
- 22.1887 Народився Іван Панькевич - визначний діалектолог Закарпаття (1959).
- 28.1751 Народився в м.Глухів Дмитро Бортнянський - славний співак, батько якого походив з с.Бортне Горлицького повіту (10.10.1825).

ЛИСТОПАД

- 1 Ср Йоіла прор.
- 2 Чт Артемія влкмч.
- 3 Пт Іларіона впрп.
- 4 Сб Авернія чудотв.свят.
- 5 Нд Неділя 21-ша по зісл.Св.Духа Якова брата Господнього гл.4 Єв.10
- 6 Пн Аretenи мч.
- 7 Вт Маркіяна і Мартирия мч.
- 8 Ср + Дмитрія вмч.
- 9 Чт Нестора мч.
- 10 Пт Параскевії П'ятниці мч.
- 11 Сб Анастасії Римлянки мч.
- 12 Нд Неділя 22-га по зісл.Св.Духа Зиновія і Зиновій мч. гл.5 Єв.11
- 13 Пн Стахія та ін.апостолів
- 14 Вт Косми і Дем'яна Безсребників
- 15 Ср Акіндина мч.
- 16 Чт Акелсими мч.
- 17 Пт Йоанікія Никандра мч.
- 18 Сб Галактіона і Єпістимії мч.
- 19 Нд Неділя 23-та по зісл.Св.Духа Павла ісп. гл.6 Єв.1
- 20 Пн Єропа і Лазаря прип.
- 21 Вт Собор Архангела Михаїла
- 22 Ср Матрони і Теоктисти прип.
- 23 Чт Єрасті, Радіона ап.
- 24 Пт Мини, Віктора, Вікентія мч.
- 25 Сб + Йосафата свящнмч. (на неділю)
- 26 Нд Неділя 24-та по зісл.Св.Духа + Івана Золотоустого гл.7 Єв.2
- 27 Пн + Филипа ап.
- 28 Вт Гурія мч. початок Різдвян.посту
- 29 Ср + Матея ап. і євангелиста
- 30 Чт Григорія Неокесар. свят.

XI. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.1898 Народився у с.Вільхівці Сяніцького повіту Дмитро Бедзик - письменник, автор трилогії "Украдені гори" (27.11.1982, Київ).
- 2.1920 Народився письменник Михайло Шмайда (Словаччина) - автор роману "Лемки".
- 4.1888 Народився у с.Лабова Новосанчівського повіту Дмитро Вислоцький (Ваньо Гунянка) - публіцист, колишній редактор газ."Карпатська Русь", США (25.12.1968, Львів).
- 4.1918 Проголошено створення Східнолемківської республіки з осередком в Команчі. Розгромлена польськими легіонерами 02.01.1919.
- 6.1974 Помер Яків Дудра - лемківський народний поет (1894, Лосє Горлицького повіту).
- 7.1981 У м.Стемфорді, США, відкрито Український Лемківський Музей.
- 8.1821 Народився у Криниці Йосиф Сембраторич - церковний діяч галицький митрополит (1896).
- 11.1892 Народилася у Сяноці Ірина Добрянська - етнограф, автор праць про Лемківщину (14.03.1982, Львів).
- 15.1903 Народився в с.Бережава на Сяні Михайло Мазурик - різьбар і маляр (28.03.1959, РП).
- 20.1830 Народилася в с.Красне Короснянського повіту Клавдія Алексович - письменниця і громадська діячка (15.10.1916, Львів).
- 23.1867 Народився в с.Штефурів, Словаччина, Емілій Кубек - письменник, автор творів про Лемківщину (17.07.1940, США).
- 30.1903 Народився в с.Петровці, Югославія, Йосиф Костельник - письменник, фольклорист (21.06.1936).

ГРУДЕНЬ

- 1 Пт Платона і Романа мч.
2 Сб Авдія прор. Варлаама
3 Нд Неділя 25-та по зісл.Св.Духа Григорія, Прокла при. гл.8 Єв.3
4 Пн Введення в храм ПД Марії
5 Вт Филимона ап.
6 Ср Амфілохія і Григорія свят.
7 Чт Катерини Меркурія мч.
8 Пт Клиmenta Папи Римського
9 Сб Алипія стовп.прп.
10 Нд Неділя 26-та по зісл.Св.Духа Якова Перс.мч. гл.1 Єв.4
11 Пн Стефана Іринарха мч.
12 Вт Вісаріона ап.
13 Ср + Андрія Первозванного ап.
14 Чт Наумена прор.
15 Пт Авакула прор.
16 Сб Софонії прор.
17 Нд Неділя 27-ма по зісл.Св.Духа Варвари влкмч. Івана Дамаскія. гл.2 Єв.5
+ Сави освящен.прп.
19 Вт + Св.о.Миколая Чудотворця
20 Ср Амвросія еп.свят.
21 Чт Потанія прп.
22 Пт Непорочне зачаття ПДМарії
23 Сб Мини та ін.мч.
24 Нд Неділя 28-ма по зісл.Св.Духа Неділя праotців Данила ставл. гл.3 Єв.6
25 Пн Спиридона прп.
26 Вт + Євстратія Євгена мч.
27 Ср Тирса і Левкія мч.
28 Чт Єлевтерія свщмч.
29 Пт Агтія прор.
30 Сб Данила прор.
31 Нд Неділя 29-та по зісл.Св.Духа Неділя перед Різдвом отців Севастіяніа гл.4 Єв.7

XII. ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.1991 Відбувся Всеукраїнський референдум, за результатами якого Україна стала незалежною державою.
3.1904 Народився у Львові Юрій Олійник — письменник, автор історичної повісті “В лемківській тихій стороні” про події XVI-XVII ст.
7-8.1991 У Біловезькій Пущі (Білорусь) керівники України, Білорусі та Росії прийняли рішення про розпад ССР.
8.1868 У Львові засновано Товариство “Просвіта”
12.1905 Народився у с. Вілька Сяніцького повіту Григорій Бенч — талановитий лемківський різьбар (11.10.1988, Трускавець).
16.1857 Народився в с. Стожери Францішек Ржегорж — чеський етнограф, дослідник Лемківщини (06.10.1899).
19.1240 Хан Батий зруйнував Київ. Початок занепаду давньої української держави.
20.1891 Народився в с. Стоянів на Львівщині Степан Батюк — довголітній педагог на Лемківщині, різьбар (10.03.1965).
24.1857 Народився в Старому Санчі Северин Удзеля — польський етнограф, дослідник Лемківщини (26.09.1937).
24.1873 Засновано у Львові Наукове Товариство імені Тараса Шевченка (НТШ).
25.1921 Створено у Львові Фундацію дослідження Лемківщини.
29.1921 Народився у с. Пчолине, Словаччина, Василь Латта — учений, громадський діяч (27.06.1965).

ПОСТИ

Всі п'ятниці року окрім загальниць.
В навечір'я Різдва Христового 6 січня.
В навечір'я Богоявлення 18 січня.
Великий піст від понеділка по сиропусній неділі до Великої
суботи, тобто від 6 березня, по 22 квітня (включно)
П'єса - від 19 червня до 11 липня (включно).
Спасівка - від 14 до 27 серпня (включно).
В день усікновення Голови Івана Хрестителя - 11 вересня.
В день Воздвиження Чесного Хреста 27 вересня.
В свято Воздвиження Чесного Хреста 27 вересня.
Пилипівка - від 28 листопада до навечір'я Христового Різдва
(включно).

ЗАГАЛЬНИЦІ

Від Різдва Христового до Богоявлення (від 7 до 19 січня).
Від неділі Митаря і Фарисея до Неділі блудного сина (12-19
лютого).
Від Великодня до Томиної неділі (від 23 до 30 квітня).
Від Зелених свят до неділі всіх святих (від 11 до 18 червня).

СЛАВНА ЧЕТВЕРТА РІЧНИЦЯ

(До проголошення у 1991 р.
незалежності України)

Наша рідна Україна має славну, хоч в основному сумну історію. У IX-XIII ст. ст. на території теперішньої України, як також поза цією територією існувала могутня держава, що називалася Київська Русь. В тісному союзі з Руссю перебували також працелюбні мешканці західних Карпат, що теж називали себе русинами. У 992 р. київський князь Володимир приєднав Західні Карпати до Русі. Але сильні сусіди-вороги шоразу підривали могутність Русі та її столиці — Києва. У 1169 р. князь володимиро-суздальський Андрій Боголюбський напав на Київ, дощенту зруйнував столицю, вивіз усі пінності та спалив місто. Загинуло багато киян, багатьох полонили і вивезли на північ. У 1203 р. його брат Всеволод ще раз пішов на Київ і зруйнував його. Напад на Русь хана Батия у 1240 р. остаточно підривав могутність Київської держави, яка поступово занепадала.

На той час на західних землях Русі міцніло Галицьке князівство, яке, об'єднавшись з Волинню, утворило Галицько-Волинське князівство. До його складу входили також землі теперішньої Лемківщини.

У першій половині XIV ст. Польща захопила Правобережну Україну з Галичиною, Росія - Лівобережну, Угорщина - Закарпатську. Гетьман Богдан Хмельницький розпочав священну війну проти польської шляхти і отримав ряд перемог. У цій війні Хмельницькому допомагали і русини (українці) Західних Карпат,

що їх підняв на захист українського народу збійницький ватажок Андрій Савка. Але невдача козаків під Берестечком спричинилася до поразки повстання лемківських селян.

Щоб заручитися підтримкою сильного сусіда, Хмельницький уклав воєнний союз з Росією. Але це стало новим ярмом. Росія підступно окупувала Україну, знищуючи її державні "вольності", завівши власні "порядки".

Нову надію на визволення відродив в Україні гетьман Іван Мазепа. Але його союз зі шведським королем Карлом XII зазнав краху. Московські правителі по-варварськи знищили гетьманську столицю Батурин, у 1709 р. зруйнували т.зв. Стару Січ, а у червні 1775р. повністю зруйнували Запорізьку Січ.

Почалася Перша світова війна. Ослаблення Російської імперії сприяло новим крокам до визволення України. Проголошення про створення Української Народної Республіки, яка об'єдналася з Західно-Українською Народною Республікою будило великі надії у всього українського народу, як також серед лемків, чия Східно-Лемківська Республіка об'єдналася із ЗУНР. Але з одного боку більшовики, з другого — поляки спричинилися до упадку молодої держави. Її знову на український народ насаджено нові кайдани. Для остаточного знищення "молодшого брата" більшовицький уряд на додому Сталіну інспірував у 33 р. небувалий голод в Україні, що забрав у могилу понад 10 мільйонів українців.

Багато біля принесла на Лемківщину Друга світова війна. Свій досвід нищення народів Сталін передав польським комуністам, які у 1945-46 рр. виселили більшу частину лемків з Польщі в Україну, а тих, що не хотіли покинути рідний край, навесні 1947 р. в результаті акції "Вієла" насильно депортували на західні і північні землі Польщі та розпорошили в польському оточенні.

Український народ все ж дочекався своєї держави: 24 серпня 1991 р. парламент України прийняв Акт про державну незалежність України, а Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. підтвердив незалежність нашої держави.

Лемки в Україні, разом з усім народом сприятимуть дальному зміщенню рідної держави.

ЛЕМКІВЩИНА

(Історична довідка)

Лемківщина - етнографічна назва західно-карпатського краю, розташованого вздовж Карпатського хребта. Територія Лемківщини — 10 тис.кв.кілометрів, займає гірську частину південно-східної Польщі від рік Солинки і Сяну на сході до Попраду з Дунайцем — на заході, північно-східну частину Словаччини від р.Уж до Попраду: У Закарпатській області (Україна) до території Лемківщини відноситься трикутник по лінії с.Ужок-Ужгород і до с.Бронька на р.Боржаві.

Край цей до 1945 р. замешкували українські горяни (русини), звані лемками (етнографічна назва від мовної частки "лем", вживаної замість "лише", "тільки"). Невелика кількість лемків вживає ще давньоукраїнську національну назву "руси". Всіх лемків (включаючи еміграцію), за неповними даними, нараховується один мільйон.

Територія теперішньої Лемківщини у IX ст. входила до складу Великоморавської держави. У 992-993 рр. край цей був приєднаний до Київської Русі, а від XII ст. входив до складу Галицького, потім Галицько-Волинського князівств. Близько середини XIV ст. південна частина Лемківщини була завойована Угорщиною, північна — Польщею. У 1772-1918 рр. належала до Австрії. Після Першої світової війни південна частина увійшла до складу Словаччини, північна — до Польщі. Така ж ситуація склалася і по Другій світовій війні.

У 1945-1947 рр. частина лемків з Польщі була виселена в Україну, решта — вивезена на західні землі Польщі.

ЛЕМКІВЩИНА В ЛІТЕРАТУРІ, МИСТЕЦТВІ ТА МУЗЕЙНИХ ЗБІРКАХ

Література

Після захоплення земель Русі шляхетською Польщею, деякий час тут існували давньоруські літературні традиції. Але поступове посилення національного гніту зі сторони завойовників гальмувало розвиток давніх руських традицій. Це спричинилося до того, що учені — вихідці з русинів західних Карпат як Григорій з Сянока (1406-1477), Павло Русин з Коросна (1470-1517), Станіслав Оріховський (1513-1566) писали свої наукові і літературні твори латинською мовою. У той же час С.Оріховський відкрито заявляв: "Я русин і гордий цим...".

Значну роль у формуванні літературного процесу на Прикарпатті і Закарпатті відіграли народні балади та історичні пісні. Найдавніший варіант руських балад XVI ст. "Пісня про Штефана Воєводу", "Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш?" записані саме на Пряшівщині. Звідси походить і т.зв. Московський пісенник XVIII ст. (назва від того, що зберігається в Москві) — рукописна збірка 185 текстів пісень, підписана Симеоном Поповичем Млинарським (Бардіївський округ).

Успішно розвивався літературний процес у XVIII ст. та на початку XIX ст. на Закарпатті. Відзначився Іван Брадач, нар. у Каміонці на Спиші (1732-1777), видав перший буквар, але церковні власті виявили в ньому "схизму", буквар було сконфісковано й спалено.

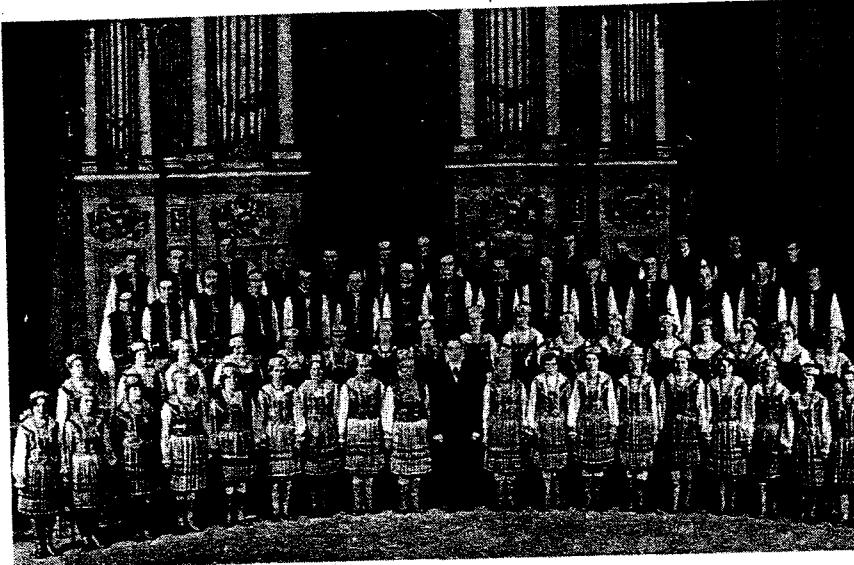
Арсеній Коцак, нар. у Буківці (1737-1788), доктор богословія, автор першої закарпатської "Граматики руської", написаної у 1779-1788рр.

Іван Югасевич-Склярський (1741-1814), сільський дячок, написав три рукописні збірки релігійних пісень, серед яких є також світські пісні з нотами.

Петро Лодій, нар. у с.Збой на Сининчині (1764-1829). Крім наукових праць написав ряд поезій, панегіриків. Його діяльність мала помітний вплив на літературний процес серед українських мешканців обох схилів західних Карпат.

Освячення лемківської церкви святих Володимира і Ольги у Шевченківському гаю 13 вересня 1992 року

Хорова капела "Лемковина" (Львів)

У північній частині Лемківщини на літературну ниву початку XIX ст. вийшов Йосиф Ярина, нар. в Радочині Горлицького повіту, автор багатьох історично-філософських творів, літературних рецензій, поезій.

Друга половина XIX ст. позначилася великим прагненням до національного відродження — “пробудження”, тому ряд талановитих діячів того часу називаємо “будителями”. У культурному і, зокрема, літературному житті Закарпаття визначне місце посіли Олександр Духнович (1803-1865) з с. Тополі на Пряшівщині — активний борець проти мадяризації українського населення Закарпаття, автор багатьох віршованих творів, драм (“Я русин”, “Піснь простонародна” і ін.) та Олександр Павлович (1819-1900) з Шариського Чорного Бардівського округу. Виступав як активний поборник єдності слов’ян, “Чтоби ріки слов’янської жизни злилися в одно море” — заявив у вірші “Дума про отамана Підкову”. Збірка його творів “Песник для маковицької рускої детви” вийшла у 1860 р., а “Венец стихотворений” після смерті у 1920 р.

Значним літературним доробком є повість Анатолія Кралицького “Князь Лаборець” (1862), нар. у Чабинах (1835-1894). Він — етнограф і письменник, автор багатьох історичних, етнографічних та публіцистичних статей.

Михайло Врабель, нар. у Вираві (1866-1923), в 1890 р. видав перший збірник народних пісень під назвою “Русский соловей”, автор “Угорських народних співанок”. У 1898 р. видав “Буквар” для закарпатських шкіл.

Юлій Ставровський-Попрадів, нар. в Сулині (1850-1899), автор багатьох віршів, статей на теми освіти, етнографії та фольклору. Його вірші за редакцією Н.А. Бескида вийшли окремою книжкою “Поезія Попрадова” (Ужгород, 1928).

На північній, галицькій Лемківщині у другій половині XIX ст. творив талановитий прозаїк, знавець народного побуту лемків Володимир Хиляк (Єронім Анонім, 1843-1893) з с. Верхомля Велика Новосанчівського повіту. У художню літературу увійшов з повістю “Польський патріот” (1872). Услід вийшла “Повість на часі”, повість “Шибеничний верх” (1877-1878). Далі його твори “Руська доля”, “Великий перекинчик”, “Смерть і жена від Бога”, “Лихо на світі” та ін. У 1882 р. у Львові вийшли три томи творів Хиляка, а в 1887 р. — четвертий том. Творчість В.Хиляка позитивно оцінили І.Франко та російський літературознавець, академік О.Пипін, відзначивши глибоке знання автором життя, звичаїв і традицій лемків.

Перше богослужіння в Лемківській церкві 13 вересня 1992 року (Шевченківський гай)

До літературних діячів кінця XIX — початку XX ст. на північній Лемківщині належали Олексій Торонський (1838-1901) з с. Завадка Риманівська на Сяніччині, автор нарису “Русини-лемки” (1860), повісті “Ганця”, ряду оповідань з життя лемків; Микола Малиняк (Римлянин, Кам’янин, 1851-1915) з с. Кам’яна Новосанчівського повіту, автор твору “Зерна горуничні”; Клавдія Алексович (1830-1916) з с. Красна Короснянського повіту. Вона — автор “Пісні Ольдини” (1860), книжки “Народні повір’я на Великій Русі”, п’ес “Запаморочена”, “Дві сестрички”, “Орендар” та ін.

Поетом великого таланту, новатором у літературі був Богдан-Ігор Антонич (1909-1937), який народився в с. Новиця Горлицького повіту. Писав літературною мовою, підкреслюючи у своїх творах глибоку любов до рідної Лемківщини. За коротке його життя вийшли три збірки поезій: “Привітання життя” (1931), “Три перстені” (1934), “Книга Лева” (1936). Посмертно вийшли збірки “Зелене Євангеліє” та “Ротації” (1938).

Відомим у першій половині ХХ ст. був письменник Григорій Гануляк (1883-1945) з с. Синява Сяніцького повіту. Перша його

новела "Я ся не бою" була надрукована у 1903 р. Вірші друкував на сторінках закарпатської періодики та у львівській газеті "Наш лемко". У 1908 р. при допомозі І.Франка переїхав до Львова. Був членом Об'єднання слов'янських журналістів у Празі, членом Товариства руських літераторів та журналістів у Львові. У 1941 р. в Києві вийшла його збірка оповідань про тяжке міжвоєнне життя лемків.

У групі кращих лемківських письменників (за походженням не лемко) стоїть ім'я Франца Коковського (1885-1940) з Бережан. Працюючи з 1928 р. суддею в Сяноці, він досконало вивчив діалект і побут лемків. Був одним з засновників музею "Лемківщина" в Сяноці (1930). Свої оповідання, новели, нариси з життя лемків друкував у львівській періодиці. Найкращим його художнім твором є повість "За землю" (1936), що розкриває трагізм лемківського села в умовах капіталізму.

Смуга лемківсько-бойківських літературних взаємопливів знайшла своє відображення у творчості Івана Филипчака (1871-1945) з с.Лішня Ліського повіту. У 20-30 рр. вийшли його повісті і оповідання "Княгиня Романова", "За Сян", "Будівничий держави", "Дмитро Детько", "Лемко Діллер" і інші, в яких віддзеркалено історичне минуле та побут лемків. У поезії попробував свої сили вчитель і народний маляр Іван Русенко (1890-1960) з с.Красна повіту Короснянського, автор сценічного твору "Вертеп у Карпатах". Вірші друкував у газеті "Карпатська Русь" (США), "Наше слово" (Варшава).

На південній (закарпатській) частині Лемківщини в літературній ділянці відзначилися в першій половині ХХ ст. селянин Іван Кіндя (1892-1964) з с.Орябина на Спиші, автор етнографічно-біографічної повісті "Дротарі" та Іван Жак (1896-1972) з с.Вапеник Свидницького округу, окремою збіркою "Маковицькі струни" його вірші вийшли у 1960 р.

У післявоєнному часі зміцнili ряди літераторів на південній частині Лемківщини (Закарпаття, Словаччина). На передових позиціях твердо стояв Федір Лазорик (1913-1969) з с.Бехерів Пряшівського округу. У поезії 30-х рр. змалював тяжке життя українців-лемків. Перша збірка віршів "Слово гнаних і голодних" (1949) присвячена темі боротьби лемківських селян проти німецьких окупантів. Збірки "Велика сила" (1955), "Снігові хризантеми" (1968), "Вибране" (1969) — кращі твори поета.

Високої поетичної майстерності досягнув у Словаччині Іван Мацинський (1922-1987) родом з Межилаборець. Перша збірка поезій "Білі хмари" вийшла у 1949 р. Пізніше були "Наша мова" (1956), "Зимова ніч" (1961), "Карпатські акорди" (1962), "Розмова сторіч" (1965) та ін. Ряд творів присвятив землякам-лемкам обох схилів Карпат.

У рядах талановитих українських письменників лемківського походження в Словаччині перебуває Михайло Шмайда (нар.1920р. в с.Красний Брід, Межилабірщина). У повісті "Паразити" (1953), збірці оповідань "В'язка ключів" (1956), романі "Трішать криги" (1958), трилогії "Лемки" (1960-і рр.) присвятив увагу саме лемкам. Щоденне життя, традиції земляків оспівав у творі "З народної пам'яті" (1969).

Успішні кроки на літературній ниві здійснили Анна Галчак (1929-1990 (м.Межилабріці), яка у своїх творах широко використовувала фольклор і лемківський діалект (зб. "Лаборські оповідання", 1976); Юстина Матіяшовська (1931 р., с.Орябина на Спиші), пише на лемківському діалекті; Йосип Збіглай (1938 р., с.Стебник Бардівського округу); Мирослав Немет (1943 р., с.Малий Березний Закарпатської області, проживає у Словаччині) — автор збірок "Голоси серця" (1968), "Прибої" (1975), "Світ в зелені" (1978).

На еміграції серед письменників українського походження, які присвятили свої твори Лемківщині, користувався популярністю Еміль Кубек (1857-1940) з с.Штефурів (Словаччина). У 1904 р. емігрував до США, де написав ряд літературних творів. У 1922 р. вийшли з друку чотири томи. У романі "Марко Шолтис", повістях і оповіданнях "Єдно виданіє", "Пасхальний дар", "Послі дождя — сонце", "Кому што Бог обіцяв" широко змальовується життя лемків-емігрантів.

У післявоєнній Польщі чи не першим із лемків прозвучав голос народного поета Якова Дудри (1894-1974) з с.Лосє Горлицького повіту. Вірші, писані лемківською говіркою, друкувалися в тижневику "Наше слово" (Варшава), газеті "Карпатська Русь" (США), антології "Гомін". Українське суспільно-культурне товариство видало збірку його віршів під назвою "Уродився я хлопом" (1982).

В Україні плідно працював письменник з Лемківщини Дмитро Бедзик (1898-1982) з с.Вільхівці Сяніцького повіту. Автор численних оповідань, повістей, п'ес про Лемківщину. Найвагоміша його трилогія "Украдені гори" (1969), "Підземні громи" (1971), "За

хмарами зорі” (1972), присвячена минулому лемків, їх боротьбі з гнобителями. Роман “Сполох” вийшов (1983) — своєрідне продовження трилогії, що охоплює період 1938-1941 рр.

Визнання здобула творчість **Василя Земляка** (1923-1977) з Вінниччини. У романі “Зелені Млини” (1976) в захоплюючій формі, з глибоким знанням особливостей селянського побуту змалював життя переселенців — лемків з Пряшівщини, їх безмежну любов до рідних традицій, до пісні, праці, боротьбу лемківських селян за визволення від фашистів.

Цікавою є літературна спадщина львівського письменника **Івана Желема** (1925-1988) з с. Вапенне Горлицького повіту. З-під його пера вийшли оповідання, новели, гуморески, нариси, вірші, в яких описував рідну Лемківщину, життя земляків. Кращі прозові твори “Ой верше, май верше” (1965), “На стежці” (1967), “Повів бим вам дашто” (1975) та ін. були надруковані в тижневику “Наше слово” (Варшава). У Івано-Франківську творить поет **Іван Головчак** (1929 р., с. Тилич пов. Н. Санд). Друкується в обласній пресі, тижневику “Наше слово”. Твори сповнені гарячої любові до рідного лемківського краю. Порадувала лемківську громаду на Україні перша збірка львівського поета **Василя Хомика** “Лемківська молитва” (Львів, 1993). Добре зустрінуті літературною громадськістю поезії **Романа Вархола**.

Мистецтво

Лемківщина здавна славилася прекрасними мистецькими традиціями. Велика працелюбність мешканців Карпат, навколоїшня природа надихали талановитих верховинців на широкий розвиток творчості.

Від часу приєднання території теперішньої Лемківщини у 992 р. до Київської Русі тут значного розвитку досягло іконописне мистецтво. З Київської Русі перевезено церковні твори іконопису, здебільш візантійського походження. Очевидно, прибули тут з Русі церковні мальари, які навчили цього мистецтва русинів Західних Карпат. Уже в XIII-XIV ст. на Північній Лемківщині існувала школа іконописного мистецтва. Такі ж мистецькі осередки були також у південній частині Лемківщини в околицях Бардієва, Пряшева.

У Львівському музеї національного мистецтва зберігається ряд творів іконопису лемківських майстрів XV-XVIII ст.

Серед найцінніших творів іконопису XV-XVI ст., що походять із

Василь Мадзелян. Акція “Вісла”, 1992

Західних Карпат, є без сумніву твори визначного майстра лемківської іконописної школи з с. Ванівки біля Коросна. Творчість невідомого мальара залишила глибокий слід в українському живописному мистецтві XV ст. Твори ці відзначаються глибоко індивідуальним стилем, багатством колориту. Виконував здебільша багатофігурні композиції, як “Страсті”, “Страшний суд”, сцени з життя святих. На високому мистецькому рівні виконані “Моління з чином”, “Різдво Марії”, “Воздвиження Чесного Хреста”. У творах талановитого майстра вже подекуди відчувається відхід від сурових церковних канонів і використання мотивів народного декоративного мистецтва. Ще відважніше відходить від сурової церковної канонізації твори іконопису лемківської школи XVI-XVII ст. На іконі XVII ст. “Покладення Христа до гробу” з церкви с. Поворозник для зображення апостолів їх портрети були змальовані з місцевих селян, далекі від ранньохристиянських канонічних постатей.

У Закарпатті відома творча діяльність мальара **Йосифа Змій-Миклошика** з с. Словінки на Спиші (1792-1841). Вчився у

Краснобрідському монастирі, розмальовував церкви, ікони. Відома його картина про дівочі торги у Красному Броді пропала, залишилася ілюстрації про весілля та похорони з 1829 р.

На традиціях лемківського іконописного мистецтва сформувався творчий талант маляра **Никифора Дровняка** (1895-1968) з Криниці. Никифор з захопленням малював лемківські трибанні церкви, християнських святих, яких "одягав" у лемківські гуньки, лайбіки, чугані. Найбільша кількість його творів — це картини з околиць Криниці.

Відрядним є факт, що Лемківщину оспівували у своїх мистецьких творах також художники не лемківського походження, зокрема професор **Лев Гец** (1896-1971), який народився у Львові, автор численних художніх творів з лемківської тематики, живописець з Тернопільщини **Петро Обаль** (1900-1986) — автор широкомасштабного полотна "Лемківські ниви", картини "Церква в селі Чертіжне" та ін.

Серед українських художників Словаччини найбільшу дань південній Лемківщині передав у своєму мистецькому доробку **Дезидерій Мілій** (1906-1971) з с.Кийов біля Сабинова, професор малювання Словацького політехнічного інституту та Інституту образотворчих мистецтв. Рідний лемківський край був для нього джерелом творчого натхнення. Він — автор полотен "Кийовський пейзаж" (1946), "Обжинки" (1963), "В Кийовськім хотарі" (1965), "Руська балада" (1968), "Зима у Верхньому Шариші" (1970) та багатьох інших. У Свиднику відкрита галерея ім.Д.Мілого, в основі якої його твори.

Плідно працюють живописці **Антон Кащай** з Перечинського району ("Долини річки Уж", "Зима в Карпатах") та **Павло Маркович** з с.Чертіжне — автор твору "Пейзаж біля Попраду", "Українські писанки" (1972), **Сузанна Осавчук** ("Вид на Пряшів", "Шариський пейзаж" і ін.). В Києві творить закарпатський живописець **Михайло Романишин** з В.Бережного ("Лісоруб", "Господар", "Вівчар", "Джерело").

Природа Карпат, зокрема Лемківщини, знайшла своє відображення у творах народних різьбярів на дереві та професіональних скульпторів. В середовищі лемківських митців Закарпаття великої популярності набула творчість **Василя Свиду** (нар.1913 р., с.Пацканове Мукачівського району), народного художника України (1973). Він автор великої кількості дерев'яних скульптур, тематичних композицій, що розповідають про життя

закарпатських лемків, їх історичне минуле. У Східній Словаччині позначилася творча діяльність скульптора **Олени Мандич** (1902-1975) — автора пам'ятника видатному громадському діячеві і поету О.Духновичу в Пряшеві, скульптурної групи "Карпаторуська пісня", скульптурного портрета О.Митрака та ін.

У північній частині Лемківщини в першій половині ХХ ст. стала широко відома творчість найталановитішого народного різьбяра Михайла Орисика (1885-1946) з с.Вілька на Сяніччині. Він першим знайшов шлях до тематичної круглої різьби, створюючи скульптурні композиції з людьми ("Лемко", "Лемко на ярмарку", "Лемко-парубок з дівчиною", "Лемко курить файку", "Лемки ідути з весілля" та ін.), як портрети конкретних осіб ("Брати Коти — лемківські музики", "Мій сусід"). На високому художньому рівні вирізьбив іконостас для лемківської церкви в с.Тиляві.

Після Другої світової війни більшість лемків виселено з Польщі в Україну. В їх числі була група народних різьбярів. З них найбільших успіхів досяг Андрій Сухорський (н.1929) з с.Вілька на Сяніччині. У його доробку значна кількість творів, присвячених лемкам і Лемківщині: "Лемко-вівчар", "Лемко-орач", "Лемко-різьбяр", "Лемківські музики", кілька варіантів "Лемка в чугані" та ін. Найкращі його вироби — це "Лемко везе дрова", "Переселення".

З середовища народних різьбярів виріс професіональний митець-скульптор **Василь Одрехівський**, який народився в 1921 р. у с.Вілька. Автор дерев'яних скульптур "На ярмарок", "Лемко в дорозі" і ін. Створив скульптурні портрети народного різьбяра І.Кицака, співачок сестер Байко, проф. А.Гнатишака, керівника хорової капели "Лемковина" І.Кушніра. Як співавторові пам'ятника Ів.Франкові у Львові, йому присвоєно звання заслуженого діяча мистецтв України. На традиціях народного лемківського різьбярства сформувався талант українських скульпторів — братів **Мирона і Юрія Амбіцьких** — авторів багатьох творів з історії Лемківщини, **Івана Мердака** з Райського ("Старий лемко", "Рідна оселя", "Лемківські вечорниці" і ін.).

У Польщі, в м.Закопаному, творить митець — лемко з с.Фльоринки **Григорій Пецух** (нар.1923 р.). Він вирізьбив кілька варіантів "Лемка" і "Лемкині", ряд скульптурних творів, в яких оспівав природу Карпат.

Твори лемківських митців є перлинами в колекціях багатьох музеїв світу і є гідним поповненням скарбниці загальноукраїнського мистецтва.

Музейна справа

Критерієм визначення вартості скарбів матеріальної культури лемків, ступеня її розвитку в цілому та в елементах, джерелом глибокого вивчення та засобом популяризації служать фондові збірки і колекції в музеях. Історична доля лемків склалася так, що половина з них проживає в межах України, значна частина — на етнографічній території Лемківщини (Польща, Словаччина), велика кількість розсіяна по цілій землі.

Тому найбільша кількість пам'яток історії та культури лемків зібрана і зберігається в музеях України. У 60-х рр. дирекція Музею українського народного мистецтва в Києві придбала кілька комплектів жіночого і чоловічого традиційного одягу лемків з Сяніцького і Ясельського повітів (переселенці на Тернопільщині), як також колекцію різьбярських виробів майстрів з Лемківщини М.Долинського, А.Орисика, С.Орисика, Ф.Стецяка, С.Кищака, В.Бенча та ін. У цій колекції найкращі твори Шевченкіані (до 150-річчя народження Т.Шевченка). Жіночий лемківський одяг в той же час поповнив колекцію пам'яток, зібрану І.М.Гончарем.

Ряд пам'яток культури лемків Закарпаття зберігається у Музеї архітектури та побуту України. У фондах цього музею цінний альбом "Розписи лемківських хат", що його опрацювала етнограф з Лемківщини, працівниця музею "Лемківщина" у Сяноці Ірина Добрянська.

Найбільша збірка лемківської матеріальної культури зосереджена в музеях Львова. Мабуть найбагатші колекції одягу, знарядь виробництва і сільськогосподарської техніки, предметів побуту і мистецтва лемків (головним чином з Закарпаття) зберігаються у фондах та експозиції Етнографічного музею АН України. Кілька комплектів чоловічого і жіночого одягу з повітів Сянік, Ясло, Н.Санч, комплект виробів і знаряддя праці народного різьбяра Михайла Барни, цікаві предмети побуту, документи лемківських емігрантів, фотографії зберігаються у фондах Львівського історичного музею, у фондах Національного музею у Львові зберігаються цінна колекція ікон XV-XVII ст. з Лемківщини села Дальова, Ванівка, Лішковате, Тилич і ін., мистецькі вироби різьбярів Одрехівських, Стецяків, Фіголя.

У музеї народної архітектури та побуту згromаджені сільськогосподарські знаряддя праці, засоби транспорту, одяг,

"Лемки". Гравюра Г. Гофмана, середина XIX ст.

предмети народних промислів, документи, твори мистецтва, зокрема різьбярські вироби А.Сухорського та ін. Багаті колекції пам'яток представляють майже всі регіони Лемківщини. Вони зібрані серед лемків-переселенців і лемків-автохтонів Закарпаття.

Колекції пам'яток історії та культури тих переселенців-лемків, які проживають на Тернопільщині, зберігаються у краєзнавчому музеї м.Тернополя. Багаті колекції пам'яток історії, мистецтва і побуту лемків Закарпатської області зберігаються в Ужгородському краєзнавчому музеї, музеї народної архітектури та побуту Закарпатської області, музеї "Лемківська садиба" в с.Зарічеве Перечинського району на Закарпатті.

Поза межами України найбільша кількість музейних пам'яток історії та культури лемків зберігається на етнографічній лемківській території у Південній Польщі та Східній Словаччині. Поважні колекції пам'яток мистецтва лемків (різьба, церковне мистецтво,

побутові речі) у 1930-1945 рр. зберігалися в музеї "Лемківщина" у м. Сянок. Після ліквідації музею його колекції були передані до музею історії міста Сянок, у фонди Сяніцького скансену, частина була розкрадена або навмисне знищена. Цінна колекція предметів побуту, знарядь виробництва тощо мешканців частини Лемківщини зберігається у фондах Новосанчівського скансену, колекції ікон з лемківських церков зберігаються у музеях Ланьцута, Ряшева, Krakova. Дійовим центром культури лемків у Польщі є лемківський музей у селі Зиндранова біля Дуклі. Тут знаряддя сільськогосподарської техніки, знаряддя і предмети народних промислів, чоловічий і жіночий одяг, прикраси, твори декоративного мистецтва. Музей у с. Зиндрановій — осередок вивчення історії та культури лемків у Польщі.

Велика колекція пам'яток історії та культури лемків південних схилів західних Карпат зібрана в Музеї української культури у Свиднику (Словаччина). Крім знарядь сільськогосподарської техніки, предметів домашнього побуту, одягу, творів мистецтва тут створено цінну фонотеку, зібрано вартісні рукописні книги, давні стародруки, документи. Музей не лише організовує екскурсії, але є визнаним осередком дослідницької, наукової роботи, осередком книгодрукування. Філіалом музею є скансен пам'яток народної архітектури українців (лемків) Словаччини.

Поза межами етнографічної Лемківщини одна з найбагатших колекцій пам'яток культури лемків зберігається у фондах Санкт-Петербурзького етнографічного музею (Росія). Це знаряддя праці (ткацький верстат), глиняний посуд, одяг кінця XIX ст., прикраси, музичні інструменти, вироби лемківських різьбярів Павла та Івана Одрехівських, Антона Фіголя, Юрія Потоцького, Василя Кищака, Кузьми Стецяка, Андрія Сухорського, Осила Величка.

В діаспорі найбагатші музейні збірки пам'яток історії та культури лемків в Українському лемківському музеї в Стемфорді (США), де згromаджено кілька десятків комплектів чоловічого і жіночого одягу, предметів побуту, твори мистецтва, документи і фотодокументи. У м. Торонто (Канада) створюється експозиція меморіального музею Юліана Тарновича — історика, публіциста, народного майстра з Лемківщини. Зібрані картини живопису Ю. Тарновича (понад 30), його особисті речі і документи, пам'ятки матеріальної культури лемківських емігрантів.

Колекцію майстерних фотографій та малюнків лемківських церков обох схилів Західних Карпат зібрав Олег Іванусів (Канада) — автор монографії "Церква в руйні" (Торонто, 1987).

Ivan Mačinskij

ЛЕМКИ

Ми лемки. Карпатські лемаки чи лемки.
Доволі в нас всього, лиши долі нема.
Розпродані оптом, ми всі помаленьки
вже знаєш: все в нас горить надарма...
— Іще раз: Хтò більше? Кажіть, товарство! —
Кричав тоді гендляр, б'ючи молотком...
— Товарчик, як золото... неначе намисто,
цей лемківський край з журавлем і ставком.
Ми лемки — на захід від Лабірінту і Сяна.
Чи чуєш, Вкраїно, наш жалібний гімн?
Ні, що тобі древня лемківська рана?
Беззボлісність стала законом твоїм.
Тож далі... й надалі себе продавай,
шматуй своє тіло на лезах прозорих...
Лиш болю до тебе розрісся розмай
у лемківських грудях і гордих і хворих!

1966, Пряшів

Osin Jevirnik

ПРОСЬБА

Дайте мі водиці
З лемківської криниці,
Як ся єй напию,
То іщи ожю.

Дайте мі почутти
Птахів дивні нути,
Де світ веселіє,
Най серце зрадіє.

Дайтс на хвилину
Рідну Лемківщину,
Бо в далескім краю
Без неї згасаю.

Trochim Ševčik

В РІДНИХ ГОРАХ

Широке поле,
Над полем — хмари, —
Сунуть поволі,
Як з гір отари.
Потік черкоче,
Сонце сміється,
Серце діточе
Радісно б'ється.
Як любо жити
На Лемківщині,
Любити матір
І гори сині.

ПІВ СТОЛІТТЯ СКОРБОТИ...

(Виселення українців з Лемківщини у 1944-1947 рр.)

Лемківщина -- казковий край Карпатських Бескидів, покритих мішаними лісами, полонинами з запашними травами і різnobарвними квітами, які наповнені дзвінкими голосами різних пташок, дзюрчанням гірських потічків і крутих кам'янистих річок. Все разом створює веселку справжнього неземного раю. Хто побував хоч раз на Лемківщині не забуде своїх вражень про її красу. На цій землі споконвіku проживали лемки-українці. І хоч земля тут кам'яна, важка для обробітки, це ніколи не заважало пристрасній любові лемків до неї.

Землі Лемківщини простягнулись майже на 10 тисяч квадратних кілометрів і охоплюють гірські райони між ріками Ужем і Солинкою на сході, до Попраду з Дунайцем на заході. Вони входили до складу Київської Русі, згодом -- до Галицько-Волинського князівства, а вже з 1349 р. попали під іноземне панування. Лемки терпіли соціальний і національний гніт, але ніколи не забували своєї рідної мови -- милозвучного діалекту, своїх традицій і звичаїв та віри. Вони мали багату, притаманну тільки їм, свою матеріальну й духовну культуру. За свою вікову історію зазнали всякого лиха: епідемій, засухи, повеней, воєнних руйнувань різних окупантів.

Та найстрашнішим за всю історію виявились сорокові роки ХХ століття. Північна Лемківщина -- повіти Сяніцький, Ліський, Кроснянський, Ясьельський, Горлицький, Грибівський, Новосандецький, кілька сіл Новоторзького -- була захоплена під час Другої світової війни фашистською Німеччиною, а після неї знову попала до складу Польщі. Воєнні лихоліття сплондували північну Лемківщину, особливо в 1944 році, коли фронт з липня 1944 до 15 січня 1945 р. зупинився на Дукельському перевалі.

Населення на схід від Дукельського перевалу виселилось з-під фронту Червоною Армією без всяких описів майна і більше не повернулось на свої господарства, а на захід від фронтової лінії населення виселили німці. Таким чином села Барвінок, Зинранова, Гирова, Мисцова, Галбів, Поляни, Кремпна, Котань, Тиханя, Жидівське, Граб, Ожинна, Розтайне, Незнаєва, Святкова Мала і багато інших були перетворені в руїни.

У східній Лемківщині вже з осені 1944 р. розпочалось (за

договором між Польським Комітетом національного визволення від 9 вересня 1944 та тодішнім урядом УРСР) виселення українців на територію УРСР. Після відходу фронту з Дукельського перевалу на Захід хвиля переселення поширилась на всю північну Лемківщину.

По селях розпочали роботу змішані польсько-радянські комісії, по евакуації українського населення з території Польщі. Вони постійно скликали людей на зібрання, агітували за виїзд на Україну, підкреслючи, що переселення за договором між Польщею і Україною є цілком добровільним, хоч все більше натякали на те, що ті, які не виїдуть добровільно на Україну, будуть депортовані примусово на понімецькі землі на заході Польщі. Частина людей, яка не мала змоги ремонтувати знищених фронтом будинків, або застала їх спаленими рішилась на добровільний виїзд на Україну, особливо в кінці 1944 року та в першій половині 1945. Але з жалем покидали свої рідні гори і прадідівські свої землі. Решта людей задумувались, бо ніхто не хотів покидати свій рідний край. І хоч люди записувались, та ніхто не поспішав виїжджати. Весною 1945р. почали обробляти ґрунти, але охоронці Комісії зганяли людей з поляв і не дозволяли розпочинати весняних польових робіт. До літа 1945 р. ті, які вже вирішили виїхати, виїхали, решта думали залишитись і вже й не збирались виїжджати. Але тогочасний польський уряд різними способами почав тиснути на людей, шантажував їх. По всій Лемківщині прокотились арешти інтелігенції, вбивства, пожежі, словом, нестерпний терор. Це було відступом від підписаної угоди про добровільність переселення. Автором цих рядків було проведено пресове анкетування переселенців-лемків, серед яких 17,1% підтвердили добровільність переселення, а 82,9% стверджують, що воно мало примусовий характер. Поряд з анкетами колишні переселенці надіслали листи-спогади про ці події. Микун Володимир Степанович з села Туринське розповів: "При допомозі польського війська, танків, кулеметів і автоматів створювали "добровільне" переселення, де горіли хати, падали жертвами в нічому не винні люди. В нашому селі спалено 5 хат, вбито два чоловіка, в селі Кальниця вбито 20 чоловік, в селі Завадка - 32 чоловіки. Села Кальниця і Завадка були повністю при переселенні спалені. З тих сіл, які були спалені під час акції переселення, польська влада не давала майнових документів, яким як відомо -- в УРСР компенсації не було. Після переселення вищеназвані села були спалені і стергіti з лиця землі і зараз не існують села Прилуки, Кам'янка, Ославиця, Явірник, Душатин".

А ось що пише у своїх спогадах Васильків В.С.: "...Саме

переселення я майже не пам'ятаю (мені було 4 роки), тільки із спогадів батьків. То були дуже тяжкі часи, які пустили наш народ у злиднях по світу. Переселенці мі із села Затварниця Ліського повіту. Виселені силою, село поляки спалили повністю. В нас була нова хата, побудована перед війною. Її спалили, не давши взяти майже ніякого майна тому, що хто наблизався, то стріляли".

У листі Жили Марії Василівни, переселенки в села Яселько Сяніцького повіту читаємо: "Мої батьки проживали в селі Яселько Сяніцького повіту. Батько мій ще живе, а мати померла, так і не діждавшись часу, щоб хоч раз побувати у рідних місцях.

Переселили моїх батьків у 1945 р. Ніколи не забуду тих хвилин, коли мама зі слізами на очах і з надзвичайною тогою розповідала нам, дітям (а нас було шестеро) про свою Батьківщину. "Як би могла, то б на крилах полетіла туди", -- повторювала завжди мама.

Переселення проводилось без попередження. Серед ночі вдирались в хату і виводили людей на вулицю, хто в чому був одягнений. Часу на те, щоб зібрати хоч які-небудь речі, не дали... Щасливим був той, хто звечора не випряг коней з воза, тому міг їхати кіньми. А решту людей гнали пішки". Так насильно відбрали від лемків рідні гори, рідні землі, домівки, під час переселення за наказом Сталіна, який переганяв цілі народи, ніби отари овець безжалісно і жорстоко".

Ференц Іван Михайлович, переселений із села Прилуки Сяніцького повіту пише в своїх спогадах: "...Люди не хотіли коритися масовому виїздові, оборонялися на рідному порозі, на рідній землі, прийнявши катування і смерть. Що війною в 1944 р. не була зруйнована, спалена моя Батьківщина Лемківщина, то в 1945 і в 1946 рр. була зруйнована розлюченим польським військом, яке своїм розбоям не знало меж. Горіли села, лилася кров, падали трупи — не сотні, а тисячі, декотрих не було кому хоронити. Гули дзвони, горіли церкви, села і наповнялися лементом, криком і народним плачем, а народ цей був споконвічним господарем тієї землі... І кому було потрібне його вигнання?"

Або ось ще один спогад Майковича Михайла Степановича: "Шановні друзі! На протязі 1945-1946 рр. нас переслідували польські власті при допомозі польського війська. Наше село Чистогорб Сяніцького повіту, розташоване поблизу Чехо-Словацької границі. Коли набігали на те село війська, люди втікали в ліси. За ними гналися війська, то ми переходили на Словаччину і там переховувалися. Але в 1946 р. весною несподівано наскочило

польське військо і силою нас вигнало з села на станцію в Загір'ю. Коло Сянока нас тримали сім днів під відкритим небом, поки був поїзд (товарні вагони) і так нас вивезли. Ще і в дорозі нас переслідували всякі грабіжники на польській стороні".

Андрій Халанич згадує: "Я 1914 р. народження. Поки я живий, хочу написати цю історію, яка відбулась на моїх очах на Лемківщині. В 1945 році польська регулярна армія спалила наше село Кальницю. Мою маму розстріляли та багато більше людей. Так ми жили на нашому згарищі як хто міг. Хто яку будку збив, а хто подався на друге село. Так мучився народ -- голод, холод і т.п. Також спалили частину села Сукувате і частину села Середнє, і так люди жили до 1946 року. В травні місяці 1946 року приїхала так звана карна експедиція, яка не рахувалася з людьми, побивали людей як послідніх собак, гнали на станцію. На станції сидили під голим небом, під дощем, по дві-три неділі, а то й місяць. Згодом грузили як худобу в товарні вагони і везли без води, без гарячої їжі. Люди по дорозі мітили, вмирали... Цього всього описати неможливо, як знущалася над людьми польсько-сталінська машина".

Масляк Володимир Михайлович з села Кінське Березівського повіту пише: "Вже з моменту відступу фронту в жовтні-листопаді 1944 р. почалися переслідування українців, хоч причин для цього не було..."

Ми крилися від польських бандитів що вдень нападали офіційно як польська міліція з червоними нарукавниками, а вночі вже як група АКА з біло-червоними пов'язками. Вони грабували усе, що знайшли (в тому числі мій одяг).

Ця ситуація (недоспані ночі, криття в лісі, полі, кривках) тривала до 1945 р. і накінець сильно надоїла. Звертання за допомогою до польських влад нічого не давали, навпаки, збільшились арешти. В більшовицькій комендатурі в Сянці говорили: "Їдьте на Схід, там кривди ніхто вам не зробить", але практичної допомоги не давали. Вкінці селяни вирішилися на евакуацію при значній агітації з боку поляків. До переселення на Україну ми готовувалися: худобу продавали або міняли.

В один з днів перед виїздом батько, Масляк Михайло, вертаючись з поля під вечір додому, натрапив на польську поліцію, що була на конях. Ці бандити, нічого не питуючи, вистрілили батькові в живіт, від чого він помер. Похований в рідному селі. В цей день по дорозі поліція захопила ще одного Масляка Володимира (Пержаків), якого після багатоденних тортур в Березові живцем закопали. Син його

Масляк Михайло (Пержаків) живе в Польщі в рідному селі. Третьюю жертвою поляків був Григорій Масляк (Мельників). Цей Гриць мав дуже гарного коня. Одного дня з'явилася польська поліція з вимогою, щоб добрим конем доставити їх до Дидні. Вечером Гриць вернувся до села з вогнепальним пораненням, нанесеним тими ж бандитами. Через кілька днів він помер в Сянці від ран.

Життя в селі далі ставало неможливим і люди потягнулися до переселенчої комісії, а згодом із Сянока до Жовкви в товарних вагонах везли людей майже місяць¹⁾.

Терор поширювався по всій Лемківщині:²⁾ "З ініціативи та під опікою комуністичних властей організовуються відомі зі своїх звірств у відношенні до українського населення польські банди в селах: Климківка, Любатова, Глубоке, Довге. Під час погромницьких нападів тих банд замордовано: в с. Синява -- 22 особи, в с. Вислічок -- 5 осіб, та велика кількість по інших селах".¹⁾

Інше джерело подає кількість замордованих лемківських селян у селах Вислик Долішній - 7, Поляни Суровичні - 9, Ратнавиця - 4, Белхівка - 3, Дарів - 3, Карликів - 17, Завадка Морохівська - 78, Полонна - 2, Довжиця - 2, Туринське - 6, Мокре - 1, Морохів - 12, Карликів - 6, Терка - 30, Явірник - 9, Заброддя - 2, Криве - 3, Розстока - 1²⁾. Це далеко не повні дані за місяць жовтень, листопад, грудень 1945 р. і січень, лютий, березень 1946 р. Під кулями терористів до залізничних станцій пішки і на возах тягнулися знедолені лемкі. Вони прямували до станцій Сянока, Ліська, Коросна, Ясла, Горлиць, Нового Санча і з сумом та плачем вирушили на схід, покидаючи свою прекрасну Лемківщину з надією, що колись повернуться до неї.

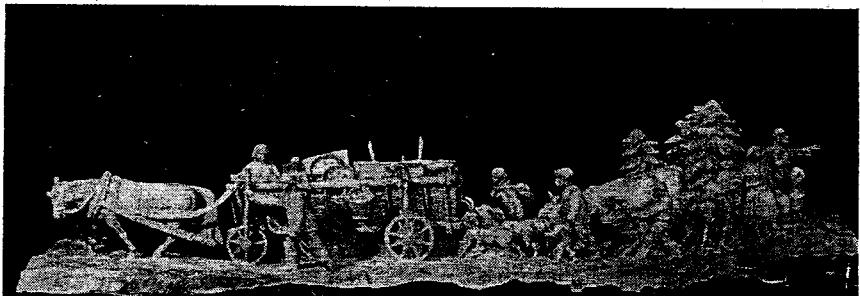
Ніхто з тодішнього уряду СРСР та УРСР не став на захист знедолених українців, що залишились за пресловutoю лінією Керзона по Другій світовій війні у Польщі. На превеликий жаль закрили очі на цей нечуваний в історії людства геноцид щодо українського населення в Закерзонні в 40-х рр. ХХ ст. західні держави. Всі про це знали, але мовчали. Люди самі організували групи самоохорони по селах Лемківщини. Єдиною силою, що прийшла їм на допомогу були бйці УПА під командуванням Василя (Мартина) Мізерного-Рена. Його відділи Володимира Щигельського-Бурлаки,

Михайла Дуди-Громенка, Степана Стебельського-Хріна, Григорія Янківського-Ластівки, "Мирона", "Стаха", "Бурого", "Біра", "Дідика", "Бродича", "Семена", "Крилача", "Орського", Миколи Філя "Пугача" були розставлені по всій Лемківщині й стали на захист знедолених лемків.

Керівництво революційно-визвольної боротьби українського народу розуміло, що українсько-польська боротьба була лише в інтересах Москви, і тому робило все можливе, щоб її ліквідувати. По всіх теренах Закерзоння було масово поширене між польським населенням звернення, щоб поляки опам'яталися і перестали знуцятися над українським народом, що не потрібно проливу крові, бо з того користає спільній ворог обидвох народів - сталінізм. Крім цього звернення було видано польською мовою та масово поширювано між поляками багато інших, подібних за змістом відозв, летючок та брошур, в яких представлялось спільну більшовицьку небезпеку та закликалось поляків до опам'ятання й заперестання терору супроти українського населення. На жаль, цей розумний голос не був почутий. В такій ситуації на захист українського населення мусіла заговорити зброя УПА. Не вистачило сил в УПА захистити лемків, бо ж в Бескиди було кинуто б дивізій Війська Польського, зі сходу заблоковано кордон армадою Прикарпатської військової округи, а з півдня -- Чехословацьким воєнним корпусом чисельністю понад 30 тисяч до зубів озброєних військ. Сили були не рівні. Крім цього ускладнилась справа з харчуванням.

Лемківщина внаслідок виселення населення в 1944-1946 рр. та акції "Вієла" 1947 р. перетворилася у безлюдну пустелю і залишилась без своїх автохтонних господарів-лемків. Сплюндано і знищено

А.Сухорський. "Виселення лемків у 1945 р.".
Дерево, 1985 рік

¹⁾ Петро Мірчук, "Українська Повстанська Армія 1942-1952". Львів - 1991. с.139.

²⁾ "Лемківщина", Нью-Йорк-Паріж-Сідней-Торонто, 1988, т.1. с.239.

споконвічну культуру Лемківщини, звичаї її народу, її традиції, духовність - все, що тільки можна було знищити, але тодішній ставленник в Польщі Берут із своєю командою Циранкевичем, Гомулкою, Жимерським, Радкевичем не думали тоді, що закатовані з їх веління українці спочиватимуть вічним сном в неоспіваних релігійними панаходами могилах, а живі скажуть про них всю історичну правду, що вони цими пасифікаціями і вбивствами українського населення вносили в історію Польщі для майбутніх поколінь найганебнішу сторінку новітнього терору, в порівнянні з яким навіть татарське лихоліття було гуманним.

Така є історична правда про ці трагічні події для українського і польського народів 40-х рр. ХХ ст. Але якою гіркою не є вона для нас, говоримо про неї на весь голос не тому, що вимагаємо помсти за заподіяні неправди, ми не скоїли жодного злочину на не нашій землі, а якщо й деколи хтось і гинув від рук українця, то тільки тому, що він оборонявся в себе дома від сили окупанта, обороняв рідну матір і батьківський поріг.

Коли подивитися з відстані 50-х рр. на ці події, під час яких конфліктували між собою два християнських слов'янські народи: українці й поляки, то не трудно зрозуміти, що сталінська репресивна машина нацьковувала одних проти одних і таким чином добивалась знищення обидвох. Та часи за 50 років помінялися. Польща вирвалась з обіймів сталінського тоталітарного режиму, Україна виборола незалежність.

Польща першою визнала незалежність України, значить зроблено урок з історії й було б дуже не розумно, якщо б замість тверезих поглядів на складні українсько-польські відносини в минулому взяли верх емоції: люди почали б шукати, хто більше завинив у гострих конфліктах минулого. Ми повинні враховувати історію, плануючи конструктивну працю на майбутнє, і було б великою драмою для українського й трагедією для польського народів, якби ми перенесли в майбутнє минулі непорозуміння. Останні контакти між Україною і Республікою Польща дають підстави сподіватися на нормальні відносини наших держав. Лозунг "За вашу і нашу свободу" буде реалізований. Проте як забути залишенну батьківську хату, перерваний материнський спів, свою милу Батьківщину... Потрібно допомогти людям виселенцям повернутися на свої рідні землі, якщо вони цього забажають так як це зроблено для кримських татар і німців на Україні.

Суверенна Україна забезпечує рівні права всім громадянам України. Громадяни України польського походження не почивають себе в Україні покривдженім. Хотілось би, щоб українці

Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя в Республіці Польща почували себе також рівними з усіма громадянами. Політичні, економічні, культурні взаєморозуміння між Україною і Республікою Польща вигідні народам обох країн і забезпечать політичну стабільність в Європі. Що було колись, то нехай від тепер ніколи не повторюється.

Лев Кицей

ВЕСНА СОРОК П'ЯТОГО

Була весна. Цвіли черешні.
Сіяло сонце. Пахнув цвіт.
Дідусь старенький зліз із печі
І похиливсь слабий на пліт.

Була весна у сорок п'ятім,
Коло доріг цвів молочай,
Піднялися з попелу Карпати,
Збирались лемки в дальній край.

Хто ладив віз, хто шив торбину,
В гнізда вертались лелеки,
А лемки з гнізд — на Україну,
Безкрилі птахи — в світ далекий.

СЛАВНИЙ СИН ЗЕЛЕНИХ БЕСКИДІВ

(До 100-річчя від дня народження Никифора Дровняка)

*"Ніхто з нас тоді не міг подумати,
що незабаром про цього вуличного
маляра заговорить увесь світ".*

(Із спогадів І.Красовського, колишнього студента
Української вчительської семінарії в Криниці, 1941р.).

Минає сто років від часу, коли бідна, глухоніма жителька лемківського села Поворозника, що поблизу мальовничого курорту Криниця, Явдоха Дровняк 21 травня 1895 р. народила сина. Хто був його батьком? Таємницю цю мати так і не зрадила, дозволивши майбутнім дослідникам будувати всілякі притуплення.

Росло хлоп'ятко завдяки ласці сусідів-лемків. Хлопець теж був позбавлений долею тих дарів, які так необхідні людині, дару мови і слуху. І все ж доля змилосердилася над ним, розкривши перед Никифором двері тільки йому зрозумілого внутрішнього світу та подарувала йому талант митця-маляра, талант, що ним сьогодні захоплюється вся планета.

Багато сучасників Никифора довго не могли спізнати і належно оцінити велич його таланту. У житті ми часто оцінюємо той чи інший талант занадто пізно. На щастя талант криницького маляра-лемка був оцінений ще за його життя.

Про творчість Никифора написано сотні статей, кілька монографій. Звичайно не беру на себе сміливість оцінювати його творчість (сьогодні вона оцінена належно і всесторонньо), чи його вклад у світове мистецтво, або інші творчі аспекти: стиль, техніку тощо. Моїм бажанням є висвітлення тієї сторінки життя і творчості митця, яка пов'язана саме з нашим містом - Львовом.

Никифор цілими днями, у будь-яку погоду малював під відкритим небом, на вуличній підмурівці. Малював картини навколоїншної природи, яким додавав нерідко фантастичні, неіснуючі в природі елементи. Малював і те, що бачив і те, що відчував власним серцем. Але природи не копіював і ніколи не повторювався. Дослідники припускають, що він намалював близько 30 тис.картин, портретів, але не виявлено хоч би двох подібних до себе.

У 1932 р. на одній з вулиць Криниці, за малюванням зустрів Никифора львівський художник, тоді адміністратор пансіонатів, Роман Турин. Відтоді він заопікувався Никифором, надав йому харчування в пансіонаті, скромне помешкання. Обидва художники подружились, часто працювали спільно. У Турина збереглися чотири рисунки з портретом Никифора, виконані олівцем і чорнилом.

Одного разу Р.Турин приніс Никифорові полотно і олійні фарби. Никифор виконав два портрети, але олійна техніка його не захопила. Турин кілька разів сфотографував Никифора. Фотографії ці мають неабияку цінність.

У тому ж 1932 р. Р.Турин привіз до Парижа колекцію картин Никифора. Мистецтвознавці високо оцінили твори митця-лемка. Кілька малюнків було виставлено в галереї Марселя разом з творами 22-х французьких та італійських художників та 16 художників з т.зв. "Української групи" в Парижі. Виставку організував Львівський національний музей (дир. І.Свенціцький). На французьких запрошеннях було видруковане ім'я криницького маляра -- "Нікіфор". Так український художник зі Львова Р.Турин першим відкрив світові незвичайного маляра-лемка Никифора Дровняка.

Роман Турин придбав колекцію малюнків Никифора. З творами познайомив видатного цінителя української культури, письменника Ліну Федорович-Малицьку, директора національного музею у Львові Іларіона Свенціцького та інших українських художників і мистецтвознавців, згуртованих в АНУМ. Ця асоціація, влаштовуючи виставку українських художників - самоуків у червні 1938 р., включила до неї 105 малюнків Никифора з колекції Р.Турина і Л.Федорович-Малицької. Це була перша велика публічна виставка Никифорових творів.

Збереглися ілюстровані каталоги цієї виставки. Р.Турин так характеризує творчість лемка-маляра: "Таємниця творчості Никифора в його мистецьких дуже простих, ясних і вільних від будь-яких впливів ззовні засобів. Це художник, який створив свою школу. Світ Никифора є світом особливим, але настільки реальним і об'єктивним зовнішньо, та повним невичерпної фантазії, в глибокому нутрі його творчості, що контакт з глядачем є так емоційний і легкий як контакт з натурою. Мистецтво Никифора хвилює тому, що художник творить сердечно, а глядач з черги приймає його серцем".

Турин познайомив з творчістю Никифора також кількох польських художників з групи "Артес" у Львові З.Волішевського, Я.Цибіса та

О.Величко. Никифор. Дерево, 1976 рік

Никифора може бути сенсаційною відомістю, що, за словами Турина, в його колекції було кілька малюнків жіночих актів. Никифор з виразною сатисфакцією їх показував, промовляючи: "Дівка".

Перед Другою світовою війною і під час фашистської окупації Лемківщини Р.Турин відвідував Никифора в Криниці і надавав йому матеріальну допомогу. Гість закупив від Никифора 200 його малюнків, які згодом пропали з невідомих причин. Никифор до кінця життя пам'ятив Турину і неодноразово запитував: "де є майстр Турина, чому не приїздить?"

Після війни Никифора кілька разів примусово депортовували на західні землі Польщі, але він, хворий, знедолений, пішки повертається до рідної йому Криниці. І тільки в шістдесятих роках Никифором, нарешті, заопікувалася держава. За старанням А.Банаха (який опрацював кілька монографій про Никифора) йому виділили мешкання, автомобіль, забезпечили лікарською обслугою.

По війні вдруге "відкрито" Никифора. Великим успіхом користувалися виставки його творів у Варшаві (1948), Сопоті (1949). Але заслужена слава прийшла до нього лише згодом, коли у 1956 р. його малюнки отримали високу оцінку в Італії. Надалі виставки робіт митця-лемка влаштовувалися у Франції, Бельгії, Англії,

А.Цибісову-Рудську. У Парижі в помешканні Цибіса, з творчістю Никифора познайомився польський майстр, мистецтвознавець і критик Е.Вольф, який відразу захопився Никифоровими малюнками і написав про його творчість дуже ґрунтовну статтю, що до цього часу не втратила своєї вартості "Майстр наївного реалізму з Польщі -- Никифор". В ній, між іншим, Вольф писав:

"Ці малі картинки прості як природа, єдність їх виключно в тому, що в них найповніше зображені об'єктивна реальність іншими ніж всі очима".

Для дослідників творчості

Швейцарії, США, Югославії, Чехословаччині та інших країнах. Про Никифора заговорила преса, радіо, телебачення. Але слава не запаморочила голову митцю, похвали сприймав без ентузіазму.

Діяльні любов до митця і його творів проявили львів'яни літом 1968 р., коли тут вдруге було відкрито виставку його малюнків з приватних збірок (ініціатори В.Вітрук, І.Красовський, Р.Турин). На відкриття прибули мистецтвознавці, вчені, робітники. Гости з великою увагою прослухали розповіді земляків Никифора, зокрема розповідь І.Красовського, який у 1941-1944 рр. майже щоденно зустрічався з майстром.

У жовтні 1968 р. виставку творів Никифора перевезено до Києва. Саме у ці дні (10 жовтня 1968) Никифор помер. Кияни посправжньому, гаряче і широко полюбили митця та його малюнки. Про Никифора заговорило українське радіо, преса.

Походження Никифора, тематика його робіт свідчать про те, що митець, хоч і творив у Польщі, є і залишився в пам'яті поколінь як визначний український художник, який віддав увесь свій талант справі увічнення краси рідної Лемківщини.

Никифор серед членів Лемківського ансамблю пісні і танцю, який виступав у Криниці в 1962 році

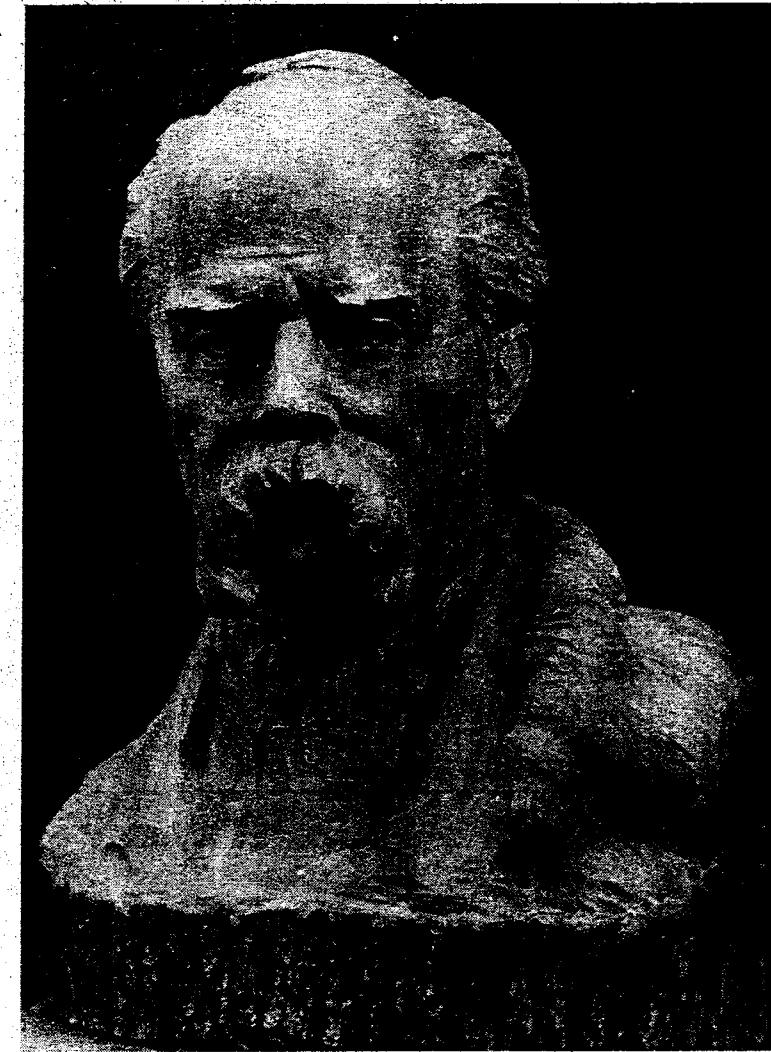

РІЗЬБЯРІ З ВІЛЬКИ

Вілька -- невелике лемківське село (у 1945 р. 34 садиби) розташоване в мальовничій місцевості поблизу курортів Івоніча (3 км) і Риманова (4 км) в Сяніцькому повіті (тепер Кроснянське воєводство, Польща). Село це, як також поблизьке -- Балутянка, характерне тим, що майже кожен його мешканець поруч з рільництвом, займався різьбярством на дереві. З незапам'ятних часів народні майстри, початково пастухи, вирізували на дереві листки, квіти відповідно компонували їх в єдиний рослинний орнамент, що став для лемків традиційним. Таким орнаментом прикрашали скрині (лади), лижники, мисники, трагарі в хаті, козівки (кушки) та інші побутові предмети. У середині XIX ст. вже виготовляли спеціальні підноси (таци), тарілки у вигляді закомпонованих листків, квітів, грон винограду. Також різьбили скриньки з букетом квітів на віку (закривці). Талант майстрів з гірських сіл викликав зацікавлення у власниці Риманова графині Анни Потоцької та її чоловіка. Вони відкрили у 1878 р. в Риманові "різьбярську школку", для найбільш талановитих хлопців з Вільки, Балутянки, Дошна та інших лемківських сіл. У цій школі навчалися Михайло Михайлишин з Балутянки -- дуже здібний різьбар, Іван Кавка з Полян Суровичних -- пізніший знаний скульптор, з с. Вільки навчалися Андрій Йлящ, Микита Бердаль, брати Ващини (після Першої світової війни емігрували до США) та ін. Але школка проіснувала лише до 1884 р., коли помер граф Станіслав Потоцький. Школа допомагала згуртувати сільських різьбярів, сприяла дальншому розвиткові різьби в гірських селах. На той час і в селі Вілька, і Балутянка домінувала плоска різьба (таци, тарелі, касетки (пудевка), скриньки), але в кінці XIX ст. в селі Вілька вже побутувала кругла різьба.

Сільські умільці навчилися вирізбляти звичайними саморобними долотами і ножами фігурки орлів, оленів, лисиць, диких кабанів. Вирізьбляли також палици, прикрашали рослинним орнаментом з ручкою, що завершувалася головкою орла, собаки чи лева.

Як бачимо, у своїх виробах майстри втілювали елементи навколоїшньої гірської природи, що її гаряче любили. Саме навколоїшня природа була постійним джерелом їх енергії в творчій праці, рушійною силою розвитку їх таланту.

В. Одрехівський. Тарас Шевченко. Дерево, 1991 рік

А.Сухорський. Лемко-різбяр. Дерево, 1991 рік.

А.Сухорський. У панському лісі. Дерево, 1975 рік

У першій половині ХХ ст. найвидатнішим майстром різьблення, справжнім новатором в цій ділянці народної творчості був Михайло Орисик (1885-1946). Ще малим хлопцем виявив неабиякі мистецькі здібності. До Першої світової війни вирізьблював орлів, диких тварин, палиці, касетки. Повернувшись у 1921 р. з війни першим взявся різьбити крім традиційних фігурок орлів і тварин побутові сцени з участю людей. Таким чином, він був новатором в мистецтві різьби на дереві. В цій ділянці проявив неабиякий талант, хоч ніколи не кінчав жодної школи. У музеї історії та культури лемків у Львові зберігається більше сотні дуже цікавих рисунків Орисика. Поруч з тим, що Михайло Орисик вдосконалив форму традиційних фігур орлів і тварин, створив зовсім нові форми круглої різьби. Орлів і тварин стилізував на побутових предметах на ручках до палиць, попільничках, чорнильницях. Оригінальним майстром був він у створенні декоративних рослинних орнаментів. Досконало компонував він рами до церковних ікон, Царські врати, підсвічники.

Але, як вже було сказано, найвиразніше його талант проявився у створенні побутових сцен з участю людей. До нього ніхто подібних творів не робив. Це "Лемко грає на дуді", "Два діди", "Лемко і лемкиня", "Дівчина на скелі", "Лемко-дротар" і багато інших. На початку 30-х рр. створив фігурку "Араба на верблюді". У 1936 р. Михайло Орисик створив скульптуру "Лемко" в кількох варіантах.

Цей твір приніс митцеві заслужене визнання. У 1945 р. родину Орисиків переселено на Україну. Митець помер у наступному році в с. Гутисько поблизу м. Бережани на Тернопільщині. У першій половині ХХ ст. в селі Вілька плідно працювали також Андрій Йляш (1864-1942) -- учень різьбярської школи в м. Риманів, Василь Красівський, Дмитро Рудавський, Федір Стецяк, Андрій Рудавський, різьбили тільки касетки, Григорій Бинч, Михайло Йляш, Арсій Гаравуз різьбили палиці. Григорій Бердаль, Онуфрій Сухорський, Олекса Стецяк були майстри ширшого профілю.

У Михайла Орисика було п'ять синів: Іван, Онуфрій, Василь, Андрій та Степан -- всі дуже здібні різьбярі. Онуфрій і Василь вивезені до Німеччини, де Онуфрій помер, Іван загинув трагічно у 1945 р., селяни с. Вілька були виселені в Україну. У 1945 р. вони розселилися в різних селах і містечках Тернопільської та Львівської областей. Переоборовши післявоєнні економічні труднощі, різьбярі продовжили свою творчість. Щоправда, початки були трудні, бо люди проживали розсіяно, не мали контактів, а тому в перші роки після війни творчість різьбярів носила індивідуально-заробітчанський характер. Поступово

О. Стецяк. Ведмідь. Глина, 1952 рік

різьбярами зацікавився директор музею етнографії та художніх промислів у Львові Володимир Паньків. З його ініціативи вже в 1947 р. при артлі ім. Лесі Українки був організований цех лемківської різьби, в якому об'єдналися різьбярі Львівщини та Тернопільщини (надомники). У 1952 р. Володимир Паньків був організатором другого цеху при Львівському товаристві художників. Продовжили успішно свою творчість вихідці із с. Вілька та Балутянка Василь та Іван Одрехівські, Василь та Степан Кицаки, Антон Фігель з Криниці, сини Михайла Орисика Андрій і Степан, Іван Красівський.

Найактивнішу участь у виставках брали такі майстри як брати Одрехівські, брати Орисики, Антон Фігель, Василь Шпак, Іван Стецяк, Іван Красівський, Іван Бердаль, Онуфрій Сухорський, Василь Бинч, Микола та Данило Долинські, Федір Стецяк, Андрій Сухорський та ін.

За активну участь в організації художніх і ювілейних виставок як в Україні, так і за її межами у 1958 р. велику групу різьбярів

O. Стєцяк. Орел. Дерево, 1955 рік

було прийнято в члени Спілки художників України. Василь Одрехівський став професійним скульптором і отримав почесне звання заслужений діяч мистецтв України.

Василь Шпак та Андрій Сухорський отримали почесне звання заслужений майстер народного мистецтва України.

Історичний процес розпаду більшовицько-комуністичної імперії позначився деяким послабленням творчого ентузіазму різьбярів. У той же час різьбярі вірять, що у самостійній Україні їх народне мистецтво дочекається нового творчого розвитку.

ВИЗНАЧНИЙ ЛЕМКІВСЬКИЙ РІЗЬБЯР І ЙОГО ПОСЛІДОВНИКИ

(до 110-ї річниці від дня народження Михайла Орисика)

23 квітня 1995 р. минає 110 років з дня народження видатного майстра лемківської різьби Михайла Орисика (1885-1946). Митець походив зі славного своїми різьбярськими традиціями села Вілька (Сяніцького повіту, РП). Це була талановита і всесторонньо розвинена людина. Він прекрасно малював, створив багато зразків для вишивок, інколи перед виконанням скульптури компонував до неї декілька ескізів на папері (а це вже метод роботи професійного скульптора, а не народного майстра). Львівський знавець Лемківщини Іван Красовський опрацьовує і готовує до видання альбом малюнків Михайла Орисика. На думку багатьох дослідників саме М. Орисик запровадив у лемківську круглу різьбу такий популярний мотив композиції як "Араб на верблоді", який неодноразово повторювався іншими майстрами. Митець досягнув успіхів в галузі сакральної різьби, працював над створенням іконостасу з Царськими вратами для церкви с. Тилява та дияконських врат у с. Балутянка.

Твори іконостасної різьби М. Орисика відзначаються високою майстерністю виконання, використанням місцевого традиційного лемківського орнаменту.

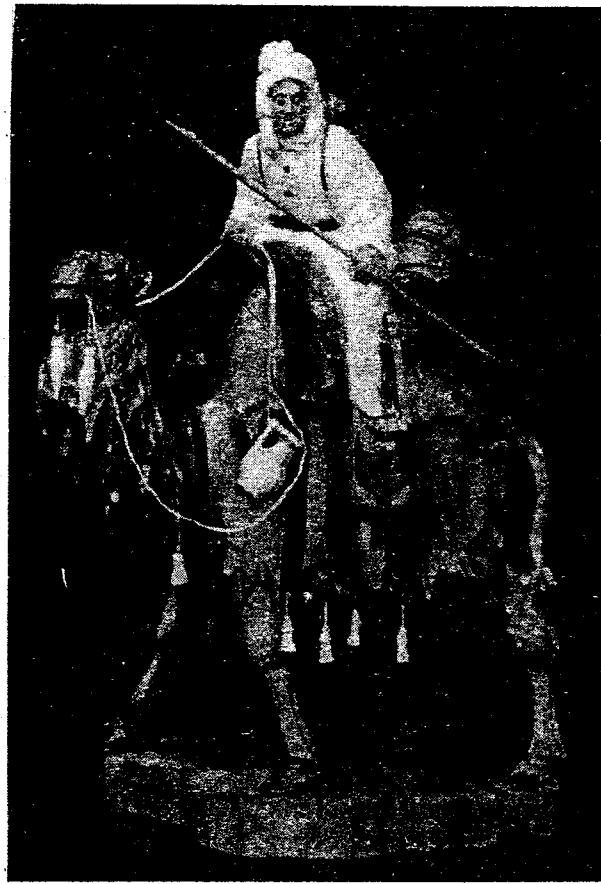
Однак найбільшу славу принесли майстрові твори круглої різьби. До кращих належать скульптури на побутові теми "Лемко грає на дуді", "Мисливець", "Два діди", "Лемкиня з кошами", "Лемко-лісоруб" та ін. Особливо популярною стала його скульптура "Лемко". Відомо, що в 30-х роках ХХ ст. М. Орисик виконав декілька варіантів цієї скульптури. Багато книжок та журналів обійшла фотографія, де зображені М. Орисика біля скульптури "Лемко". Форми цієї різьби узагальнені, певну декоративність у пластику вводить колір. З розповідей сина майстра -- Андрія -- ми довідуємося, що "Лемка" в 30-х роках купив граф Потоцький. На жаль, точно невідомо, де саме зберігається ця робота сьогодні. Едине, що згадується у численній літературі, це те, що твори М. Орисика -- справжній скарб і гордість музеїв і приватних колекціонерів Західної Європи.

В 30-х роках Михайло Орисик вже виробив власний пластичний

Михайлі Орисик зі своєю скульптурою "Лемко",
1936 рік

почерк -- вміння відібрати важливе і вдало узагальнити другорядне, доречно вводити колір у різьбу тощо. Його творча манера і послужила зразком для його учнів. Зрозуміло, що кожен з послідовників майстра згодом виробив свій власний стиль виконання. Доречно зупинитися на творчості декого з них. Так, в Олексія Стецяка (1914-1959) манера виконання творів стала ще більше пластичною. Це видно по його композиціях "Лемкиня" (1957), ряду анімалістичних композицій:

А. Орисик. Араб на верблуді. Дерево, 1991 рік

"Орел та змія" (1956), "Ведмедиця" (1957) (майстер виконав багато варіантів цих творів) та інших. У роботах О. Стецяка пластичність форм відіграє важливу роль (майже кожна деталь має чітко визначену передню і бокову площини). Площинно графічним приймам автор надає меншого значення.

У творчості ж Василя Одрехівського (1921 р.н.) вдало і рівнозначно поєднуються скульптурно-об'ємні та графічно-лінійні проробки

деталей. При тому майстер уміє гармонійно поєднати ці два протилежні прийоми. Це помітно в його роботах "Лемко несе дрова" (1947), "Дроворуб" (1949), "Лемко-дроворуб" (1955), а також у творах, які автор виконав уже будучи скульптором із професійною освітою: "Юрко Шкріблак" (1957), "Лук'ян Кобилиця" (1969), "Тарас Шевченко" (1989) та в ряді інших. Композиції Василя Одрехівського та Олексія Стецяка динамічніші та експресивніші за змістом і пластикою, аніж у їх учителя Михайла Орисика.

Продовжують традиції свого учителя М.Орисика Андрій Сухорський (1932 р.н.) та Петро Кіт (1917 р.н., який проживає у Моршині). Загальний характер композиції їх творів -- більш спокійний, ліричний. Плідний мистецький шлях пройшли і сини М.Орисика - Іван, Онуфрій, Василь, Андрій, Степан. Двоє останніх успішно працюють у Трускавці і продовжують розробляти мотиви, які ввів у лемківську різьбу їх батько. Вдалою серед таких є скульптура Андрія Орисика (1922 р.н.) "Араб на верблуді" (1991) — майстерно технічно виконана поліхромована композиція, з уміло зробленим відбором акцентів на деяких деталях -- звисаючій шерсті на ший тварини, китиці хвоста, деяких деталях одягу вершника тощо. У творі помітне вдале чергування подріблених та цільних масивів форми.

Отже, кожен з послідовників майстра виробив свою власну манеру. Учнів у М.Орисика багато, всіх годі перелічити. Тут було згадано лише деяких з його односельчан, яким він був старшим другом і наставником. Відрядно бачити такий взаємозв'язок поколінь. Ім'я Михайла Орисика назавжди увійшло в історію українського народного мистецтва.

РІЗЬБЯР МИХАЙЛО МАЦЕВСЬКИЙ

Серед видних, але недостатньо відомих майстрів різьби на дереві (переважно церковних атрибутів) одне з почесних місць, без сумніву, займає Михайло Мацієвський.

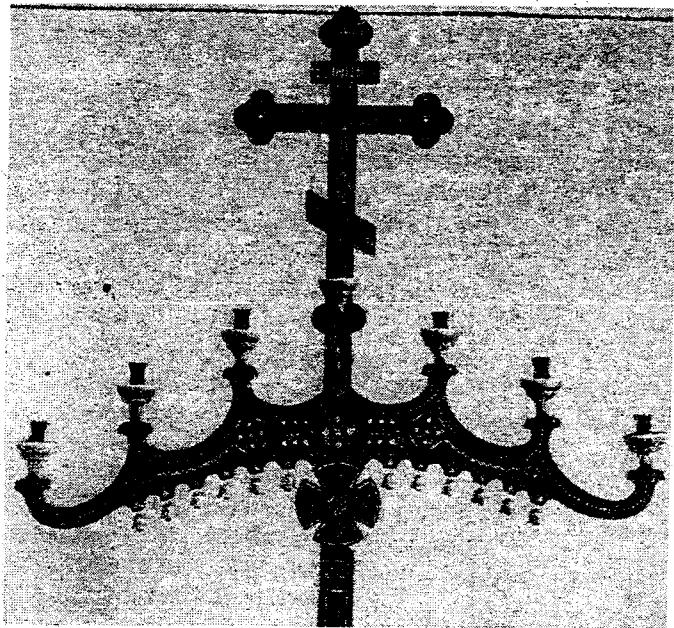
Народився 13 грудня 1911 р. в с. Висова тодішнього Горлицького повіту (тепер Новосанчівське воєводство, РП). Ріс допитливим, розумним хлопцем. Змалку любив малювати. У Горлицях закінчив ремісничо-різьбярську школу.

У 1940-1942 рр. очолював у м. Криниці різьбярську майстерню по виготовленню художніх виробів з дерева (касети, альбоми, жіночі прикраси). Для церкви в с. Гладишів виготовив іконостас, престол, ківот, хрест.

У 1945 виселений до Бережан на Тернопільщині. У 1952 р. переїхав до Львова, де був учбовим майстром по художній обробці дерева в училищі прикладного мистецтва ім. Ів. Труша, також працював в Інституті прикладного та декоративного мистецтва.

Для різних церков у Львові виконував ківоти, хрести, підсвічники. Цікавим є виготовлений ним інтер'єр для аптеки по вул. Городоцькій у Львові.

М.Мацієвський. Розп'яття. Дерево, 1956 рік

Окремі твори М.Мацієвського зберігаються у музеї Т.Шевченка в Києві та музеї М.Шашкевича на Золочівщині.

Варто відзначити, що наш земляк дуже любив співати рідні лемківські пісні, а також з великим захопленням слухав лемківські пісні у виконанні львівської хорової капели "Лемковина", інших колективів та окремих виконавців. Мріяв повернутися до рідного карпатського краю.

Помер 10 серпня 1987 року.

ФРАНЦ КОКОВСЬКИЙ

(До 110-річчя з дня народження і 55-річчя смерті)

Людина ця, хоч і не лемко за походженням, була відома всій Лемківщині, як дослідник правник-захисник інтересів мешканців Західних Карпат, як письменник, громадський діяч, етнограф. Але в озні лихоліття спричинилися до затертих слідів його діяльності, тимчасового забуття.

Ще у середині 70-х рр. працюючи над матеріалами для "Енциклопедичного словника Лемківщини", я запитав у листі громадського діяча - лемка у США Степана Пельца, чи не міг би допомогти мені сконтактуватися з кимсь із родини Коковського. Згодом мені написала великого листа вдова по письменнику пані Софія Коковська (Чикаго). Таким чином я довідався про життя Ф.Коковського, його трагічну смерть.

Народився 17 вересня 1885 р. в Бережанах. Осиротівши 11-літнім хлющем з величими труднощами пробив собі дорогу в житті. Добре вчився у Бережанській гімназії, у вільні хвилини давав лекції відстачочим учням і таким чином заробляв собі на прожиття. Після гімназії у 1906 р. вступив на правовий факультет Львівського університету, але у наступному році в часі розруху заарештований і виключений з університету. Незабаром закінчив практичні студії у Чернівецькому університеті.

Три роки працював адвокатом у Підгайцях поблизу Бережан, а у 1928 р. переведений на посаду судді в Сяніці. Тут розпочалася нова доба в житті Ф.Коковського. Почав з того, що вивчив говірку лемків, заглибився у вивчення богатої культури українців Західних Карпат. Зі своїми приятелями (зокрема малярем Л.Геном) започатковує у 1930 р. в Сяніці створення музею "Лемківщина". Незадоволені польські власті таки позбавили його посади і, повернувшись до Бережан, відкрив там адвокатську канселіярію. Заарештований КДБ трагічно загинув у тернопільській тюрмі 9 вересня 1940 р.

Як письменник відомий ще зі студентських років. Перша поезія "В хмілі розпухи" була надрукована в "Руслани" (1903). Надалі друкував свої твори під власним ім'ям, або псевдонімами в різних періодичних виданнях. У 1907 р. вийшла збірка його поезій "Сердечні струни", потім "Настрій" (1909), численні п'єси, балади.

Особливо активну письменницьку діяльність розвинув у Сяніці, ставши в ряди найкращих громадських і культурних діячів Лемківщини, присвятивши саме її свою дослідницьку і літературну творчість. Свої праці друкував в журналах "Життя і знання", "Рідна мова". У 1933-1934 рр. вийшли друком його статті "Забуті могили", "Пам'ятки старовини на Лемківщині", "Історія села Карникова", "Назви сіл у Сяніччині в XV ст.", "Скорочення дієслів у лемківському говорі", "Стара лемківська колядка", "Писанки на Лемківщині" та ін. У 1934 р. вийшли у Львові оповідання "Юнацькі серця", у 1935 р. "Слідами забутих предків" (оповідання з минулого Лемківщини), а також статті "Назви сіл Ліського повіту", "Старі церкви на Лемківщині". В 1936 р. вийшла лемківська повість "За землю", яка своєрідно перекликається з повістю О.Кобилянської "Земля". В похіді порушив булоче питання - тему землі.

З великим жалем прощаючи Лемківщину в листопаді 1935 р. письменника, який змушенний був повернати до Бережан. Його іменували Почесним Членом Музею "Лемківщина", вручивши відповідну грамоту.

Заходами Товариства "Лемківщина" написав "Історію культурного руху на Лемківщині", був постійним передплатником, читачем і співробітником газети "Наш лемко". У 1937 р. у Львові вийшли з друку його оповідання "Лемківська слава", праця "Східними межами Лемківщини", статті "Домашній промисел і торгівля лемків". У 1938 р. завершив опрацювання повісті з лемківського життя "Марія", яку, на жаль, не вдалося видати.

НАД СЯНОВИМ БРОДОМ

Було це давно, дуже давно.

Ще гущавина високих смерек скривала хвилюваті узгір'я Низького Бескиду, ще срібнолентий Сян двома струями обіймав княжий город Сянік, а високі княжі тереми дивилися гордо на схід і захід, ніби насміхалися з ворога, що таївся по дебрах і лісах.

Безпечно розцвітав і розвивався княжий город Сянік. Глибокі та бистрі хвили Сяну, високі вали та хоробрі князівські воїни давали поруку, що ворог не скоро зможе заволодіти княжими теремами та богатим городом.

А ще підійти до самих міських валів було нелегко! На сході, в гущавині ліса, хovalися "Вірлині Склі" ¹⁾, а в них гурток славних лицарів. Кожний, хто вибирається на розсліди гущавиною темних лісів, гинув, вислідженій їх бистрим зором.

Із півдня розложилися "Сторожі". Були це дві підміські оселі, а в них жили княжі люди, що день та ніч сторожили всіх шляхів із півдня від хижаків-мадярів, щоб вони не просмикнулися з-поза Карпат і не пограбували та не зруйнували княжого города. Від заходу замикали дорогу, цікавому сусідові стрімкі береги Сяну та непривітні нетри "Глиниць" ²⁾.

Одним тільки бродом можна було перейти з Глиниць на західний край Сянока, та цього броду пильнував краще, як свого ока в голові княжий боярин Олехно з лицарями, що їх йому призначив князь.

¹⁾ Вірлині Склі - це високі стрімкі скелі в лісі на схід від Сянока. Існують вони до нинішнього дня. Між населенням живе повір'я, що на цих скелях сторожили давно княжі воїни, щоб не допустити несподіваного нападу на князівський замок в Сянокі.

²⁾ Глиниць - це високі горби на захід від Сянока. Колись покриті густим, темним бором. Нині ті ліси вже вирубані (прим.автора).

Брід було незамітний, добре забезпечений - а хто його не знав, не міг ніяк перейти Сяну, щоб не втопитися. Нераз, бувало, великий гурт грабіжників захотів перебрести Сян, щоб заокочити несподівано місто та поживитися у ньому, набрати добичі. І завжди ці напади кінчалися невдачею, бо -- не знавши броду -- напасники гинули в бистрих хвилях Сяну, а ще й Олехнові лицарі почастували не одного стрілою чи списом.

II

Жив боярин Олехно у дворі, що стояв на горбі, на самому крайочку "Владичого" ³⁾. Так звали колись ці західні простори побіч княжого города, що їх князь Лев дарував переміському владиці Іларіонові.

Владика дав оцей шмат землі в досмертне уживання боярина, а він мав за це сторожити броду.

Жив там Олехно з дружиною та діточками -- Галею і Васьком. Галя була ще малесенька дівчинка, років п'ять, що найрадше трималася мами та ні кроку не хотіла від неї відступати. Зате Васька треба було добре пильнувати, бо ж він закінчив уже одинадцять літ і вважав себе справжнім лицарем. Хотів конче показати старшим, що він уже не дитина.

Не раз бувало з ним чимало клюпоту. Сам один блукав стрімкими берегами Сяну, запускався в нетрі та дебри, нібито слідив ворога, нібито перехоплював його, перехитрював. І бувало не раз, що Васько як вирветься ранком із дому, то пропаде на увесь день і тільки пізній вечір приганяв його до вітцівського двора. А деколи треба було його шукати, посылати прислуго, щоб привела його додому.

Чимало сліз пролила тоді Васькова мати, чимало тривожилося її серце, чимало докорів та прохань наслухався Васько. І не раз у його дитячій головці з'являлася думка, що він робить зло, бо не слід йому так тривожити матері. Але, як Васько поглянув ув очі свого вітця, як побачив добрячий усміх на його суверому обличчі, як часами отець своєю твердою рукою погладив його кучері та нібито зі сміхом сказав: "Мій лицарю!", то Васько знов, що вітцівське серце радується тим, що його син так любить лицарське діло і вже змалку готовиться до нього.

³⁾ Владиче - це теперішня частина Сянока, де знаходяться військові касарні, польський "Сокіл" та парк, званий "Антикаркою", народна школа й дім товариства "Бескид" (прим.автора).

III.

Спокійно і тихо плило життя в Олехновому дворі, спокій ітиша царили в княжому городі. Сусіди з півдня, заходу та півночі сиділи тихо, а вислані до їх країв звідуни приносили вісті, що там і не думають нападати на княжий город.

Тільки зі сходу доходили непевні вісті. Раз у раз приносили післанці новини, а видно -- не були вони добрі, бо княжа дружина почала скоро ладитися в похід.

Чистили та направляли зброю, стягали в город припаси поживи, пригнали коні з пасовиськ. Видно було, що княжа дружина готовиться до походу на ворога. І видно було, що небезпека велика, бо позвали навіть Олехна з його двора з усіма лицарями, що там були.

Ледве кількох старих із Олехнової прислуги осталося дома берегти броду, всіх інших наказав князь Олехнові забрати зі собою. Зі сходу наступала чорна татарська хмара, що заливала українські землі, руйнувала та нищила все, що стануло іш на дорозі, грабувала, брала ясир, вбивала.

Наступала чорна хмара, треба було дати їй відпір, задержати, або -- згинути.

IV.

В Олехновому дворі плач і лемент. Старий Олехно прощається зі своєю дружиною та діточками. Прощається на довгі часи, а може й на віки. Ніхто ж не знає, що його жде завтра, а ще як саме завтра доведеться станути до кривавої розправи з диким татарином та гострим мечем боронити своєї рідної країни!

Олехно нічим не показує, що йому важко лишати своїх найдорожчих без захисту. Його думка каже йому лишитися при своїх, що можуть незабаром теж знайтися в небезпеці. Але серце шепоче знову, що його святий обов'язок станути до бою за рідний край, бо він дорожчий над усе.

Олехно не вагається! Він сповнить свій святий обов'язок, як сповнював його вже не раз. Про Олехна не сміє ніхто сказати, що він залишив рідний край у потребі!

Розуміє це й Олехнова дружина. Вона ж донька боярина, що поклав свою буйну голову за рідний край! Вона це розуміє; жаль їй тільки тих дрібних діточок, що можуть лишитися сиротами, як враже шаблюка проб'є Олехнове серце.

І тільки Гая і Васько стоять збентежені. Гая ще малесенька, не визнається гаразд у всьому.

А Васько?

Він бачить слізозі мами, бачить запоморочені болем вітцівські очі і щось тверде, рішуче будиться в його серці.

-- Ідь, тату, ідь! -- мовить. -- А про маму та Галю не журися, я лишуся їх боронити.

Щось наче ясний промінь сонця майнуло в Олехнових очах.

-- Боже помагай тобі! -- промовив зворушеним голосом, розпрощався з дружиною і діточками та подався у княжі тереми.

V.

Пусто та глухо стало в Олехновому дворі. Олехнова дружина ходила в задумі, обтирала нишком слізозі, що напливали їй до очей і з того звертала зір на схід, чи не несе хто вістки про її чоловіка. Маленька Гая не відступала від матері зранку до вечора, ніби своєю малесенькою постараттю хотіла матері пригадати, що годіувесь час журитися та плакати. А як Васько змінився за тих кілька днів, відколи отець від'їхав! Деся зникли його дитячі мрії, відпала охота до тих забав, що з них ще кілька днів раніше радів.

Зовсім не той став, що перше був. Споважнів ніби справжній лицар. Ходив довкола двора, приглядався чи де не треба чого поправити; чи не попсувається дещо в оборонному гостроколі⁴⁾, що окружав перстенем двір; доглядав, щоб служба не забула замкнути на ніч воріт та іх гаразд забезпечити; щоб дома були всі потрібні припаси, якщо б ворог захотів довше облягати двір.

І дивне диво: вся прислуга, що до цієї пори може й мало звертала уваги на одинадцятилітнього хлопця, тепер мимохіть слухала його. Всі ні до кого іншого не зверталися, тільки до нього, ніби до справжнього пана. Васькова мама сама собі дивувалася, що не раз шукала поради в цього дітвака, що ще вчора чи передчора нікому не здавався нічим іншим, як одинадцятилітнім хлопцем.

VI.

Васько вирішив у своєму гарячому, дитячому серденьку, що він повинен додержати обіцянки, що її давав вітцеві, що він мусить оборонити маму, сестру і вітцівський двір від ворога.

⁴⁾ Гострокіл - складався в давнину із сильних дубових палів, один при одному. Такий гострокіл заступав мури, що боронили доступу до городища чи замку (прим. автора).

А тим часом цього ворога не було.

Хоч як стежив Васько, хоч як шукав він тієї небезпеки -- вона не приходила.

Цілими днями блукав Васько стрімкими берегами Сяну і бистрим зором пробивав густу темінь глинищукого бору: чи не побачить де ворога, або його слідів. Даремно! Нераз ніччю зривався з постелі та нищечком викрадався вікном на двір провірити, чи все в порядку. Ніщо підозрілого не запримітив.

Аж раз...

Здавалося йому ніччю в сні, що чує скрип важких воріт. Зірвався на ноги і в один мент опинився на дворі. У пітьмі побачив, що хтось крадеться ворітми.

Непомітно й тихо прокрадався Васько за ним. Ступав тихесенько ніби кіт. І так крадькома один від одного дійшли аж над берег Сяну.

Тут цей перший задержався та почав наслуховувати. Довкола була тишина. Чути було тільки плескіт Сянових хвиль, що продиралися проміж камені та скелі.

А потім залунав з того берега крик сови. Кричала вона так довго та страшно, що Васько задеревів зі страху. А у відповідь на цей крик почувся другий, подібний до першого. Це вдавав крик сови той, що за ним стежив Васько. За якусь хвилинку почувся з того боку Сяну голос:

- Це ти, Грицю?

- Я! - була відповідь, а Васько пізнав, що це говорить їхній конюх Гриць.

- А що, коли буде робота? - питали з того берега.

- Завтра ніччю! Приходьте, виберемо всіх ніби курчат з-під квочки!

- Та як?

- А так! Старого нема, дома тільки його дружина та двоє дітей. А всілякого добра досхочу!

- Кудою ж зайти?

- Бродом! На броді вstromлю тичку, можете йти безпечно!

Васько не слухав уже дальшої розмови. Чим скоріш завернув та старався перед Грицем добігти до двора. Не думав про те, що потім буде. Аби тільки скоріше й скоріше.

За часок почув, що ворота в гостроколі легко стукнули. Виглянув крізь вікно та побачив, що їх замикає Гриць.

VII.

Довго вночі не спалося Васькові, а проте вже раннім ранком був на ногах. Уесь час роздумував, чи розказати матері про свою вчоращню нічну пригоду. І вирішив матері нічого не говорити, щоб не робити переполоху. Знав, що мама зараз збентежиться, що зачне готовитися до оборони, а боявся що це відразу спізнає Гриць. Притім думав, що може в Гриця є в дворі які товарищи, які можуть через це цілу справу попсувати.

Вирішив боронити маму, сестричку та вітцівське добро сам. Уесь день крутився коло Гриця, щоб не дати йому зможи порозумітися з кимось. Захвалював Грицеву роботу, приговорював до нього, аж Гриць дивувався, бо ж Васько ніколи не був такий добрий до нього як сьогодні.

Лишав Гриця самого хіба тоді як вправлявся в стрілянні з лука, але все таки мав його на очах.

***

Як темна ніч налягла довкола, Васько розпрощався з матір'ю та сестрою, щоб піти спати. Казав, що вдень дуже стомився; а ранком хотів би піти на Сян рибу ловити. Риба ж, звичайно, найліпше клює уранці, як тільки світ настає.

Мама не дивувалася, бо вже не раз перед тим таке бувало.

Бо не спалося малому Васькові. Перечекав, поки всі не позасипляють, і тихесенько виліз із своєї кімнатки вікном. Притаївся, чи хтось не бачить його: довкола було тихо і спокійно. Забрав свій лук та стріли та, крадучись, підійшов під ворота гостроколу й там причайвся.

Не чекав довго, а вже почув, що хтось до воріт скрадається. Ще хвилина й ворота тихо заскрипіли, а крізь невеликий їх отвір просмикнувся Гриць. Йшов тихо в сторону Сяну, а за ним, тихо прокрадаючись, слідкував Васько.

Гриць добрів до Сяну та почав іти бродом. Ішов так що кільканадцять кроків впихав між каміння високу жердку, значив шлях. Тривало це довго, бо брід був вузький, треба було бути дуже обережним, бо з обох боків броду тайлася смерть. Хто фальшивий зробив крок і станув ногою поза брід, цього поривав вир Сянової глибини та розбивав об каміння та скелі. Нарешті перейшов Гриць на той бік. Станув почав наслуховувати, а потім закричав ніби сова. З недалекої гущі відгукнулися також криком сови і незабаром чотири величезні постаті підійшли до Гриця.

- Ну, що? - спітали.
- Все готове!
- То зачинаймо!

І з цими словами пустилися гуртом до броду. Та стримав їх Гриць.

- Не можна - каже - йти гуртом! Брід дуже вузький, треба одинцем. А ще - каже - найліпше буде, хай перейде один, потім другий, третій та четвертий, щоб разом не йти. А то може хтось захитається й другого потягне за собою.

Хвилина надуми й від гуртка відлучився один та почав обережно йти. Ішов поволі, пробуючи спереді кийком, щоб не зробити фальшивого кроку.

Йшов поволі, а в Васька, що зачайвся на другому березі Сяну, між скелями та камінням, серце билося в пітьмі ніч; бачив постать, що брела бродом й дрижучими руками натягав тятиву лука. Та стріляти боявся, бо знов, що як не відліть, смерть жде його і всіх у дворі.

А на втечу та крик було вже пізно!

Кремезна постать із броду вже ось-ось доходила до берега.

Васько зібрал у собі всі сили, напружив м'язи в руках, натягнув що сил тятиву і...

- З-з-з-з! - почулося в нічній пітьмі, а за хвилину велика постать, що брила бродом, повалилася в шумливі хвилі Сяну. Кілька ударів руками об воду та скелі, якийсь дивний звук, ніби комусь силоміць вливали у горло воду і - напасника не стало на світі.

Ті, що чекали на тому березі Сяну, бачили, що щось недобре скілося з їх товаришем. У нічній пітьмі не бачили, що саме скілося, чули тільки хлопіт води, як він упав у глибінь. Почекали хвилину - тиша. Вигукнули клич - без відповіді. Почекали ще хвилину й другий напасник став обережно бристи бродом.

Йшов ще помаліше, приставав що кілька кроків, ніби шукав тієї невідомої небезпеки, що загрожувала.

А тим часом Васько заспокоївся вже цілком. По першому вистрілі зняв його якийсь дивний жах: зрозумів, що він убив людину. Але за хвилину зрозумів, що він мусів це зробити! Відчув, що убив ворога свого рідного краю, убив того, хто посягав на життя і добро його найближчих!

І бистрим юнацьким зором почав слідкувати за напасником, що чимраз більше наблизався до нього.

А напасник добрів уже до половини броду й зупинився. Очі його мабуть більше звичні до нічної пітьми, завважили на березі щось,

ніби тінь людської постаті. Почав приглядатися пильніше і побачив, що постать прицілюється, щоб у нього стрілити з лука.

- Зрада! Зрада! - закричав з переляку, обернувшись та почав тікати. А за собою почув щось ніби бренькіт шершня, щось гостре, ідке встромилося йому в'язи.

- Зрада! - крикнув ще раз, вхопив рукою стрілу, що в'їлася йому в'язи, шарпнув щоб її вирвати, захитався - і повалився у бистрі хвилі.

- Зраднику! - почувся крик на тому березі Сяну.

А потім нічну пітьму прояснив на мент ясний блиск ножа, почувся крик "Рятунку" - і глибока тиша залягла довкола.

VIII.

Цілу ніч просидів Васько пильнуючи броду. Сидів, не рухався, чекав, чи напасники не повернуться.

Та довкола було тихо, спокійно, тільки грізні Сянові хвилі вибивали по камінцях та скелях свою пісню.

А раннім ранком Васькова мама встала доглянути господарства. Вийшла на подвір'я, дивиться: ворота гостроколу не замкнені! Зчинила крик, збіглася прислуга, ніхто про ніщо не знає. Воротар божиться, що ворота на ніч замкнув. Шукають Васька - нема.

- Невже ж оцей малий хлопчина зумів сам відімкнути ворота? - думають.

Аж тут дивляться, від брами йдуть якісь сліди. Позпереду великі якогось мужчини, за ними видно слід дитячої ноги. Слідами зайшли над Сян, до броду. А при броді сидить січенілий від холоду Васько та слідить, що діється на тому боці ріки.

Прискошила мама до Васька, обіймає, цілує його, розпитується. А тим часом прислуга, розбривши берегом Сяну, знайшла трупи двох чужих, що задержалися між скелями. Один поціленій стрілою в око, другий - у в'язи.

Розпитують всі Васька, як це скілося? Він розповідає, а очі в нього горять - горять радощами та гордістю. Розказує все.

Аж нараз - на тому боці Сяну зчинився гамір. Це чорні галки та дике гайвороння почали скликуватися: видно пожива недалеко. І стали кружляти над кущами на тому березі Сяну.

Дехто з прислуги перебрив бродом на той бік. Пішли в кущі та й аж здригнулися на вид того, що побачили.

У кущах лежав зрадник Гриць з ножем у грудях.

(З кн. Ф. Коковський "Слідами забутих предків", Krakiv, 1940).

НА СТОРОЖІ ЗДОРОВ'Я

(До 70-річчя від дня народження Володимира Масляка)

ОЛЕКСАНДР ПАВЛОВИЧ

(19.09.1819-25.12.1900) -

український поет
і громадський діяч,
педагог

Народився в с. Ішариське Чорне у Словаччині. У 1847 р. закінчив Трнавську духовну семінарію. Належав до групи тих суспільних діячів, яких називаемо "будітелями". Відомий як визначний літературний діяч - поет. Основна тема його творчості - тяжке життя селян під гнітом Австро-Угорщини, заклик до єдинання слов'янських народів. За життя вийшла збірка віршів "Пісенник для маковицької руської дітвори" (1860).

Помер у с. Вишній Свидник (Словаччина). Збірка віршів "Вінець стихотворень" (1920) вийшла після смерті О.Павловича.

Олександр Павлович

ДТИНІ

Ви, діточки, як бджілочки,
Школу одвиджайте,
Бджоли - меду, ви - мудrosti
У книгах глядайте.

Там, у школі, розумови
Отворяют очи,
А у світі мудрий чловек
Знає сой помочи.

Каждий чловек од дітинства
Повинен ся вчити,
Працювати, чесно жити,
Злого ся хранити.

На перший погляд Володимир Михайлович Масляк може здатися людиною замкненою, може навіть егоїстичною. Але це не так. Наш колега професор Львівського медінституту, хірург-проктолог --

людина вельми дружелюбна, повна енергії, оптимізму, людина з добрим серцем, золотими руками, людина, яка без задуми готова допомогти біжньому.

Народився 10 серпня 1925 р. в с. Кінське теперішнього Короснянського воєводства РП в родині селянина. Початкову освіту здобув у рідному селі, гімназію закінчив в Перемишлі. 1940-1942 рр. навчався в Українській учительській семінарії в Криниці -- чудовому куточку Західної Лемківщини. Під час німецької окупації був вивезений до робочого батальйону "Пшеворськ", звідки йому вдалося втекти. Влітку 1945 р. переселений в Україну (Жовківський р-н, Львівщина). Вже наступного року став студентом Львівського медичного інституту. Після його закінчення (1951) працював хірургом у райцентрі. Його постійно захоплювала нова галузь медицини -- проктологія. У 1961 р. пройшов курси спеціалізації при Московському науково-дослідному інституті з проктології.

Повернувшись до Львова, всеціло присвятив себе цій галузі медицини. У 1962 р. став завідующим створеного з його ініціативи проктологічного відділу обласної клінічної лікарні. Це перший і єдиний в Україні медичний заклад такого типу. На його базі проводиться спеціалізація хірургів. В.Масляк першим в Україні почав читати курс з проктології для студентів медінституту.

Спеціаліст високої та всебічної кваліфікації, він успішно провів велику кількість надзвичайно складних операцій. Як талановитий вчений і досвідчений педагог є автором понад 70 наукових праць. У 1967 р. захистив кандидатську дисертацію, став доцентом інституту. У 1979 р. йому присвоєно почесне звання Заслуженого лікаря України. У 1990 р. побачила світ його книжка "Практична колопроктологія". В минулому році В.Масляку присвоєно звання професора медінституту.

Наш Ювіляр повний молодечої енергії, активний громадський і суспільний діяч, постійно вивчає історію рідного краю, допомагає у праці Товариству "Лемківщина", Фундації дослідження Лемківщини у Львові, постійний читач і шанувальник "Нашого Слова".

Бажаємо Ювілярові доброго здоров'я, щастя, многая благая літа!

ІВАН ЖЕЛЕМ

(До 70-річчя від дня народження)

Серед письменників лемківського походження, які віддали всі сили, енергію справі оспівування рідного краю, Карпат, культури трудолюбивих лемків, був Іван Желем.

Народився 3 квітня 1925 р. в с. Вапенне колишнього Горлицького повіту, тепер Івосанчівського воєводства, Польща. Початкову школу закінчив у рідному селі (1936), у 1937 р. вступив у Горлицях до гімназії, але внаслідок вибуху Другої світової війни не зміг завершити навчання. Тоді ще в гімназії, проживаючи в місцевій "Руській бурсі", познайомився з історією рідного краю, літературою. Тоді ж почав писати вірші.

У 1945 р. виселений в Україну. У м. Самборі на Львівщині закінчив середню школу, а у Львові здобув вищу освіту.

Друкуватися почав у 1965 р. в українському тижневику "Наше слово", пізніше у "Лемківському календарі" (Торонто). Писав оповідання, новели, гуморески, нариси, публіцистичні та критичні статті і замітки. Писав літературною мовою, а також лемківською говіркою. Твори, в основному, присвячував життю земляків на Лемківщині, а також проблемам розвитку культури лемків в Україні, збереженню їх самобутніх традицій.

Надрукував близько тридцяти оповідань, новел та гуморесок, серед них "Діверсія мій, верше" (1965), "Чарівниця" (1966), "На стежкі" (1967), "Поєдинок" (1970), "Поків бим вам дашто", "Після весілля" (1975), "Юж видйт", "Заспівали лемки в Україні" (1971), "Співає "Лемковина" (1972), "Лемківська народна" (1979), кільканадцять віршів, публіцистичних статей, заміток.

Номер 6 вересня 1988 р. у Львові. Творчість Івана Желема чекає ще на додаткове, грунтовне дослідження.

ЮЖ ВИДИТ (Гумореска)

О-йо-йой, людкове добрі! Та кельо то вас таких уцтивих пришло ту гнеска на тоту суєту! А я иду і сой, реку, мислю: ци то нанашка Орина зо стриком Петром придут, ци ніт? А они сой там коло вікна так файні сідят і лем ся до мя підсміхають. А за нима сут сусіда Савета і дідо Лешко, дальше зас тютка Гафка і уйко Осиф, а там видят ся мі уйчина Мелена, стрик Арсен і сваха Єфроса.

Но то витайте мі вшитки разом, повідкажте як ся мате і будте мі здрави як тоті орішки на дереві. Але... але... зачекайте кусцюок, бо я штоси не виджу медже вами свата Шпирідона. Хибаль їх неє? Та не може того бути! Преця тrimav-єм до ксту іх Ваня, а они тиж кстили мою Вірку, то, на мое сумління, деси мусят ту бути. Але тонич, зараз я іх найду лем сой, як даякій пан професор, положу на ніс тоті шкелка, што през них вшитко файні видно.

Бо то колиси перше, ищи за старой владзи, такі мудрі приставки носили лем найвекші панове, бо ім треба було добре відіти кельо загонів хлоп мат на газдівці. А в моїм повіті так ся гонорував лем пан адвокат і пан сендря. Пан адвокат закладав окуляри на уха, а пан судія свої цвікери чипляв сой до носа медже очі. Відів-єм того нераз сам, бо-м ся довгий час процесував з кумом Шпирідоном за меджу.

Бо раз, як в святу неділеньку була хвиля, то пішов-єм тадиваль по полях посмотріти які жнива ся мі ждуть на літо. На Завезлисках, де мій фалат з трьох загонів меджував зо штильома загонами кума Шпирідона, гвіділо ся мі стади, же нон кумів загін од мойої сторони акурат на єдну скибу ширший од моого. Підходжу близче - та ширший! Иду з другого кінця, так і стамталь tota сама холера - ширший і юж! Лечу духом до кума і як ся належит, твердо повідам.

- Но-ле, куме, тадь на яри заорали-сте мою меджу, то пришов-єм вас спереди, же госени мате мі ей назад одвернути. Тажек не єст хоц яка планниця, а спрогноєне ужитне поле і хоц я през тоту марницю не схудобнію, але-м ищи для никого не помиток і суцій того доказати. Але кум ани повісти сойнич не дают.

- То ся вам лем так здає - гварят - а ник так не повіст, бонич єм вам гин не рушав, і вшитко єст як і було завсе.

- Е, знаєте, куме, - речу поважні - хибаль товди ся так остане,

як мі ту на долони волося виросне. І я не дам ся вам зоінталювати до моого ґрунту, хоц і якій сте премудрий і пажерний.

І так єм ся розжер же, продав-єм ялівку, зіднав сой адвоката і заскаржив кума до суду.

На процесі пан адвокат фест мя боронив. Заклав на твар окуляри і так гнівачо гадав до пана сендрі, же тот окропечні ся зlostiv і штохвилька знимав і зас чипляв сой до носа цвікери, а пак повів, же ту потрібний ищи єден правунок. Зас пан адвокат, кед зме юж вишли надвір, зняв окуляри гет і повів мі, же меджа юж праві наша, лем треба заплатити ищи кілька стівок. А же я не мав товдиль таких грубих пінязи, то продав-єм корчмарсьови Лейбі два з тих трьох загонів поля на Завезлисках.

Зато на другім процесі пан адвокат зас як перун блискав очами на пана сендрю і так документні доказував, же аж з нього текло. А я юж сой мав справу за виграну. Але судия ся не згодив і призначив ищи єден, юж остатній, правунок. Тоділь пан адвокат ищи зажадав доплати.

- Софоне, - повідат, - як хочете мати справу юж дочиста в жмени, то за третій процес треба доплатити ищи півтораста.

- Тит я на спак не иду, - аж єм ся на того образив, - і од свого ся не одступлю, хибаль як мі на долони волося виросне...

І продав-єм ищи і третій, юж остатній, загін з того поля.

Але зато третій правунок був юж цілком на мою сторону. Мій пан адвокат піднюс сой окуляри аж на чело і так ся стяв з паном судилем, же тот не мав што робити лем знимав і зас закладав собі шкелка, як би му лем за того платили. В єден час аж єм ся напудив, же про мене, простого хлопа, ищи ся побют такі велькі паниска. Але якоси ся обишло. А судия пак зачитав такій вердикт, же я, обиватель Софон Пукавка, тоту меджу през суд виграв, а обиватель Шпирідон Тріска, то ест мій кум, мат мі ей назад вернути.

А през тот час Лейба, псявіра, на моїх загонах зробив ой-вей якій файній гешефт. Бо потихіньки продав іх, - і не згадали би сте кому - найбільшому мому ворогови - кумови Шпирідонови, і мав на тім не кепскій зиск. А кум мали тепер запоряд юж сім загонів поля в єднім кавальци, лем посередині ишла моя виграна в суді меджа.

За келя-то тижнів, в якуси там неділю, я зас обходив свої ґрунта і зо Завезлиск по своїй меджі вертав-єм дрінном дохиж. Нарешті гвідів-єм, як з другого кінця ишли гевсади кум. Мном одразу затрапало. Але кум юж ту.

- Куме Софоне, - так они до мя, - та дайме сой юж покій і перестанне ворогувати бо юж зме стали людским посміховиськом, а пруч страт ани фраса з того не маме.

А мном ищи барже антилко трясе.

- На мой веру, хибаль як мі ту на долони... - гарлікам аж пястуки стискам і преокрутні скрежечу зубами.

- Та не оначтесь юж так, куме, і не будте таки началисті - прервали мою бесіду кум, - якби вас дашто всередині свербіло. Най буде і не на моїм і не на вашім. Преця знаете, што мам парібка, ви тіж мате дівку, обое барз до себе пасуют, то поженме іх і най заберут до свого віна і тото поле і тоту меджу, жеби зме уж веце, пек ті бідо, николи на ній не мали згризи. Та-же зме сой не обчи. Преці разом зме за молодості парічли і дотля жили-зме сой в згоді, то хибаль мат того гет запропасти, а ми за тоту перегварку мame стати ворогами вічисто? Поняхайме юж, куме, тово-вшитко.

Тодь штоси таке ся мі притрафило, што ани вам оповісти не можу. Так як би-м ся нарешті обатурив зо спаня, з очі одступила мі якиса гмліско, а всередині зламав ся прут, што дотепер підперав мій гонор і окропечні муляв мі серце. І як би ся г мі прорвав даякій гнояк, одразу ся мі зробило так легко і файні, же-м рюк.

- Ба-ле! Тат такої правду мате, куме. Бо і мі вас затля барз бракувало і чомсинич ся мі без вас не карало. Запірчев-ем ся і не жив-єм лем гаяв біду незлюдником, як найнещесніший сегін.

І подали-зме сой руки, а пак зме ся на тій меджі так обняли і цілували, якби єден з нас приіхав аж з даякої Гамерики.

А пак-потім пішли-зме до села. Ale недалеко од першої хижі наперстріч нам вишла моя Вірка і кумів Ваньо, взялися за руки, впали мі до ніг і на приклячках просят.

- Няню, благословте нас до шлюбу, бо ми ся давно злюбили і не можеме юж довше без себе жити...

А я стою пред нима, як старий пняк і не знам што діяти. Кус погодивше візерам ся доокола, а од вшитких хиж люде на нас зазерают і чекают на моє слово. То-м обох біднаток обхопив і, ведля звичаю, набіжно прежегнав.

- Благословлю вас, діти мої, і най вас і пан-біг поблагословит, жеби сте були щасливі і од вас пішов великий і шумний рід.

Кум тижек іх прежегнали, а они встали з колін і красні нам дякували.

Але заталь зо-за хижі вочемінют появилася моя стара, чим дух летит до нас, імат ся за мя і кнє на чім світ стоїт.

- То-с нарешті, старий бортаку, пришов до розуму. Ту діти, сомарю, змаленьки мають ся ради, доцяп гинут за собом, а тот шалений, хоц ся му юж мече сивий волос, нич ся не ганьбит лем, як би запав на яку стеклизну, тирята по судах і ани не знат што чинит. А бодай-с скапав за то, што-с мало не згладив до шпенту цілу газдівку і будучніст рідній дитині.

А тодь мя глашила і так цюлювала, же ся мі в голові вшитко збаламутило і не знав-ем юж ци то кумів Ваньо ся женит з мойом Вірком ци може зас я з мойом Єфросом.

А кед ся юж вшитко так трафило, то зробили-зме таке весілля, же од потряски корчма дудніла на цілу гміну, а ми з кумом до днес дня зме в селі найперші сватове і найвекші приятелі.

Але тото вшитко ся стало жеби сте знали, гет колиси давно, юж не за вашої тямки. А генска юж не тоті часи, не та влада. Гнеска і хлоп юж не голопуп і тіж мат своїй шкелка, през які добрі видит, што ся доокола чинит.

О, то і я лем сой зараз положу іх на ніс і одразу найду свого свата. Мислите, же ніт? Та юж іх виджу, юж іх добрі виджу! Та-же-то они сой там ззаду так гонорово стоят, як якій єгомосць. Бодай же ся вас, свате, николи ниякій гостець не чипляв, як сте ся од мене так доцна сховали! І будте мі вибачні, але подте-ле дакус гевсади близьче, подте, най ся вами доста натішу, мій примелений. Бо юж барз за вами банью, ой, юж барз!

В РОЗЛУЦІ

Лемкінам присвячується

Як горда квітка, ти в дикому провалі
Росла самітно між зелених трав,
Мов на карпатській лісовій поляні
В зорі ранковій терен розцвітав,
Як перше сонця денного проміння,
Вечірні в гаю трелі солов'я,
Як вітру подих, наче мли тремтіння,
Хороша й дивна, як твоя земля.
Мов скрітна мрія першої любові,
П'янкий коханням травня аромат,
Весни свіжіша й краща у стократ
В своїм томлінні мрійливо-шовковім,
Як рожі ніжні пелюстки червоні,
Ти виросла в Карпатах чарівнім лоні.

1972

МИХАЙЛО ДЗІНДЬО

(До 70-річчя від дня народження)

Не дожив свого сімдесятирічного ювілею наш товариши, журналіст, збирач лемківського фольклору.

Народився М.Дзіндьо 19 липня 1925 р. в селі Красна колишнього Короснянського повіту (тепер Короснянського воєводства, Польща). У 1938 р. закінчив початкову школу в рідному селі. Змалку мав потяг до книжки, до письма. Завжди рахував своїм першим вчителем земляка Івана Русенка - народного маляра і педагога.

Після виселення у 1945 р. в Україну деякий час проживав з родиною в Борщеві на Тернопільщині. Згодом родина переїхала до прикарпатського м.Борислава на Львівщині. Тут М.Дзіндьо у 1957 р. закінчив середню школу, а в 1962 р. - нафтовий технікум у Дрогобичі.

Ще на Лемківщині почав писати вірші та записувати фольклор. Продовжив і розвинув цю роботу між земляками-лемками у Бориславі. Лише від Анни Драган він записав кілька десятків народних лемківських, зокрема весільних пісень. На основі зібраних матеріалів опрацював "В Розділю на весіллю" ("Наše слово" (НС) 36-52, 1970, 1-18, 1971), "Лемківські хрестини" (1971), "Лемківські вечірки" (1974-75). Також у тижневику "Наše слово" друкувалися його оповідання, нариси, гуморески і сміховинки. Фрагмент "Лемківського весілля" друкувався в журналах "Жовтень" (1975, 12). Окремі оповідання поміщалися в газ."Нафтovик Борислава".

Помер 8 серпня 1993 р.

МІЙ БІДНИЙ КРАЙ

Лемківщина, світку рідний,
Мій спльондрований, мій бідний,
Діточками полишений,
Лісом диким зароснений.

Висихають скрізь криниці,
Замовкають смутні птиці,
І не чути з-поза гірки
Ні співанки, ні сопілки.

Боже, змилуйся над нами,
Автохтонами - лемками,
Поверни нас в край наш бідний,
Хоч розтерзаний, та рідний.

1960 р.

Іван Красовський

СПІВЕЦЬ КРАСИ КАРПАТСЬКОЇ...

(До 60-річчя від дня народження Дмитра Солинка)

Золота осінь огорнула своїм чарівним багрянцем Низькі Бескиди. Особливо привабливою є осінь в околиці гірського с.Жидівське, що розкинулося на узгір'ях недалеко Ясла. У ці жовтневі дні 1934 р. в родині Івана Солинка народився син, якому надали близьке календарне ім'я Дмитро. І мабуть ще відтоді хлопчина закохався у чудову лемківську осінь, що її згодом, неодноразово прославив у своїх живописних творах.

Початкову школу закінчив у рідному селі, потім навчався в поблизькому містечку Дуклі. Виселений у 1945 р. з родиною у Донецьку область, але вже наступного року сім'я перебралася на Тернопільщину в с. Остап'є Скалатського р-ну. У м.Бережани на Тернопільщині в 1951 р. закінчив середню школу, а згодом Львівський лісотехнічний інститут, одночасно студію образотворчого мистецтва при Львівському Будинку вчителя.

Працюючи на різних інженерних роботах, поступово розвивав свій талант художника. Уночі йому снилися краєвиди рідного краю, уранці поспішав відтворити сни на полотні. Деколи змальовував картини із старих фотографій, які збереглись у родині, сусідів, знайомих. Уже на початку 60-х рр. брав участь у колективних виставках.

Найбільший успіх принесли йому 80-і рр. Викликають захоплення картини "Дорога на Загір'я" (1982), "На річці Латориці", "На річці Солинці", "Лемківський ліс" (1985). Не менш вдалі дальші роки. У 1986 р. Дмитро Іванович створив полотна "Місток у Перечині", "Карпати", "На річці Сян", "На

річці Уж”, “Зима в Карпатах”. Доробок 1987 р. це полотна “Зима на Лемківщині”, “Лемківські верби”, “Дуб на горі Кичери”, “Лемківські Карпати”, “Лемківська хата”, “Осінь в Карпатах”.

У 1988 р. у Львові були організовані дві його персональні виставки. Вісім картин експонувалися на виставці творів митців Лемківщини в Національному музеї у Львові.

У 1991-1994 рр. кілька разів відвідав Лемківщину, збагативши свою колекцію новими цікавими творами, які експонувалися на виставках “Мистецтво Лемківщини” у Музеї народної архітектури та побуту у Львові (1991-1993), в краєзнавчих музеях Тернополя і Бережан, в Музеї Лемківської Культури в Зиндроніві (РП).

Про популярність творчості Д. Солинка свідчать численні добродушні, задушевні записи працівників міст і сіл, студентів, пенсіонерів, мистецтвознавців у книзі відгуків, яка побуваła на кількох виставках його творів. Ми не маємо змоги повністю цитувати ті записи, а із членості до авторів не хочемо робити вибірки. Всі автори щиро поздоровляють художника, високо оцінюють його твори, бажають йому дальших успіхів на нивіувіковічнення краси Лемківського краю.

Дмитро Солинко - активний громадський діяч. Він належить до першої групи членів створеного у Львові в липні 1988 р. Товариства “Лемківщина”, є членом його правління. Від 1991 р. працює заступником голови правління Фундації дослідження Лемківщини у Львові, брав активну участь у будівництві Лемківської церкви у Шевченківському гаю, експозиції Музею історії та культури лемків. Є співавтором першої книжечки “Бібліотеки Лемківщини” - “Хто ми, лемки...”

ПЕТРО СМЕРЕКАНИЧ

(лт.псевд. Григорій Мариня)

Народився 20.08.1909 у с.Свіржова Руська колишнього Ясельського повіту, тепер Короснянське воєводство РП.

Після сільської школи навчався у Змигороді. Учителську семінарію закінчив у 1929 р. в м. Самборі. Дяжкий час вчителював у Горлицчині.

З 1934 р. працював гол.ред. газети “Наш Лемко” у Львові. У той час написав основну частину “Першої лемківської читанки”.

У 1945 р. переселився в Україну. Викладав англійську мову в середніх школах. Заочно закінчив Київський педагогічний інститут іноземних мов (1958).

Після виходу на пенсію (1971) підготував рукопис збірки оповідань та нарисів з життя земляків-лемків.

Нижче друкуємо його оповідання “Фецьова наука”. Хочеться відзначити, що розповідь має автобіографічний характер, є цікавою як етнографічна розівдка про давню селянську садибу, зокрема житло, побут мешканців Західних Карпат.

Григорій Мариня

ФЕЦЬОВА НАУКА

I.

Маленький, допитливий Фецьо насолоджувався безтурботним дитинством під крильцями батьків. Не легко жилося їм у невеличкому селі в середній частині північнокарпатської Лемківщини. Між лісистими горами, не вище 1000 м вздовж обидвох боків бистрої, повноводної річки, мов іграшкові коробочки, розкинулись сільські, з високими дахами, хати - хижі. Вони тонули в садах і гайках.

Коли відгриміли останні залпі першої світової війни, до цього села десь від Ліська завітав молодий учитель. Мов доброму майстрові, вдалося йому розбудити в малого Феця велику охоту до навчання. Хлопчині дуже припав до серця той учитель. Розповідав про всякі невідомі досі дива так цікаво, що слухав би його без кінця. Вмів цей учитель ворушити дитячі, молодечі душі. І полюбив простоносий

Фецьо навчання так дуже, що, здавалося, ніяка сила в світі не в спромозі від'рвати хлопчину від нього. Закинув навіть дитячі гри з ровесниками, за що ті дражнили його, що, мовляв, учиться на "пана".

Сьогодні, тобто, після другої світової війни, більшість дітей у селах нашої Батьківщини мають вдома сприятливі умови для навчання: просторі кімнати, великі вікна, багато світла, послуги чуда-електрики, дерев'яні підлоги, в хатах-котеджах затишно, спокійно (не згадуючи вже про палаці-школи з навчальними кабінетами, а де необхідно й з гуртожитками, кваліфіковані кадри вчителів, досконалі підручники...). А тоді, в тому світі соціального й національного гніту, коли ще кожний селянин у Західній Україні, не маючи змоги застосувати техніку, мордувався на власному клаптикові землі (який, до речі, щораз та малів), ледве зводив кінці з кінцями, сидячи по вуха в довгах.

Покрита посередині соломою та гонтами по краях даху включно з гребнем наверху, дерев'яна хата батьків сироокого Феця стояла під горбком, від якого на неї падала тінь, як тільки сонце схилялося до заходу. На верху плоского горбка височіла трибанна дерев'яна церква в оточенні могутніх старих лип. Найвища баня правила за дзвіницю і за вулик для бджіл, що в сонячні дні влітку роем літали довкола неї. Дзвонів не було, бо німці забрали на гармати. Поруч з церквою, коли дивитися на неї від Фецьової хати, розмістився цвинтар, обгорожений смерековим живим тином - місце скорботи і плачу.

На схилі горбка, між церквою і хатою ріс сад: зимостійкі сливи, черешні, груші, яблуні. Між садом і церквою поставили невеличку дерев'яну будівлю з кімнаткою всередині. В цій кімнатці з одним вікном стояв стіл і табуретка. На відкритому горищі кидалися у вічі дерев'яні ноші з ніжками. Була це, так звана, кошиця, де робились розтини трупів, коли необхідно було провести судово-медичну експертизу померлого.

Напроти хати й на початку саду виднілися дві нерівні забудови: шпихлір-сипанець і дровітня, інколи звана також шопою. Остання мала вигляд дерев'яного навісу на чотирьох стовпах. Тут зберігалися і захищалися від дощу та снігу, а також сушилися дрова для опалювання кімнат, варення страв і корму для коров та свині - пацяти. "В шопі - дровітні нераз я допомагав татові - нянькові складати поколоті дрова на зиму в стоси - сцюси" - пригадував собі наш Фецьо.

Повздовжнє подвір'я втиснулося між хатою і сипанцем з дровітнею. "Тут я різав з татом дрова букові або березові стовбури, прикріплени залізними клямрами до двох кобилиць - говорив нераз колишній червонощокий Фецьо. Тут я також дістав перші уроки мистецтва орудування пилою. Нянько завжди мені нагадували: "Не спіши, тягни інструмент зовсім вільно, не налятай на нього, пускай його не до, а від себе - тоді пила не скривить і різ буде прости".

За хатою, на протилежному боці від саду, від заходу на схід, пленталась поміж камінням сільська річка без назви. Вона вижолобила собі досить глибоке русло, тому де-не-де її береги були круті. З неї брали воду для пиття або варення. В ній пойли худобу взимку. Вона - притока Віслоки. Влітку брали воду для пиття з окремого природного джерела - студеньки.

При західному або горішньому кінці хати видно було невеличкий поздовжній горбок, зверху накритий широкими кам'яними плитами. Це - типова лемківська пивниця - склеп. Вона із каменю вимурована глибоко в землі. До неї входилося через дверцята на нижньому кінці. На верхньому кінці з пивниці виходив вузький отвір - льох. Через нього не один раз помагав Фецьо з возів сипати в пивницю картоплю, щоб взимку зберігалася там, як основний харч його родини.

Тому що зі сходу мало що не впритул до Фецьової хати примикає сусідський будинок, дві мешканські кімнати - ширша від півдня і вужча від півночі, були розташовані в західному кінці хати. З ними, під спільним дахом в одній шерензі йшли в східному напрямку: широкі сіни - боїско, стайні і колещня.

Широкі сіни тягнулися через усю ширину, впоперек хатньої будівлі. Щоби бути довгими на величину воза, вони трохи виступали з усього будинку в бік подвір'я. У боці виступу від стайні вбудовано вузькі двері, якими входилося через боїско до мешканських кімнат. Від подвір'я сіни зачиналися високими воротами. До боїска заїжджали вози зі сіном або скощеним чи зжатим збіжжям. Звідтіля сіно та снопи викидали на горище - під. В сінях йшла молотьба снопів збіжжя ціпами або ручною молотаркою. Туди скидали з поду сіно та солому на корм для худоби, коней взимку. Тут різали солом'яні околоти на січку.

За винятком молотьби ціпом або обертання корбою молотарки, що вважалося привілеєм старших, у всіх інших роботах, як допоміжна сила Фецьо брав як найактивнішу участь. "Особливо любив я викидати вилами з драбинястого воза - драбника на під снопи збіжжя або на горищі місити ногами чи там трамбувати сухе сіно, щоби його більше нагромадити на невеличкій площі".

- З мене також був непоганий косар, коли мені вже було під 20 років. Бувало, скину сорочку і штани, і в самих лиши трусиках махаю з татом косою. З лісів та гір повіває вітерець, літнє сонце пражить, піт ллється струмком, м'язи від напруги міцніють, а шкіра від загару стає брунатною. Більш вимріяної та захоплюючої фізкультури годі собі уявити! Мої сусіди на гірській косовиці, підсміхаючись, споглядають у мій бік, між собою кепкують собі з мене, через що батько трохи бурчить на мене. Це спочатку, а потім бачу - молоді косарі також поскидали сорочки і косять тільки в штанах. Мій батько вже теж перестав на мене буркотіти - залюбки розповідав наш герой своїм товарищам.

- В юнацькому віці, коли вже відпали дитячі розваги і коли мене вже кликали Фецовом - продовжував він свою розповідь - я майже щодня влітку брав плахту й ішов на поле, де росли молоді ясени або ліщина. Тут я, бувало, наламав цілу плахту лісових або ясенових гілок із зеленим, свіжим сочним листям і на плечах приносив до бойска для підкорму коров у стайні. З яким апетитом тварини ласували те листя! Ну, й очевидно, мама та й усі домашні раділи, бо в корів прибувало молоко, отже, вдома було більше масла, сира, кислого молока, частіше можна було поласувати маслянкою. В хаті все менше було чути нарікань на те, що, дивіться, чомусь зменшилися надої молока.

Із сіней також вели двері в комірку, яка розташовувалась за стайню аж до колешні. В цій комірці стояли жорна - млинець, а взимку також бочка із заквашеною капустою. Невеличкий, підручний запас картоплі знаходився тут теж. Тут щодня кипіла робота - треба було змолоти зерно на хліб або на що-небудь інше. При жорнах нераз Фецові міслили руки, а рясний піт заливав йому очі. Через віконце з колешні падало світло до цієї комірки.

З бойска входилося ще до одної комори, яка немов продовжувала сіни, хоч від них була відгороджена стіною. Вона тягнулася паралельно до комірки із млинцем і попри колешню аж до кінця будинку. В цій коморі, яку добудували пізніше до вже готової хати, розміщувалися, головним чином, засіки (сусіки) із зерном на муку та насіння, тому, що сипанець був замалий і, в основному, призначений на всякий дріб'язок. На якийсь час в ньому навіть поставили ліжко.

- Із тої, від півночі добудованої, комори - пригадує собі Федір Пилипович, згадуючи свої молодечі роки, - я нераз влітку, ще будучи Фецовом, брав собі солодке або кисле молоко, яке тримали тут в

окремому сусічку (малій скрині), мов у холодильнику, щоби зберігало прохолоду. З цієї комори через двері в бічному виступі виходив я назовні, до квітника під вікном меншої кімнати. Хоч він був розташований від півночі, бо від півдня на подвір'ї не було для нього місця, то все ж таки він обов'язково мусив бути. Не могло ж бути сільської хати без квітника! Тут милували око моєю сестричкою посаджені різникользові георгіні та весільний барвінок. В цьому дбайливо обгороженному квітникові, щоб курки його не розгребали, я посадив ще сливу.

В стайні з дворядовими дерев'яними помостами тримали корови (гірської породи), телята, коні (як важливий транспортний засіб), пару овець, одну або дві кози. Тут можна було ще побачити кучу для свині, а над нею поприбивані дошки, на яких ночували кури - щось на зразок курника. Коли, нарешті, свинячу кучу вивели на подвір'я (тобто побудували нову), внутрішню стаєнку перебудували на курник, щоби тхорі не винищували цих домашніх, корисних птахів.

- Влітку я був щоденним відвідувачем стайні - говорить сьогодні про ті давні часи Федір Пилипович. Треба було мені спускати з ланцюгів чи там мотузів худобу й коня, коли приходилось гнати тварин - статок на пасовисько, або прив'язувати до жолобів, коли її приганяв додому з пасовиська.

В стайні доводилось мені інколи мати ще до діла з роботою, в якій годі добачити хоча б дрібку якоєсь романтики або поезії, за якими молодь пропадає. Це -- аж надто прозаїчне викидання кізяка - гною. Я, бувало, не погоджувався, навіть відважувався на щось подібне до протесту, просив замінити на іншу роботу тощо. Тоді батько, показуючи на хліб або картоплю питав: "Любиш істи це?" -- "Люблю" -- стверджував я кивком голови. "Отож знай, хліб, картопля, капуста, ба, навіть ще багато дечого смачного -- з гною." Мені не залишалося нічого іншого, як мовчки погодитись. Отже, вполудні, пригнавши худобу з пасовиська, я брав дерев'яну лопату, позгортав кізяк із лівих і правих помостів у невеличку заглибину-бортницю, а звідтіля залізними вилами або тією ж лопатою викидав на купу, під сипанець.

В колешні, яка замикала і закінчувала довгу хатню будівлю від сходу, вміщувалося сухе листя, привезене восени з лісу для зимової підстілки під худобою у стайні. Коли в колешні не було сухого листя, вона використовувалася для зберігання звичайного воза -- звідтіля її назва. Дробинястий віз під час сінокосів та жнив стояв, звичайно, готовий до вживання в бойску.

- В колешні восени - продовжує говорити Федір Пилипович, якого волос уже третій раз міняє колір: із світловатого в дитинстві та юнацтві, темнішого в зрілому віці, до покритого зараз сріблястою памороззю - переважно діставав я роботу, яка полягала на ходінні по вивантаженому сухому листю, щоб його втрамбувати, добре примісити, спресувати і вирівняти зверху. Особливо старанно цю роботу приходилось виконувати мені біля віконця до комірки з млинцем, щоб, по змозі, туди не припинити доступу світла із зовні.

II.

Отож у цій хаті з батьками, сестричкою і бабусею проживав наш Фецьо. Тут він готував усні уроки, писав домашні завдання, коли ще був учнем 1-4 класів. Близкучими успіхами в навчанні, не якою-небудь а бездоганною поведінкою та ще, мабуть, чимось таким привабливим, що було неповторно властиве тільки йому самому, Фецьо так припав до вподоби вчителеві, що той вирішив безоплатно приготувати його до гімназії в найближчому місті після закінчення місцевої початкової школи. Через те мусив хлопчина мало що не цілими днями перебувати вдома за винятком часу, який припадав на пастушення та виконування інших господарських домашніх доручень.

Ще півбіди навесні, восени або на початку літа. Тоді Фецьо у вільний час забере книжки і зошити та піде вчитися в сад або в недалеке урочище, тобто глибокий та широкий яр, виритий потоком і порослий вільхами та ліциною. Тут він знайде улюблену закутину і серед мелодійного пташиного співу та зелені, як виразника живучості рослинного світу, цього незрадливого, безмовного друга людини, вбирає в себе мудрощі історії, географії, літератури, фізики, природознавства тощо. В сонячну погоду можна й позагоряти.

У випадку негоди розміщується він на сіні в загаті, якої завдання отеплювати мешкальні кімнати від зовні. В цьому місці, особливо під дзоркіт дошу, дуже легко в голову лізе всяка вчена мудрість із книжок. Якби не втома, цей одвічний ворог кожної праці і, в першу чергу, розумової та не дрібні обов'язки в господарстві, Фецьо навіть цілими днями не покидав би загати. Через віконний виріз у дошках, з яких зроблено загату, падало вдосталь світла, щоб не занадто напружувати очей при читанні. Звідтіля можна було порадувати зір панорамою гір та лісів. Сюди доносився плескіт річкової води та гуркіт возів на сільській дорозі, яка пробігала вздовж берега річки.

Коли весь домашній персонал працював у полі, отже хата була вільна, Фецьо радо використовував більшу мешкальну кімнату для навчання, особливо для виконування письмових робіт.

А ось нові слова іноземної можна вивчати і в русі: з якимось дорученням від батьків іде Фецьо стежкою через запашні луги або поміж засіяними полями, серед дзенькоту польових коників і перечитує цілі колони іншомовних слів та їх рівнозначників у рідній мові. Потім відгадує спершу українське значення іноземних слів, а відтак навпаки, тобто бере зворотний курс навчання, виходячи від слів у рідній, а кінчаючи іноземною. Хоч це й механічний метод, та Фецьо дійшов до нього самотужки. Цей метод ставав у пригоді хлопчині, який згодом заочно штурмував фортеці людського знання у далекому гірському селі.

III.

Проте найважче було з Фецьовим навчанням узимку. Не піде ж він, зрозуміло, ні в сад, ні в загату, ні тим більше, у яр-потік. До вподобі це йому, чи ні - мусить сидіти в хаті, якщо хоче вчитися. А Фецьо аж горів від цього хотіння.

Але, надаймо слово самому Фецьові: "За найбільш стратегічно виправдане місце вибирав я собі куток за досить ограйдним столом у більшій кімнаті. Вдень тут було відносно доволі ясно, бо світло падало в кімнату через невеличкі віконця - вигляди зліва і справа. Однаке, не так уже багато того світла проходило крізь, звичайно, заплакані від роси шибки, бо захват одного вікна був звужений загатою, а другого - полінами дров, поскладаних уздовж і увісі цілої стіни. Все ж таки зручніше місце годі було знайти.

Після сніданку в цьому кутку сідав я на лаві, що йшла в один і другий бік уздовж стін. Кинувши поглядом на кімнату зліва, мої очі, зупиняясь на миснику - подищорі, який обставлений тарілками і мисками, стояв на лаві. Поруч із мисником я бачив прибитий до стіни вживчикник - місце сушіння і зберігання дерев'яних ложок - вжиць. Далі, біля дверей у меншу, другу мешкальну кімнату мій зір сковзав по невеличкій кухонній печі, накритій заливними плитами - пецку, над яким був у стіні вмурований невеличкий котел - кітлик для підгріву води й економного використовування тепла. Відтак мої очі затримувалися в куті на великій селянській варистій печі з припічком і маленькою лавочкою. Основна маса цієї печі зникала десь у стіні, залишаючи в кімнаті лише отвір - червіт з комином над ними. Нарешті, мій зір падав на широкі двері до сіней та на ліжко

батьків. Воно, подібно як і мисник - прилягало до кута.

Не гаючи дорогого часу, я цупко брався за свої книжки і зошити. Мої мама і сестра, впоравшись з посудом після сніданку, прилаштовувались на лавах біля ножних кужелей, на яких веретено оберталося за принципом роботи швейних машин і починали прясти льон. Бабуся знаходила собі місце переважно ближче до печі, щоб погріти старечу спину і теж пряла, обертаючи веретено пальцями. Щоб оволодіти такою механізацією, як ножна кужель, вона вже була застара.

Середину хати, біля ліжка і стола, як правило, займав батько, що був неабияким майстром "на всі руки": він умів зробити з дерева буквально все, що було необхідне в побуті й на господарстві. В разі потреби з-під його умілих рук виходили: цебри-шафлики, коновки, бочки, дійниці-дійнички, ночви-коритця, ліжка, столи, стільці, засіки, вікна, двері, драбини, граблі, кіссята, плуги, шуфлі для черпання зерна, сани, вози і колеса для них, кросна для ткання полотна тощо.

Мій батько двічі іздив до Америки на заробітки, щоб мати чим сплатити довги, які тяжіли на ґрунті, як некваліфікований робітник, він працював у США на найважчих роботах у вугільних шахтах - майнах. Там теж утратив здоров'я. Внаслідок цього страшенно капляв при найменшій простуді.

Коли вже всі зайняли свої робочі місця, праця в хаті закипіла на всю потужність. Батько, накормивши і напоївши худобу й коня, теше сокирою на кобиці, тобто на товстому пеньку якийсь бруск дерево, що аж тріски розлітаються по всій кімнаті (я тоді часто заслоняв обличчя книжкою, щоб якась трісочка не попала в око). Якщо йому немає потреби працювати сокирою, тоді, звичайно, струже якісь дерев'яні деталі обіручним ножем, сидячи на спеціальному вузькому і довгому, так званому, вісному стільці, до якого рухомо прикріплений "козел". Цей подовгастий дерев'яний козел був досить хитрою штukoю. На залізному шворні (сворені) у вирізаному в стільці подовгуватому отворі він хитався вперед і назад. Його можна було підняти й опускати в залежності від грубизни речі, яку він притримував. Натиском ноги на перпендикулярно прикріплenu внизу під стільцем до кінця козла дощинку, голова козла над стільцем нахилялась і тоді міцно притискувала до стільця дерев'яний кусок, який треба було гладко обстругати. При цьому від напруги козла стілець, звичайно, аж тріщав і скрипів.

До батькового, іноді невиносимого гулання, гуку, скрипу і тріску

від роботи сокирою або обіручним ножем, забивання цвяхів, чи там дерев'яних кілків або якогось довбання в дереві додавався ще несамовитий фуркіт веретен, що до нестерпної безтями крутилися на ножних кужелях - куделях. Часто своєрідний концерт двох веретен підсилювався третьим - щоб не було скучно, приходила в хату прясти сусідка, в якої був занадто довгий язик: вона любила голосно молоти й ляпати ним, безпardonно і нестримно реготатися.

Тоді весь цей гук, гуркіт, тріск, скрип і фуркіт зливався в якийсь пекельний гул та шум, який ще на додачу перерізувався людськими криками та сміхом. Уся ця звукова метушня мало чим поступалася відповідним звукам заводського або фабричного цеху. Самі подумайте, чи в подібних обставинах могла наука знаходити шлях у голову? В таких випадках мені, в кутку, за столом, залишалося, не що інше як затикати вуха. Коли ж це не багато допомагало, бо всяке навчання в подібних ситуаціях дорівнювало нулю, я втікав із книжками і зошитами до сусідньої, меншої кімнати, щільно зачиняючи за собою двері. Проте, коли не загощувала сусідка або хтось інший посторонній, тоді я, хоч і з трудом, але все ж таки якось витримував домашній робочий шум, гул та тріск.

Однаке, і в малій кімнаті теж не обходилося без своїх труднощів, хоч значно менше шуму й гуку прорідалося туди через двері та стіну. Проте, ця кімната була вузенька і тісна. Крім бабусиного ліжка в ній стояли дві скрині - лади, батьків американський чемодан - куфер, як пам'ятка його заробітчанських поїздок до США, маленький столик перед вікном і малий "сусічик" для зберігання різного господарського причандалля. Вікно - вигляд від заходу було забите сіном у загаті... "щоб було тепліше взимку". Хоч через друге від півночі мое око раділо видом на закуту льодом річку, крутий берег, дорогу, яка вужем звивалася вздовж нього та поросла молодими деревами узбіччя горбка, то захват світла в цьому вікні також був значно звужений другою північною загатою. Через це в кімнаті було замало світла, щоб не перенапружувати очей причитанні".

Все ж таки Фецьо, цей завзятий, наполегливий учень, який вирішив за всяку ціну переборювати всілякі труднощі, що стелилися на шляху до здобуття знань та умінь, не міг в ній довго сидіти, бо не вистачало досить свіжого повітря. Щоб відчинити на хвилину вікно, про це не могло бути й мови. Солома в загаті, якою була обкладена стіна, не дозволяла цьому. Ось чому Фецові скоро починав докучати спершу тупий, а згодом і гострий біль голови. Тоді ніяка наука не прорідалася у голову, а навпаки відбивалася від неї, мов м'яч од стінки.

Хлопець знаходив порятунок у раптовій перерві в навчанні та у виході надвір, щоб вдихнути свіжого повітря. Справді, біль поступово зменшувався, а потім навіть зовсім уступав, але при цьому не обходилося без нової заковики: надокучали перевдягання “на тепло” і знову роздягання. На те йшло також чимало дорогої часу.

У великій кімнаті, з чистим повітрям теж не все було гаразд. Однаке, тут часто хтось виходив із кімнати і повертається. Отже, двері до широких сіней були часто в русі. Завдяки цьому частина нечистот, які висіли в повітрі, втікала з кімнати і, хоч трохи свіжого повітря прокрадалось до середини. Кожного разу, коли Фецьо вибігав на двір, він навмисне розкривав двері на всю ширину і повільно переступав через поріг до сіней, щоби таким чином якнайбільше відсвіжилось кімнатне повітря. Тоді немало несхвальних вигуків з виразним відтінком невдоволення роздавалось на адресу хлопчини. Через робочий гук і шум, навіть на щось приближно подібне не можна було собі дозволити з дверима між великою і малою кімнатою.

Крім усього цього в цій меншій кімнаті Фецьо відносно швидко мерзнув. Вона не мала власного отеплювання. Мов якийсь паразит нагрівалася від тепла великої глинляної печі, яка брала свій початок у більшій кімнаті. Її основна частина, мов величезна скриня, височіла саме тут. Другим джерелом нагрівання була невеличка стояча піч, вмурована у стіну побіч основної печі. Вона діставала тепло від кухонної плити теж у великій кімнаті. До цієї печі прилягав ще муріваний припічок для сидіння. Тут Фецьо міг посидіти і сяк так погрітися. На великій глинляній печі він міг простягнутися на всю довжину і погріти спину. Проте обидві печі нагрівалися лише частково зранку і швидко остигали. Велику або робочу кімнату нагрівали в хаті Феця після сніданку пециком, тобто кухонною плиткою. На ній теж іноді підігрівали обід та кожного дня варили вечерю.

Одну тільки перевагу мала менша кімната над більшою: в ній була прокладена дерев'яна підлога. У великій задовольнялись глинляною долівкою...”бо в ній так багато і часто ходиться, отже хто б відмив дерев'яну підлогу від занесеного болота, а глину можна підмастити коли-небудь”.

IV.

Сьогодні Федору Пилиповичу, який у 1945 році переїхав із Польщі в Україну, заочно тут закінчив відмінно інститут і забезпечений вигідною квартирю і обзаведений сім'єю, творчо працює в ділянці виробництва у великому місті, прямо не вміщується в голові, він не може того ніяк зрозуміти, коли чує, що дехто, маючи всі умови для навчання, не виявляє надто великого ентузіазму до науки, тим більше, коли в нього ще й не порожня голова на ший.

- Якби в моїй молодості були такі умови, - говорить він, - я б творив чудеса. Хоч завдяки труднощам гартувався характер і міцніла воля, проте в мене багато сил, часу й енергії пішло на поборювання перешкод, з якими майже все молодече життя приходилося мені змагатися. На власній шкурі я нераз був змушений відчувати круговорот, подуви і бурі непримиримих суспільних протиріч. Із широких рук різношерстих панів випив я також неодну несолодку чашу соціального і національного гніту.

ВАСИЛЬ ТУРЧИК

Народився 10 листопада 1934 р. у с. Жидівське на Лемківщині, тепер Короснянське воєводство РП.

Після виселення в Україну у 1957 р. закінчив Львівський політехнічний інститут по спеціальності інженер-геодезист. Живе у Києві, працює в інституті "Укрдіпроцукор".

Вірші писав зі студентських часів, але до цього часу не робив спроби їх видати. Нижче подаємо дві його поезії.

СПІВАНОЧКИ

Летіть, співаночки,
В Карпати на крилах
І там, мов струмочки,
Розлийтесь по схилах.

Летіть, співаночки,
Мої сиротини,
На гори, лісочки
Упадьте перлами.

Заграйте на сонці
Як роси сріблясті,
В лемківському серці
Зігрійтесь у щасті.

Вас буду співати,
Аж поки загину.
Буду прославляти
Рідну Лемківщину.

1978р.

ТАК, Я РОДОМ З ЛЕМКІВЩИНИ

Так, я родом з Лемківщини,
Я Низьких Бескидів син.
Мені буки і ялини
Шепчути пісні з верховин.

А найбільш дзвінкі потоки
В моїм серці бурять кров,
Гомонять про юні роки,
Про невинну ту любов...

Яку віддав я дівчині,
Як малим худобу пас;
Жар вогню цього понині
В моїм серці ще не згас.

Тому, видно, Лемківщину
Так люблю в чужім краю,
Аж до самого загину.
Там лишив любов свою...

1976р.

ВАСИЛЬ ТУРЧИК

Народився 10 листопада 1934 р. у с. Жидівське на Лемківщині, тепер Короснянське воєводство РП.

Після виселення в Україну у 1957 р. закінчив Львівський політехнічний інститут по спеціальності інженер-геодезист. Живе у Києві, працює в інституті "Укрдіпроцукор".

Вірші писав зі студентських часів, але до цього часу не робив спроби їх видати. Нижче подаємо дві його поезії.

Ольга Сидорак

ДО ДЖЕРЕЛА

До джерела - кринички лісовій, -
Мов діти, позбігалися стежинки;
Струмок з-під камінців дзюроче
дзвінко,
Повис над ним зелений запах хвої.

Джерельце нас водою пригостило,
І ми збагнули тиху його мову,
Воно шепнуло, щоб прийшли ми
знову
Сюди напитись, як забракне сили.

Богдан-Ігор Антонич

РІЗДВО

Народився Бог на санях
в лемківськім містечку Дуклі.
Прийшли лемки у крисанях
і принесли місяць круглий.

Ніч у сніговій завії
кругиться довкола стріх.
У долоні у Марії
місяць - золотий горіх.

Володимир Барна

УТОЧНЕННЯ

Якщо я ріка,
То ти - мое джерело,
Рідна мати.
Якщо я дерево,
То ти - мое коріння,
Лемківщино.

Роман Вархол

ОЧІ КРАЮ

Синьоокі лемківські олені,
Кароокі церкви дерев'яні,
Ліричний голос малини
І гордий гірських потоків,
Як шугай сміливих.

Прадід з очима світлими
Виходить на шлях весною,
Щоби життям засіяти
Гарячі літа нащадків.

Стануть вони лелеками,
Із Бескидами попрощаються,
Стануть самі піснями
Навики-віків.

Іван Головчак

МАТЕРИНСЬКЕ СЛОВО

Материнське просте слово,
Тобом легко мі съпівати,
Гори, доли та діброзви
Мило тобом прославляти.

Ти навчило розуміти
Світу дивного основи,
Світлу браму отворити
У народів братніх мови.

Материнське просте слово,
Хто тебе не позабуде,
Tot досягне в життю много
І в пошані всяди буде.

ЛЕМКО В ГАМЕРИЦІ

Моїй бабці по матері присвячую

Євка довго чекала листа, аж нарешті, зашла до писаря. Писар молодий, округлолицій, зачесаний догори, як би корова язиком зализала. Розложився за столом як цісар, перед собом поклав чистий папір, каламар і перо. Час од часу виводив якиси закарлочки на папері та слухав диктування Євки:

“...Гори наши вкрилися жовтим листом як килимами. Ми заготовили дров на зиму, хижу обклали загатом, вшитки ми і, слава богу худоба, здорові. Але не мам до чого ся обути. Поглядай там, чловече, бо-м боса...”

Лист ішов барз довго. Спочатку до Відня, потім плив на шифі за океан. Коли Митро го отримав било юж по зимі. Витяг з коперти списаний папір, розпрасував го своїма мозолистими руками як граблями, прочитав по складах і запхав до кишенні коло серця. У вільні од роботи дні обіхав Пасайк, Нью-Йорк, Чикаго. Єдного вечора сів і слово за словом написав: “Што ти сой, дорога жено, вибагаш? Я пів Гамерики обіхав, а бомбосів єм ті не нашов...”

Василь Хомик

ЛЕМКО-МАШИНІСТА

Приїхав до Гамерики
З краю старий Лемко
І з'їднався до фабрики,
Де робив кум Демко.

Кум машину му вказує,
Вчит, як ньом робити,
І як она ся зопсує,
Як єй направити.

А машина, як кобила,
Круту вдачу мала,

До обіда поробила
І наглухо стала.

Крутит корбом, што лем мочи,
І зо злости фучит,
Піт заливат йому очи,
Барз ся бідак мучит.

І кне панів з Гамерики:
- Шляк їх трафив, Демку,
Наробили той техніки,
А ти ся муч, лемку!

ГУМОР У ЛЕМКІВ

Уроджений серед лемків, живучи від дитинства з ними і, надіюся, чи краще побоююся, що вмру між ними, задумав подати зразки їхнього гумору. Дотеп їх наївний і (не осудіть мене за це) схожий на циганський! Стверджую це з досвіду.

Лемко, коли розповідає щось веселе, розповідає це з флегмою, - всі риси його обличчя свідчать про серйозність того, що говорить і дитячу наївність, в якій пробивається гірка іронія і пекуча сатира. Лемко майстер в сатирі. З тієї причини мало знайдеться між ними таких ситуацій, про які не існувала би якась смішна говірка.

“Нее ряду (порядку) в съвіті” - нарікають люди. - “Нее ряду? То ид по ряд до Котани (село в Ясельщині)”. Хто знає, звідки взялася ця пословиця? Мабуть, колись якийсь котанець хвалився, що, мовляв тільки в його селі є зразковий лад. Народний гумор не тільки це підхопив, але й відповідно переїначив. Обгортає дівка картоплю і не може знайти, де вона посаджена. В такому випадку дівці радять: “Стратила єс ряд (тут рядок) - ид по него до Котани”.

“Заваруй Боже од мушинського права, од тилицького пива, од ропской танечниці і од чертежнянського гудака”. Оце є чотири нужди в уяві лемка. Розгляньмо, скільки в них правди і значім від останньої. Здогадуємось, що колись у Чертіжному (Грибівського повіту) був гудак, мистецтво якого попало під критику немузикальних лемків. Чи з дівчат в Ропі (Горлицького повіту) справді погані танцюристки, я не знаю. А коли б і знат, то помовчав би про це з членості до полу, що загально трактується гарним. Зовсім ймовірно, що пиво в Тиличі (пов. Н.Санч) лихе, - зокрема, коли взяти під увагу, що воно при малому збути легко підкисає, а до того ще жид-шинкар не жаліє дешевої води, щоби нею цінного пива збільшити, а ще ймовірніше, що справедливість у Мушині була підозрілою... Старости в Мушині, наставлені краківськими єпископами, не дуже ввічливо ставилися до простого люду... Доказом зневажливого ставлення до мушинського “права” і страху перед урядовцями є популярний тут анекдот про якогось селянина з Мохначки, якого після повороту з “права” обступили сусіди:

- “А што? Виграв єс справу?

- Йой, та хто з християн нашов право в Мушині? Програв єм...
Але зато я панам накляв, же до суду - віку не забудут.

- І не простили тя пани за того на лаві?

- Но, но! Прецяй я не такий глупий, жеби ім попід сам ніс хріном терти. Аж як єм був далеко за містом, хтоди я їм наклів, што лем на язику і на серцю накипіло. І, видите, полекшало на душі.

- Смотте ся, який смільчак! Як би з Мохначки родом” - кепкували лемки з хвалькуватого боягуза.

Окрім поганого пива Тилич славний ще недоброзичливістю своїх мешканців. Сусіди про них говорять:

“Під час ярмарку тиличане їдуть обід (сніданок) чим світ, а полуценок на поді (горищі)”. Це, звичайно, тому, щоби чужого до стола не запросяти. Але цього замало. “Они підрізують колики в плоті, жеби мали змогу чужих рабувати: привяжеш козу до плота і юж кіл ся зломив, а панове міщене здерут за шкоду чугу з християнина”...

Про Ґопки кажуть, що там “во время оно”, якомусь ковалеві хтось украв “стаї” (кусень поля зораного поздовж загонами). Місцевий війт наказав провести ревізію по всіх хатах, чи не сховав хто цього поля в коморі, печі, на горищі, чи в загаті...

Подібним містечком до Тилича (що про нього історично запитують: “Грицю, ци то село, ци місто?”) є Устя Руське. Про нього кожна дитина знає, що там продають кіселицю на ряфи (лікті). Міряти рідину ліктями, - явище небувале. Та привід до такої насмішки дала буцім-то така подія: коли в Устю Руськім організували перший раз ярмарок (першого дня Федоровиці), винесла одна устянка на продаж кіселицю. Був піст і вона знайшла покупців на свій товар. Лемки, як то буває, завзято з нею торгувалися.

“Та причинте кумо, бо замало за гроша сте дали”. У відповідь кума похилилася по стебло соломи і показала на ньому маленький уступ: “Ани, тобі куме, тіцько не причиню”.

Кажуть, що ця жінка мала бодню з кіселицею на плечах, а коли зігнулася, кіселиця розлялася їй на голову. Так потерпіла кару за свою скрутість.

У сусідстві з Устям лежать села Климківка і Кункова, а поруч з ними Ліщини і Білянка. Мешканці цих сіл не в силі виживитись з убогого неродючого ґрунту, а тому вхопилися за промисел. Вони купують в Колачинцях мальовані горнята, в Новиці дерев’яні “вжиці” (ложки), - за що новичан прозивають “вжицями”. Коли немає цих товарів, купують мотуззя, кошики, скло, або різне

шмаття і розносять це на Угорщину, де перепродують з прибутком. Тому, що носять свій товар у “клітках”, на власних плечах (носити дітей на плечах у лемків - “взяти на гирги”), тому звуть їх “гиргошниками”. Коли такий гиргошник зіпре свою клітку на чужий пліт, щоби відпочити, то власник плота заявляє: “Не випрягай, чловече, на моїм ґрунті, бо ті колесо здойму”, або “тобі ланц візму або колесо порубам”. Це насмішка на те, що гиргошники не возять свого товару, то і не можна їх за зроблену шкоду судити по давньому громадському звичаю.

Крім того називають климківчан “бобальчаками”. Здається, вони славилися любов’ю до “бобальок” - вівсяніх галушок, киданих на окріп.

Про кунків’ян є ще переказ про те, як повстала у них нова церква: “Колиси давно стояла церков у Кунковій на вершину гори. Трафилося, же єден кунківський баґач нюс на Великден тяжкий лантух пасок до церкви на посьвячиня. Зак ся видраглав ку церкви, посковзнув ся, паски ся розсипали та й покатуляли ся долі, меньши наперед, а велика ззаду газда лем приказував: “Летте до Бога”. А коли хлюпнули до потока, то ся розсердив: “Идте там до чорта”. По хвилині почав приговорювати “Не дивую ся тим малим, але тота велика дриндуля на старіст откупіла...” Там де велика паска впала, звелів своїм коштом поставити церкву.

Подібну пригоду з пасками розповідають і про пстружнян і я признаю їм право власності до цієї сміховинки, хоч би тому, що в Кунковій церква до сьогодні стоїть на крутому горбі. А в Пстружному церкви немає і мешканці села змушені долати високу гору до приходського священика в Маціні. Тому й народилася сміховинка про паски: “На Великден єдного року несли пстружняни паски до Маціни. Вишли на границю, де ріс яловий ліс, і гвіділи же люди юж виходят з церкви зо свяченім. Што було їм робити? Єден наймудріший покропив паски водом зо студенки і гварит: “Так ся съвятит паска в ялині, як і в Маціні”. Взагалі то пстружнянам приписують всяке недоречне і нерозумне діло: “Так і пстружняни можут. Они знают же грубима дровнами дрібни тріски треба підпалювати, бо коли грубе дровно горить то лекше ся дрібне од нього займе”.

Багато сміховинок створено про село Липну (Горлицького повіту). Признання, що це, без сумніву, несправедливо, бо липняне - народ трудолюбивий тверезий і тихий. Вони ніколи і нікому води не заколотили. Але що ж порадиш проти злобних сусідських язиків.

Подам кілька анекдотичних розповідей: "Захотіло ся липнянам мати власну церков, але жеби була найславніша од вшитких. Поставили їй спершу на вершку гори, але як ся переконали, же драпати ся до ньої непрактичні, врадили пересунути церков на вигідніше місце. До того вжили особливого способу: сипали поперед себе горох і "по горосі" сунули церков. Як поставили то побілили сиром, а жеби ся блища, то поверх сира помазали маслом... Але ся оказалось, же в новій церкві неє окен. Мудри голови і на тото нашли раду. Они постановили імати (ловити) сонце до міха, жеби потім повісити його в церкві. На стінах не було "богів". Порадилися мудрагеле, же треба для церкви живих богів, яких єден липнянец нашов в лісі на високій, близко до неба, ялиці, де toti боги гніздилися. Жеби їх дістати, змайстрували довжелезну драбину, але несли їй напоперек і за кождим кроком заваджали дерева. Розумні липняни што-раз обтинали драбину і як пришли під "съвате" дерево в драбині ся зостали лем два щаблі. Але і на туто біду нашли раду. Чоловек став на чоловека, аж покля не дістали вершка ялиці. Верхній сягнув до гнізда: "Ой юж мам божата" - крикнув. Tot, што стояв на землі висунув голову і ся звідав: "А ци позолочени". Жива "драбина" ся захвіяла і вшитки попадали на землю"...

Хоч не зловили сонця у міх, не добули живих богів, зате хотіли мати незвичайні церковні ризи. Накупили дорогої шовку, але де взяти доброго майстра? Вирішили, що природній кравець - рак, який з ножицями вродився. Розпростерли шовк, засвітили свічку. Ходить рак вздовж і впоперек. Громада тішиться: "Який славний майстер, він мірят, а не одразу крає". Міряв, міряв цілу ніч, аж люди позасипляли біля столу. Ранком пробудилися: Яке горе! Рак перевернув свічку і церков згоріла...

За такий злочин належиться кара, але яка? "Повісити" - не можна, бо рак не має шпії; "Заколоти" - не вийде, бо твердий його панцир. Ні голови не можна відрубати; "бо Бог має голову у рака". Вирішили, що найкраще втопити його. Всі гуртом зіштовхнули рака з берега у річку "Слава Богу, же зме го втопили".

Або ось ще поговірка: Один липнян поїхав зі сином до ліса. Повертали навантажені деревом. Але щоби з'їхати у долину треба було загальмувати колеса. На біду забули ланцюг.

"Няню, - радив мудрий син, - ніт ради, лем вами колесо загальмую". Мудрий батько погодився і син підложив його впоперек коліс і з трудом з'їхав. Дома дивиться, а у батька голови немає.

"Мамо, ци мав нянью голову рано, як ми ся до ліса виберали?"
"Здає ся мі, же мав, бо м му ю рано чесала"...

Багато ще про липнян різних наスマшок. Нібито вірять, що коні родяться в дині, яку треба вигрівати, як птиці яйце. Кажуть, що колись вони сіяли в полі сіль, щоб її не купувати, а мати власний приплід. Та й в новіших часах зродилася одна сміховинка: У Липні є дочірна церква. Одного разу священик у Чарній велів липнянам прислати по себе віз. Але легко було сказати, та не легко виконати, бо на ціле село був один тільки віз у жида з високими драбинами і глибокими півкішками, що для воження гонтів. Приїжджають тим возом по священика, який ледве викарабкався на віз. Як сів, то видно було лише капелюх над півкішками. Тут сусіди підхопили липнян на сміх: "Наши липняне не возят попа на Службу Божу, лем його капелюх"...

Жаль мені поштових липнян, але скажу в їх обороні, що такі ж небилиці кружляють про містечко Липняни у Шариській столиці і про село Липник в Моравії. Через подібність назви замандрували ці наスマшки з чужих країн і прилипли до липнянських лемків...

- Коли буде кінець світу? - на це питання жодні вчені світу не в змозі відповісти, а на Лемківщині воно давно розв'язане:

"Як вшитки лосяне ся зайдут домів, буде конець съвіта". Село Лосе Горлицького повіту належить до числа гиргошників: одні лосяни торгають дьогтем і маззю, з товаром волочаться по всій Австрії, другі взялися до легшого промислу: як ворожбitti заходять на пруський Шлеськ і в глибоку Росію. Звісно, і на Великдень всіх лосян немає дома. Це станеться хіба при кінці світу.

Не менш корисним знати природознавцям, що є місце, де качки не вміють плавати. Це у Вафці. Село розташоване на вершині гори, де крім кількох криниць немає води, в якій качки могли б управлятися в мистецтві плавання. Розповідають, що колись у Вафці вибрали бідного війта. На війта кожна людина здатна, аби не була боса, а саме війт у Вафці не мав жодного взуття. Щоб цей недостаток виправити, громада спрвила війтові "дерев'янці" і побажала: "Бодай сте, пане віте, так довго вітували покля тоті дерев'янці не зодрете". Як не диво, війтів чимало вже перевелося, а дерев'янці цілі...

Ніхто не заперечить, що першою чеснотою у слов'ян взагалі, а в русинів зокрема є гостинність. Та і цю істину в лемків обертають, на сміх. От кажуть що "в Бортнім на кермаш варят карпелі на сім страв". Було б славою для бортнян уміння з карпелів (біла бруква) аж сім страв приготувати, але тут наスマшка, що в Бортному крім карпелів нічим пригостити.

Щастя, що Бортне тут не одиноке, бо в Бодаках на кермаші погостиють лише капустою, в Мисцівій - морквою, в Розділлю - грушанкою (юшка з груши).

Оригінальні також місцеві лемківські пословиці... Ніде мабуть руська мова не зазнає таких відмін у виговорі як на Лемківщині. Тут мешканці двох сусідніх сіл різняться виговором. Над Попрадом (села Зубрак, Жегестів, закарпатські Межибрід, Завідь, Сулим) говорять твердо: "пишов, побив, - висипав на пид, а там бив кит", а в селах, що сусідують з поляками (Лабова, Матіївка, Королева) кажуть м'яко: "Як когути запілі, тато ся збудиць з постелі сталі, патічку взялі, аліпоя засыпівалі і на ярмак пішли".

В Угрині (сусіднім з Лабовою) замість "л" виговорюють "в": "Боліва го говова, же зерно не повова, бо в зерні бива повова".

Міг би ще багато собі пригадати і ще нові зразки гумору лемків призбирати, але боюся надокучити читачам.

ПОСЬМИЙМЕ СЯ КУСЦЬОК

Малого Іванка звідали ся про сестриного жениха:

- Ківко му років?
- Та не знам.
- А ци молодий?
- Напевно, бо в івого иши не виросло волосся на голові...

- Погостив бим вас, куме, але не є дома ичи путніго. Ци бисте не іши вчерашино кіселицю?

- Йой, та ся не одмавлям.
- В такім разі придте заран...

- Я ті покажу, урвішу, як цілувати мою дівку!

- Не треба юж, уйку, бо я сам умію...

До схід соція іде лемкіння на ярмарок до Риманова. Єй здоганят газда з сусіднього села, що іде на возі.

- Йой, нанашко, сідайте на віз, бо до міста иши далеко.

Лемкіння викарбакала ся, але тлумака не знімат.

- Та здоймійт з ілеч тяжкий тлумак і положте на возі.

- Йой, газло, дай вам Боже здоров'я, що мене везете. А тлумак юж я потримам на плечах...

Ішли луком Петро і Ваньо. Посередині колись була глибока студня, але єй забили дошкими, які пізніше підгнили і поросли травом. Петро несподівано ступив на дошку і... провалився. Ваньо постояв і кричіт:

- Петре, а Петре!
- Та чую... - роздало ся з глибини.
- Голова ціла?

- Та ціла...
- А ноги і руки?

- Цілі...
- Но то вилаз.

- Та я иши лечу...

- Уйку Михале, мі треба штоси вам повісти.

- Повідай, лем коротко і ясно!

- Сто тісячі...

- Діти, ано бігом ся мити!

- Не треба, бабусю. Ми познаєм єден другого по голосі.

- Сусіде! Г вас іде горяча вода?

- Іде. Лем чогоси она студена.

Малому Ванькові сприкрилися крики і плач братика, що ся недавно гродив.

- Мамо, а одкаль ся нам дістав такий крикун?

- Не повідай так о нім. Його нам послали з неба.

- Ага, послали. Ліпше повіч, ще го одтамталь вишмарили.

- Не розумію, як ти, Петре, за єден ден зміг натворити так дуже збитків?

- Та лем для того я барз рано стаю з постелі.

- Свідок, ви мате розповідати лем того, що сте виділи власними очами.

- Розумію, пане сендзьо.

- І так, коли ви ся вродили.

- Того не можу повісти, бо м не видів.

Адміністратор готелю до клієнта:

- Як ви не докажете, що тата дама ваша жена, то не буду мати змоги поселити вас разом.

- Пане, як ся вам удаст доказати, що тата дама не єст моя жена, я буду вам вдягний ціле життя.

- Сину мій, перед твоїм весільком хочу ті дати дві поради. Перша: домов ся з женом, же она дозволят ті єден ден в тижню провести лем в товаристві мужчин.

- Добрі. А друга порада?

- Николи не трат тот ден на товариство мужчин.

Жена: Заран ся виповнят двадцет років, од коли ми женаті. Може заріжеш з той нагоди курку?

- Ніт! Курка в иичім не винна!

Муж і жена приїхали на станцію з великими тлумаками.

- Жаль, же ми не захопили п'яніно, - повідат муж.

- Дуринці повідали...

- Може і дуринці, - погодив ся муж. - Але справа в тім, ще я оставил білети на п'яніно.

Муж вернувся з праці раніше як все і застав жену з незнайомцем.

- Познайомся, милій, то Штефан з сусіднього села.

І ти, Штефанию, ся знайом - то мій муж. Но а тепер сой побесідуйте, а я піду викликну
“скору поміч”...

Чукча сідить на березі океану і голосит:

- Бідна держава! Бідна держава!

Підходить поліцай

- Про яку державу ти так кричиш?

- Та лем про Гамеріку. Аляску купила, а на Чукотку юж гроши брахло...

В час візити до СРСР президент Рейган зашов на ринок, а там хлоп продає корову.

- Ківко просите за корову?

Хлоп хотів повісті, але гвідів же зо заду Горбачов показує му п'ястук.

- Та десят рублів...

Інший хлоп одразу дістав десятку, але гвідів, же і йому Горбачов грозит п'ястуком, спрятав гроши. Але Рейган того помітив.

- То што ж ви, пане, передумали купити корову?

- Та не потрібна она мі, - одновів з гонором. - Доложу ищи п'ястку і порядну курку сой куплю.

Вірне подружжя

- Повіч чоловіче, што бис зробив, як бим впала до річки?

- Полетів бим в сусіднє село за допомогом.

- Але того село далеко!

- То нич. Для тебе, кохана, я би ищи далі летів.

Меджє друзями

- Нас три парішки. Як ся будеме женити, то поглядаме таку родину, де будуть три сестри. Кожному по єдиній.

- Тиж придумав. Цілій маєток ділти на три частини.

- Што там маєток. Зато на трьох буде лем одна теща.

Ківко пирогів

Жена варила мужові кождий вечер тридцять пирогів. Раз, як муж захворів, она ся його звідусе:

- Ківко ті гнеска зварити пирогів?

- Та звар двадцать дев'ят, але трохи бівших.

Глуле вішання

Циганови надоїло голодне життя і він постановив ся повістіти. Прив'язав мотуз до дерева над річком, зашмарив петлю на шию, розгнався, жеби скорше ся задушити. Але коняр не витримала, а циган впав до студеної води.

- Ратуйте! - закричав, бо не знати плавати. Його витягли з води і ся звідують:

- Та як єс впав до ріки?

- Йой, та дайте мі спокій. През того глупе вішання мало єм ся не втолив.

Як найти злодія

В єдного газди вкрали козу, але злодія не нашли. Віт - господар в роках, статечний і хитрій - подав команду, жеби всіхти люди ся зішли в найближчу неділю перед гміном.

- Чи юж пришов Максим Коваль?

- Пришов.

- А ци єст Ваньо Кіселянія?

- Єст.

- А ци єст злодій?

- Єст, - вирвало ся єдному парікові.

- То го берте...

Аби допечи

Пришов до хижі музикант. Газдина попросила го дашто заграти.

- Добрі. А што би ви хотіли?

- Та што небуд. Лем би сусідам допечи...

У дохтора

- Порадте, дохторе, што робити, аби довго жити?

- А ви курите?

- Ніт.

- Палюнку пете?

- Ніт.

- До чужих жен заглядате?

- Та ніт.

- Но то нашто вам довго жити?

Варто перевірити

- Сусіде! Нашто ти папугу купив?

- Хочу перевірити, ци правда же аж двіста років жне.

Добрий удій

- Марись, і ківко надоюєш за ден молока од своєї корови?

- П'ятинацет літрів.

- А ківко продаєш?

- Та двадцет...

- Чи не виділісте моого коня?

- Ба якже. Видів.

- А де він пішов?

- Йой, та єм ся його не звідав.

- Но як, виздоровіла твоя жена?

- Виздоровіла.

- Чи доправди дохтір поміг?

- Де там. Я казав зробити для ньой труну, а она ся настрашила і стала.

Побожна Євка почула раз голос з неба:

- Ти добра християнка. Повіч чим тя винагородити. Але знай же сусідка Ганця дістане о два рази бівшу нагороду.

- Дай, боже, жебим оглухла на єдно ухо...

З ІСТОРІЇ ФУНДАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ У ЛЬВОВІ

УХВАЛА НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РАДИ МУЗЕЮ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ПОБУТУ У ЛЬВОВІ

(Протокол засідання Ради № 12 від 25 грудня 1991 р.)

Слухали: Інформацію про Фундацію дослідження Лемківщини та Статут Фундації.

(Доп. І. Красовський)

Ухвалили: 1. Створити при музеї народної архітектури та побуту у Львові (на базі Комітету по будівництву церкви і експозиції музею), Фундацію дослідження Лемківщини (ФДЛ) для дальшої розбудови лемківської зони музею - архітектурно-культурного осередку лемків, видавання і реалізації друкованої продукції, сувенірів.

2. Схвалити і затвердити Статут ФДЛ.

3. Схвалити план свята "1000 літ від часу приєднання земель теперішньої Лемківщини до Київської Русі", яке відбудеться 25 липня 1992 року на території скансену.

4. Просити Вчену раду музею затвердити Наукову комісію для рецензування рукописів наукових, публіцистичних і періодичних видань.

Голова Ради
Секретар

Б. Я. Рибак
Б. С. Завельський

"ЗАРЕЄСТРОВАНО"
Виконкомом Львівської міської Ради
народних депутатів
Розпорядження № 434
від 10.04.1992р.
Голова Ради,
Голова виконкому
В. І. ШПІЦЕР

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Науково-методична рада
музею народної архітектури та
побуту у Львові

Голова Ради РИБАК Б. Я.
31 березня 1992р.

СТАТУТ
ФУНДАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ
(ФДЛ)

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

I.1. Фундація дослідження Лемківщини (ФДЛ) - громадська організація, яка здійснює свої функції в межах правил, встановлених законодавством України, розпоряджень Міністерства культури України і Дирекції музею народної архітектури та побуту у Львові, при якому вона створена, а також згідно з цим Статутом;

I.2. ФДЛ створена і діє на засадах добровільності і самоврядування;

I.3. ФДЛ взаємодіє з державними органами, видавництвами, культурно-освітніми, мистецькими, науковими установами та іншими організаціями і діячами науки та культури як в Україні, так і за її межами;

I.4. Юридична адреса ФДЛ: 290014, м.Львів, вул.Чернеча гора, 1, тел.71-23-60.

II. ЗАВДАННЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ

II.1. Основними завданнями ФДЛ є:

- збереження, відродження і розвиток культурних надбань лемків, ознайомлення з ними громадськості;

- підготовка наукових і науково-популярних видань та їх реалізація;

- організація наукових конференцій, присвячених питанням історії та культури лемків;

- організація виставок народного мистецтва, вдосконалення експозиції музею;

- зміщення творчих і культурних зв'язків з лемками в Україні та поза її межами, співпраця з аналогічними науковими і громадськими осередками та організаціями (товариствами);

- сприяння розвиткові народних промислів лемків;

- організація реалізації літератури, творів мистецтва і сувенірів з лемківської тематики.

II.2. ФДЛ має право:

- отримувати шляхом роз'яснювальної роботи, добровільні внески громадян України та інших держав, громадських об'єднань, державних органів, виробничих осередків у вигляді грошових надходжень, творів літератури та мистецтва, виробничого устаткування;

- брати участь у міжнародних та національних симпозіумах, ярмарках, громадсько-культурних заходах з питань, що стосуються діяльності ФДЛ;

- здійснювати комерційну діяльність;

- створювати видавництва, підприємства, добroчинні заклади, видавати періодичний друкований орган за рахунок власних коштів у відповідності з діючим законодавством;

- вчиняти інші дії, скеровані на здійснення Програми та Статуту ФДЛ.

III. ФУНДАТОРИ І АКТИВ ФДЛ

III.1. Основу ФДЛ складають фундатори-засновники (поодинокі особи, об'єднання, організації), які визнають Статут ФДЛ і беруть участь в розгортанні діяльності фундації;

III.2. Фундаторами-засновниками можуть бути як громадяни (об'єднання, організації) України, так і інших держав;

III.3. Внески фундаторів-засновників обліковуються в Книзі фундаторів;

III.4. Фундатори-засновники мають право виришального голосу, право обирати і бути обраним до керівних органів ФДЛ;

III.5. Фундатори-засновники отримують спеціальне Посвідчення, а інші жертводавці - подячний лист.

Обов'язки Фундаторів-засновників:

III.6. Фундатори-засновники мають дотримуватися вимог Статуту, брати постійну участь у виконанні завдань ФДЛ;

III.7. Фундатор-засновник може бути виключений із ФДЛ за власною заявою, або рішенням 2/3 членів зборів фундаторів.

IV. СТРУКТУРА ФДЛ

IV.1. Статут ФДЛ затверджує Науково-методична рада музею;

IV.2. Вищим органом ФДЛ є загальні збори фундаторів-засновників;

IV.3. Загальні збори скликаються один раз у рік, в кінці року. При потребі скликаються позачергові збори (при вимозі 2/3 членів Фундації).

IV.4. Загальні збори:

- вносять зміни до статуту;
- затверджують план роботи на рік;
- заслуховують звіт про роботу;
- приймають резолюції, звернення тощо.

IV.5. На загальних зборах відкритим голосуванням вибирається голова ФДЛ і два заступники (або три співголови), що разом з секретарем, скарбником становлять дирекцію ФДЛ та правління терміном на 4 роки. На щорічних зборах можуть вносити зміни у

склад Правління. Голова ФДЛ (або співголови) можуть обиратися повторно без обмежень.

IV.6. Правління, разом з дирекцією (7-9 осіб) є керівним органом ФДЛ між загальними зборами. Засідання правління проводиться при потребі, але не рідше одного разу на місяць.

IV.7. Дирекція ФДЛ:

- здійснює керівництво діяльністю ФДЛ згідно з рішенням загальних зборів і правління;
- підзвітна правлінню ФДЛ;
- укладає договори й угоди, розпоряджається майном і коштами ФДЛ;
- складає штатний розклад;
- подає на затвердження загальних зборів штатний розклад і розміри оплати робітників;
- відкриває розрахунковий рахунок в банку.

IV.8. Контроль за діяльністю ФДЛ здійснює ревізійна комісія, яка обирається в кількості 3-х осіб відкритим голосуванням разом з правлінням на загальних зборах.

IV.9. Вченюю радою музею народної архітектури та побуту призначається і затверджується наукова комісія для оцінки рукописів наукових і публіцистичних праць, експозиційних планів музею, текстів звернень, ухвал і т.д.

IV.10. Члени Правління ФДЛ працюють на громадських засадах. У разі потреби, за згодою загальних зборів, робота окремих працівників може оплачуватись згідно з двосторонньою угодою, що її затверджує голова ФДЛ. В окремих випадках активісти можуть відзначатися грошовими преміями, цінними подарунками (за рішенням правління).

V. МАТЕРІАЛЬНА ТА ФІНАНСОВА БАЗА

V.1. Правління ФДЛ несе відповідальність за збереження наданих в її користування, зберігання матеріальних цінностей, приміщень, інвентаря.

V.2. Кошти ФДЛ створюються за рахунок:

- внесків фундаторів-засновників;
- добровільних пожертвувань осіб і організацій;
- прибутків від друкованої продукції, реалізації сувенірів, подарунків (твори мистецтва, література, пам'ятки культури), заповітів;

V.3. Кошторис витрат ФДЛ після оплати загальнообов'язкових

платежів в бюджет передбачає:

- витрати на друкування (книжки, альбоми, буклети тощо);
- канцелярські витрати;
- комплектування фондів музею, бібліотеки;
- дрібний ремонт приміщень;
- побутові витрати, відрядження;
- оплата договорів;
- преміальний фонд;
- фонд зарплати;
- плата за оренду приміщень, побутові послуги.

VI. ПРАВОВИЙ СТАТУС

VI.1. ФДЛ набуває права юридичної особи з моменту державної реєстрації і, відповідно до своїх завдань та законних норм, їй надається право укладати угоди та інші правові акти на друкування і реалізацію видавничої продукції, виготовлення і реалізацію сувенірів, брати участь у заходах, що не суперечать зasadам Статуту.

VI.2. Правління ФДЛ має право користування службовим бланком, штампом і круглою печаткою, символікою, може мати розрахунковий рахунок в банку.

VI.3. ФДЛ має право бути позивачем і відповідачем в суді, арбітражі.

VI.4. ФДЛ має право укладати з установами, організаціями, громадянами угоди та інші юридичні акти.

VI.5. ФДЛ має право вступати в міжнародні (неурядові) об'єднання, підтримувати міжнародні контакти.

VI.6. ФДЛ має право використовувати свої кошти з доброчинною метою також для здійснення програм, не передбачених Статутом.

VI.7. При необхідності ФДЛ може бути ліквідована чи об'єднана з однорідною організацією рішенням не менше 2/3 фундаторів-засновників, чи згідно з рішенням суду.

VI.8. Долю майна ФДЛ вирішують загальні збори фундаторів-засновників або судові органи.

Зміст

Слово до читачів	3
В.Хомик. Пророк у Львові	5
З Різдвом Христовим, братя Лемки!	6
Місяці року	7
Церковний та історичний календар	9
Славна четверта річниця	35
Лемківщина (Історична довідка)	37
І.Красовський. Лемківщина в літературі, мистецтві та музейних збірках	39
І.Мацинський. Лемки	51
О.Жирник. Просьба	51
Т.Шевчик. В рідних горах	51
Г.Щерба. Півстоліття скорботи (Виселення українців з Лемківщини у 1944-1947 рр.)	52
Л.Кицей. Весна сорок п'ятого	59
Я.Швягла. Славний син Зелених Бескидів (До 100-річчя від дня народження Никифора Дровняка)	60
А.Сухорський. Різьбярі з Вільки	64
Р.Одрехівський. Визначний лемківський різьбар і його послідовники (До 110-ї річниці від дня народження Михайла Орисика)	71
Різьбар Михайло Мацієвський	75
І.Красовський. Франц Коковський	77
Ф.Коковський. Над Сяновим бродом	78
Олександр Павлович	86
О.Павлович. Дітіні	86
На сторожі здоров'я (До 70-річчя від дня народження Володимира Масляка)	87
Іван Желем (До 70-річчя від дня народження)	89
І.Желем. Юж видит (Гумореска)	90
В розлуці	93
Михайло Дзіндзо (До 70-річчя з дня народження)	94
М.Дзіндзо. Мій бідний край	94
І.Красовський. Співець краси карпатської (До 60-річчя від дня народження Дмитра Солника)	95
Петро Смереканич	98
Г.Маринда. Федьова наука	98
В.Турчик. Сліваночки	108
Так, я родом з Лемківщини	108
О.Сидорак. До джерела	109
Б.-І.Антонич. Різдво	109
В.Барна. Уточнення	109
Р.Вархол. Очі краю	109
І.Головчак. Материнське слово	109
І.Мердак. Лемко в Гамеріці	110
В.Хомик. Лемко-машиніста	110
В.Хиляк. Гумор у лемків	111
Посьмійме ся кусьцьок	116
З історії Фундації дослідження Лемківщини у Львові	120

Львівська міська Рада народних депутатів

Виконавчий комітет

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

№434

від 10.04.92

м.Львів

Про реєстрацію статуту Фундації дослідження Лемківщини

На підставі документів, поданих Фундацією дослідження Лемківщини про реєстрацію Статуту та керуючись постановою резидії Верховної Ради України "Про реєстрацію громадських об'єднань":

1. Зареєструвати статут Фундації дослідження Лемківщини.
2. Дозволити названому громадському об'єднанню відкрити зрахунковий рахунок в банку, виготовити печатку і штампи.

Голова Ради, голова виконкому

В.І.Шпіцер